

Austria, France, Germany, Greece, Luxembourg 3.00 EUR; Sweden 32 SEK; Switzerland 4.80 CHF; BiH 5.00 BAM; Crna Gora 2.50 EUR; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 DEN; Slovenija 2.50 EUR

150 din
8 600102 660014

VREME

9. februar 2012.

broj 1101

Intervju:
Predrag Marić
Veliki sneg
i sitna politika

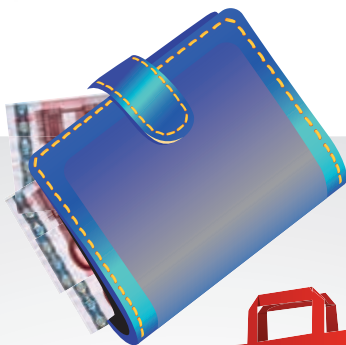
HLADNI RAT
U SAVETU BEZBEDNOSTI

KO IMA **DOZVOLU** **ZA UBIJANJE**

Zatvor i kriminalci ► Pokušaj bega u prisustvu vlasti

UBB KREDITI

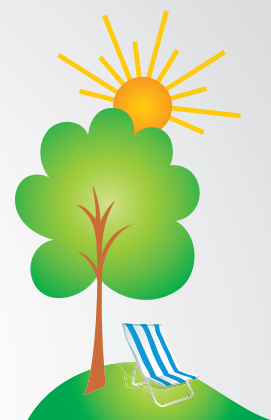
- **Gotovinski**

- **Potrošački**

- **Refinansiranje**

- **Kupovina automobila**

- **Medicinske usluge**

UBB
UNIVERZAL BANKA A.D.
BEOGRAD

INFORMACIJE
0800 10 20 12
(besplatan poziv)

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnik glavnog urednika

Aleksandar Čirić

sekretarijat

Mirjana Kalezić

redakcija

Dejan Anastasijević,
Aleksandar Anđić (foto@vreme.com),
Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,
Sonja Čirić, Jovan Dulović,
Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević,
Nebojša Grujić (kultura@vreme.com),
Andrej Ivanji (svet@vreme.com),
Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov,
Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić,
Jasmina Lazić (medjuvreme@vreme.com),
Zoran Majdin, Radmilo Marković,
Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković, Milan Milošević,
Teofil Pančić, Ana Radić (vreme uspeha),
Saša Rakezić (strip@vreme.com),
Mirko Rudić, Tamara Skrozza,
Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Momir Turudić, Biljana Vasić,
Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva@vreme.com)
Jelena Mrđa (foto@vreme.com)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović,
Tanja Stanković, Vladimir Stankovski,
Slobodan Tasić, korektori: Ana Čuk, Marija
Halupka, Stanica Milošević;

lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković,
Ivana Smolović; daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje

http://www.vreme.com

Marija Vidić (urednica)

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

(prodaja@vreme.com)

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

(marketing@vreme.com)

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

08 **Intervju:** Predrag Marić, načelnik Sektora za vanredne situacije MUP-a

11 **Ledena nepogoda:** Hronika snega i proseka

15 **Staračka domaćinstva:** Zavejani u siromaštvu

17 **Zatvor i kriminalci:**

Pokušaj bekstva u prisustvu vlasti

20 **Stranački život i smrt:**

Predizborno zagrevanje velikog posla

23 **Trupni portret:** Zavisno od dužine prave

24 **Za vrlo važne osobe:** Bez čekanja

26 **Senke devedesetih: Tragedije i gorke farse**

31 **Svetosavski orden za Kunuzina:**

Gorko-slatki vazduh Balkana

32 **Reagovanje:** Vesna Rakić-Vodinelić

34 **Nuspojave:** Šuplje i prazno u Bujanovcu

35 **Obrazovanje za XXI vek:**

Nacionalno prosvetni savet

43 **Lisica i ždral:** Operacija Kamčatka

44 **Ljudi i vreme**

KULTURA

46 **Postjugoslovenski film: Život posle života**

49 **In memoriam:** Vislava Šimborska (1923–2012)

52 **Intervju:** Dragan Prole, filozof

54 **Izložbe:** Slikarstvo Maksa Bekmana danas

56 **Dva veka Dikensa:** Naš zajednički prijatelj

58 **Knjige:** „Crteži i zapisi“

Ljubiše R. Đenića Rujanskog

59 **TV manijak:** Stojina kuhinja

SVET

60 **Hladni rat u Savetu bezbednosti:**

Ko ima dozvolu za ubijanje

63 **Minhenska bezbednosna konferencija:**

U senci ruskog veta

65 **Izvoz oružja i demokratija:** Dileri mirotvorci

68 **SAD:** Ko može da pobedi Baraka Obama

MOZAIK

70 **Portret savremenika:**

Mark Zuckerberg, osnivač Fejsbuka

74 **Moj muški život:** Odelo, ko saliveno

75 **Pošta**

76 **Strip:** Castelmonte

78 **Vreme uživanja:** Grejanje

Uvek raduje dušu, to niko ne poriče, prisetiti se šta oni koji se bave najsigurnijim biznisom u Srbiji, a nisu pogrebni, govore o svojim političkim protivnicima pre nego što im postanu koalicioni partneri

Piše: Zora Drčelić

Pored nezaceľjenih rana i nerazrešenih frustracija, razlog što se bavimo prošlošću može da bude i to što nismo spremni da se suočimo sa sadašnjošću

Piše: Jovana Gligorijević

Studija Jurice Pavičića se iscrpno i pregledno bavi razvojem i(li) dekadencijom ovdašnjih kinematografija nakon raspada zajedničkog državnog konteksta

Piše: Teofil Pančić

Na naslovnoj strani: Hilari Klinton i Sergej Lavrov
Foto: Mihaela Rehle / Reuters

Zajedno sa timom eksperata za svemirska istraživanja, austrijski ekstremni sportista Feliks Baumgartner je spreman da ispuni izazov misije Red Bull Stratos. Njegov cilj je da skoči iz balona koji će se nalaziti u stratosferi na visini od 36.576 metara i izvede slobodan pad koji će oboriti sve prethodne rekorde. Baumgartner želi da postane prva osoba koja je bez zaštite letelice probila zvučni zid, istovremeno prikupljajući podatke koji nikada do sad nisu prikupljeni, a u svrhu medicinskog istraživanja. foto: Reuters

9/2/12 - 15/2/12

prognoza vremena

07/02/12
<http://www.meteos.rs>

min°C	max°C	četvrtak		petak		subota		nedelja		ponedeljak		utorak		sreda								
Beograd		-17		-11	-15		-9	-11		-8	-10		-6	-9		-5	-8		-4	-6		-2
	Vojvodina	-22	M	-12	-18		-11	-12		-8	-11		-7	-10		-5	-11		-4	-9		-2
	centralna i južna Srbija	-20		-10	-17		-9	-12		-7	-10		-5	-9		-4	-10		-3	-8		-1

U većini dana **nepovoljna** biometeorološka situacija usloviće tegobe kod hroničnih bolesnika i meteoropata. Zbog vrlo hladnog vremena je neophodno adekvatno odevanje za sve.

broj nedelje

55.031

Prema poslednjim podacima Republičkog zavoda za statistiku, u Srbiji je tokom prošle godine čak 55.031 zaposleni redovno išao na posao, ali za svoj trud nije primilo nikakvu zaradu.

BUJANOVAC

Albansko-srpska koalicija u krizi

“Od danas u Bujanovcu ništa nije kao što je bilo dosad. Koalicija više ne postoji”, rekao je u ponedjeljak, 6. februara, potpredsjednik opštine Bujanovac, Stojanča Arsić, nakon čega je sa ostalim članovima Komisije za promenu naziva ulica napustio sednicu. Povod za ovako bombastičnu izjavu u stalno politički napetom Pčinjskom okrugu jeste predlog da se 17 srpskih naziva ulica u Bujanovcu zameni albanskim.

Na nezadovoljstvo srpskih članova Komisije za promenu naziva ulica, predlaže se da ulice koje su do sada nosile imena Cara Lazara, Radomira Putnika i Dositeja Obradovića dobiju nazive: Redžepa Hasanija, Idriza Seferija i Samija Frašarija. Centralni bujanovački Karađordev trg trebalo bi da se zove Skenderbegov trg. Srpski članovi Komisije bili su preglasani od strane albanskih, pa su napustili sednicu.

Dan kasnije, u utorak, napetost je za nijansu smanjena. Kako je prenela Beta, predsjednik Opštinskog odbora Demokratske stranke, Boban Pavlović, objasnio je da neki predlozi promena naziva ulica, u kojima živi većinsko albansko stanovništvo, nisu bili sporni za Srbe, ali da su preglasani i u slučajevima s kojima se nisu slagali. Na primer, za ulicu Fatmira Ibiše, koji je februara 2000. godine, kod sela Končulj (zapadno od centra Bujanovca, ka granici sa Kosovom), sa terorističkom grupom izveo bombaški napad na policijsko vozilo MUP-a Srbije u kome je jedan policajac ubijen, a tri teško ranjena. Ibiša, pripadnik Kosovskog zaštitnog korpusa, za Albance je heroj, a za Srbe terorista. Iako je došlo do ovih političkih

foto: Tanjug

zatezanja, Pavlović je rekao da će konačna odluka o sudbini albansko-srpske koalicije biti rešena u narednim danima. Predlog o novim nazivima ulica u Bujanovcu biće poslat nadležnoj komisiji Ministarstva za ljudska i manjinska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu koja će promene dozvoliti ili ne. Šef tog ministarstva Milan Marković predlog je ocenio kao provokaciju: “Ovo je još jedan u nizu poteza koji pokazuje političku nezrelost rukovodstva opštine Bujanovac, a koji ima za cilj prizemnu političku promociju pojedinih albanskih političara i destabilizaciju prilika u toj opštini”, rekao je Marković. On je i predsjednik Koordinacionog tela za opštine Preševo, Bujanovac i Medveđa. Šest srpskih odbornika (članovi Demokratske stranke, G17 plus i Grupe građana “Stojanča Arsić”) u koaliciji su sa albanskim partijama od 2010. godine. Albanci imaju većinu (23 odbornika od ukupno 41 mesta u bujanovačkoj skupštini opštine) i mogli su da oforme vlast i bez srpskih predstavnika, međutim, ovakva koalicija je rezultat posredovanja OEBS-a i Koordinacionog tela za jug Srbije.

U vlasti učestvuje i jedan predstavnik Ujedinjene partije Roma. U opoziciji je šest odbornika Srpske radikalne stranke i pet odbornika Demokratske stranke Srbije.

M. R. I. S. Z.

NOVOGOVOR

Situacija

Kako kažu u lošijim filmovima, *imamo situaciju*, što smo saznali tek posle uvođenja vanredne situacije snežnog tipa.

Ispravka. Kaže se: “Posle proglašenja stanja vanredne situacije...” Kako je objasnio ministar policije lično, to je različito od proglašenja vanrednog stanja, jer tokom VS se mogu ukinuti građanske slobode i prava, a u SVS mogu samo da konfiskuju mašinu i da naredi da se čisti sneg. Mada su izrazi situacija i stanje ponekad sinonimi, neka bude kako vlast kaže.

Situacija vlada jezikom nekoliko profesija i može da označava stanje, stanje odnosa, ali mesto, lokaciju. Urbanisti znaju za situacioni plan. Prosvetari govore o nečemu “od kurukuluma (naukovna osnova, na novohrvatskom) do nastavne situacije”. Medicinari, bolje i da ne pominjemo...

Među umetnicima je postojala *situacionistička internacionala*, a *situacionisti* su bili za svesno stvaranje *željenih situacija*, radi sprovođenja revolucije u svakodnevnom životu.

Komedija situacije, poznata kao i *sitkom*, sa istim likovima u istoj okolini, liči na današnje TV serije...

U politici to je teška reč koja označava opšte prilike: *Napeta politička situacija... Situacija na severu Kosova...*

Nekada, kad bi neko nešto rekao, sačekali bi ga sa: “Zar u ovoj situaciji!”

A reaktionari bi, opet, obrnuli, pa sa svoje strane, onim tonom, za tadašnjicu samo rekli: “Ova situacija...”

Nekad je bio popularan izraz *međunarodna situacija se intenzivira!* – iz mađarskog filma *Krunski svedok*: “Sve što mogu da kažem, druže Pelikan, je da se međunarodna situacija... intenzivira.”

“Intezivira!? Dobro je to znati.”

Pa kasnije...

“Sumnjivo je... sve ono što ne deluje sumnjivo.”

Pelikan je celu noć razmatrao stvar. U zoru je zapao, ali nije ugasio cigaretu.

“Jadni moj prijatelju, čuo sam šta ti se desilo.”

“Međunarodna situacija se intenzivira. Zapaljiva je.”

“To je van svake sumnje. Samo se pitam da li se kuća slučajno zapalila?”

U našem žargonu joj pridaju magijska svojstva, kao u izrazu: “Ne j... organ, nego *situacija*.” Naš žargon poznaje još *zeznutu situaciju*, u kojoj smo u *čabru* i u kojoj *ispadamo ačena stranka* – a poznaje i *sos*. Kaže se: “U sosu sam do guše...”, a koriste se i drugi izrazi, u okviru opšte tendencije unepristojavanja jezika...

A zašto se opet setiše te reči *situacija*?

MILAN MILOŠEVIĆ

SLEDEĆI BROJ
“VREMENA” IZLAZI
U UTORAK, 14. FEBRUARA

Kako nam Fejsbuk krade maline

Pre desetak dana Fejsbuk je berzi dostavio poslovnu dokumentaciju, što znači da ćemo uskoro znati koliko ova kompanija vredi na tržištu. Prodavaće se oko pet odsto akcija i na osnovu toga se očekuje da kompanija bude procenjena na sto milijardi dolara. To je za dvadeset milijardi više od bruto nacionalnog proizvoda Srbije, što znači da svi mi treba ponaest meseci da radimo i ne potrošimo nijedan cent, pa da bi mogli da kupimo ovu kompaniju koja, inače, ne proizvodi ništa konkretno i postoji samo osam godina.

Kada bi bio država, Fejsbuk bi bio treća najmnogoljudnija zemlja na svetu. Sa svojih 845 miliona korisnika bio bi samo iza Kine i Indije. To baca drugačiji pogled na pitanje suvereniteta, teritorijalnog integriteta i svega na šta smo u istoriji navikli i zbog čega smo vodili ratove. Ne znači da je sa istorijom gotovo, ali će svakako biti zanimljivo gledati kakve će posledice imati pojava multinacionalne kompanije čiji su glavni resurs ljudi i njihova privatnost. Do sada su privatne informacije građana bile monopol države, onda su se tu na neki način umešale banke, pa komunikacione kompanije, ali su društvene mreže to podigle na neslućeni nivo.

Iz Srbije potiče oko tri miliona Fejsbuk naloga, od toga je sigurno milion onih pravih, budući da je mnogo ljudi sa dva ili više naloga. Osetivši da je sve to sa Fejsbukom postalo velika tema, dnevni list „Kurir“ je krenuo da spekulira da će se nakon izlaska na berzu pristup Fejsbuku plaćati, kako bi se zadovoljili alavi investitori.

Ova teza je dobra za kafanu, ama bi i tamo kratko opstala. Suština poslovanja Fejsbuka je trgovanje vašim podacima. Ako sto milijardi dolara podelimo sa onih 845 miliona ljudi, dolazimo do zanimljivog podatka da jedan vaš nalog vredi oko 120 dolara. Tačnije, toliko ste vi lično doprineli vrednosti kompanije, a ako bi se pristupanje naplaćivalo, ta vrednost bi dramatično pala. Realnije je očekivati da će vas kompanija navoditi da (besplatno) što više govorite o sebi, jer odatle crpi profit. Fejsbuk je poslova u minusu dok pre tri godine nije uveo lajk dugme, a od kada mu odajete šta vam se sviđa a šta ne, profit je počeo da se gomila. Jer su brojne firme raspoređene da od Fejsbuka kupuju tu informaciju, brzu, tačnu i lepo upakovanu.

Ako je nekome do kafanske rasprave, rado prilažem svoju tezu. Kako lajkovanjem proizvodimo Fejsbuku profit, pitam se koliko novca dnevno „izvezemo“ iz Srbije klikćući na to dugme, nas (rekosmo) najmanje milion? I koliko posle uvezemo, po skupoj tarifi, od Fejsbuka i njegovih partnera kupujući informacije o sopstvenim navikama?

Kao da smo im poklonili maline, a onda kupili od njih sok i marmeladu. Nedostak svesti o tome ne obećava nam presvetlu budućnost.

Jedna je Ceca

Za manje od dve nedelje ističe kazna kućnog pritvora Svetlani Ceci Ražnatović, koju služi od juna prošle godine. Njeni obožavaoci planiraju da organizuju doček na dan isteka kazne, 22. februara, ispred njene kuće u Ljutice Bogdana 3, tačno u podne.

Ovaj doček se planira već duže vreme, od oktobra 2011. godine. Nekoliko Cecinih obožavalaca došlo je na ideju da joj posveti pesmu, koju bi snimili u njenom studiju. Pesmu bi joj otpevali na dan skidanja narukvice. „Ceca muzik studio“ je podržao ovu akciju i ubrzo je istaknut konkurs za sve koji žele da učestvuju u pevanju ove numere. Uslovi koji moraju da se zadovolje su sledeći: da znate da pevate, da vas kamera voli i – da volite Cecu. Ove kriterijume je uspešno da zadovolji desetak prijavljenih i pesma koju su snimili, „Svi za jednu“, može se videti ovih dana na Jutjubu.

Dok gledate spot za ovu pesmu, možete lako primetiti da su odabrani zaista najiskreniji obožavaoci ove estradne zvezde – reći pesme, koju su zajedno osmislili, pune su podstreka i obožavanja. Zatim, svi se trude da zvuče kao njihov idol, tako da se slušaocu ponekad može učiniti da je sama Ceca među njima. Naravno, tu je i par devojaka koje svojim izgledom podsećaju na „jednu jedinu“. Jedna od devojaka pokazala je i talentat za recitovanje, tako što je za Televiziju Prva odrecitovala pesmu koju je posvetila svom idolu, a glasi: „Jedna je Ceca, vole je sva deca, i stari i mladi, jedva čekam da počne da radi. Cecu, volimo te svi, obožavaju te tvoji fanovi.“ Dobar deo ove skupine je doputovao iz inostranstva i potrošio popriličnu sumu novca kako bi „ispunili svoj san“, ali to nije bitno jer, kako oni kažu, „jedna je Ceca“. Poslednjih osam meseci Ceca je provela u svojoj kući, koju je

foto: Reuters

mogla da napusti samo uz posebnu dozvolu suda. Za to vreme u javnosti se spekulisalo o njenom ljubavnom životu, tako da pevačica nije mogla u potpunosti da se odmori na odsluženju kazne. Nagađalo se da je u vezi sa rukometašem Aleksandrom, ali ona je to ubrzo demantovala. Početkom ovog meseca pominje se novi dečko – dvadesettrogodišnji fudbaler Slobodan Rajković.

Da podsetimo, krajem marta prošle godine, Više tužilaštvo u Beogradu podiglo je optužnicu protiv Svetlane Cece Ražnatović, zbog sumnje da je sa saradnicima prisvojila oko četiri miliona nemačkih maraka i više od tri miliona dolara, od transfera fudbalera FK Obilić u inostrane klubove. Optužnicom su obuhvaćeni i njena sestra, Lidija Veličković-Ocokoljić i nekadašnji rukovodioci ovog kluba Dragiša Binić i Jovan Dimitrijević, zbog prodaje jednog igrača.

Pevačica i njena sestra priznale su krivicu i postigle sporazum sa tužilaštvom. Osuđene su na kućni pritvor uz elektronski nadzor, a presudom su obavezane da plate i milion i po evra. Prve dve rate, u iznosu od milion evra, do sad su otplaćene. Kao garancija da će treća rata biti uplaćena, Viši sud je stavio hipoteku na Cecinu kuću. Lidija Veličković-Ocokoljić je sredinom novembra odslužila šestomesečnu kaznu kućnog pritvora, a Ceca će se naći na slobodi 22. februara. ĐURĐICA BOGOSAVLJEVIĆ

Nole, najbolji na svetu

Novak Đoković je, na svečanosti u Central holu u Vestminsteru, 6. februara, proglašen za najboljeg sportistu sveta u 2011. godini. Đoković je iza sebe ostavio ostatak nominovane konkurencije u kojoj su bili fudbaler Barselone Lionel Mesi, sprinter Jusein Bolt, košarkaš Dalasa i nemačke reprezentacije Dirk Novicki, vozač Formule 1

Sebastijan Fetel i biciklista Kadel Evans.

Ova nagrada, koja se još naziva i sportskim Oskarom, dodeljuje se od 2000. godine, a uručuje je Fondacija "Laureus", koja je u 2011. izdvojila oko 40 miliona evra za pomoć mladim sportistima u 91 državi.

Pobednika je birao žiri koji su činile velike sportske legende kao sto su: Edvin Mozes (predsedavajući), Đakomo Agostini, Markus Alen, Franc Bekenbauer, Boris Beker, Jan Botam, Sergej Bubka, Bobi Čarlton, Sebastijan Kou, Nađa Komaneči, Japnig Deng, Marsel Desai, Kapil Dev, Mik Duhan, Dejvid Duile, Emerson Fitipaldi i mnogi drugi. Pored najboljeg sportiste sveta nagrađeni su još i: najbolja sportistkinja Vivijen Čeriot (Kenija), najbolja ekipa, fudbalski klub Barselona (Španija), za "proboj

godine" golfer Rori Mekilroj (SAD), za povratak godine, golfer Daren Klark (Severna Irska), najbolji sportista sa invaliditetom, sprinter Oskar Pistorijus (Južna Afrika) i najbolji "akcioni sportista", surfer Keli Slejter (koji je četvrtim trijumfom dostigao rekord Rodžera Federera po broju "Laureus" priznanja).

Uoči ceremonije, Đoković je ugostio britanski premijer Dejvid Kameron, na prijemu koji je organizovan u premijerovoj rezidenciji u Londonu u čast svih nominovanih sportista za nagradu. Srpski teniser je na prijem stigao u društvu devojke Jelene Ristić, a sa Kameronom je razgovarao o više tema kako je i bilo

foto: Reuters

najavljeno. To je drugi put u poslednjih nekoliko godina da Đoković dobija poziv od Kamersona. Prethodno su se susreli sredinom novembra 2010, pred završni turnir sezone kada je Nole bio u društvu Rafaela Nadala, Rodžera Federera, Endija Marija i drugih učesnika Masters kupa.

MARINA ILIĆ

Kurs VREME
istraživačkog
novinarstva
aciric@vreme.com

Zainteresovani
mogu da se jave
do 20. februara 2012.
na e-mail
aciric@vreme.com

ЗАВОД ЗА УЧЕНИКЕ
Куба знања

55 ГОДИНА
1957-2012

Лаура Барна

ЂОРЂОНЕОВА КЛЕТВА

Роман „Ђорђонеова клетва“ пресек је културноисторијских, политичких, друштвено-економских и, пре свега, уметничких дешавања у периоду од 1425. до 1578. године на Апенинском полуострву у тада разједињеној Италији, односно зачетак ренесансе и кључних иновација у сликарству, скулптури и архитектури. Грађа романа заснива се на аутентичним подацима, архивским и историјским документима, али и својерсној фикцији коју романескна форма захтева како би одржала свежину у актуелности.

Роман је објављен у јубиларној 150. години уједињења Италије (1861–2011).

БЕОГРАД
Обилићев венац 5
тел. 011/2638-405

Косовска 45
тел. 011/3227-088
Палмотићева 1а
011/3224-706

Вукасовићева 50
тел. 011/3594-835
BELVILLE, Јурија Гагарина
14к
тел. 011/630-22-27

НОВИ САД
Сремска 7
тел. 021/662-4433
Матице српске 1
тел. 021/417-625

НИШ
Трг краља Александра 3
тел. 018/511-428

КОСОВСКА МИТРОВИЦА
Владе Петковића 1
тел. 028/425-111

www.zavod.co.rs
e-mail: prodaja@zavod.co.rs

Veliki s

Kada je Vlada Srbije donela odluku o dodeljivanju nafte iz robnih rezervi od 14 opština samo je četiri preuzelo naftu. Zašto je to tako? Nisu mogli da se dogovore kako naftu da podele. Ne postoji, naime, cisterna koja može da nosi 2,4 tone nafte, već postoje od 3, 5, 10 ili 20 tona, pa je potrebno bilo da politički neistomišljenici iz susednih opština podele tu naftu

Posle neuobičajeno blage prve polovine zime, vejavica je prvo zahvatila zapad i jug Srbije, potom se proširila na istok, da bi se u poslednjih nedelju dana proširila na sever: cela Srbija, ceo Balkan, cela srednja i jugoistočna Evropa su zavezani, temperatura vazduha je poduže u debelom minusu, a sneg pada li pada. Kad je u Sandžaku i Pčinjskom okrugu napadao do očiju, u Šumadiji i istočnoj Srbiji do pasa, a u Beogradu i Novom Sadu do kolena, Vlada je, na telefonskoj sednici, proglasila vanrednu situaciju.

Nije neobično da usred zime pada sneg, ali da "sastavi" skoro mesec dana, da veje pri tako niskim temperaturama, uobičajeno ipak nije. "Kao što je neobično da gasimo šumske požare 20 dana u decembru, tako je neobično i da sneg pada na -10 i na -30. Nešto se menja i toga bi morali da budemo svesni", kratko će Predrag

Sneg i sitna politika

Marić, načelnik Sektora za vanredne situacije Ministarstva unutrašnjih poslova, i dodaje da “spram onog s čime ova država raspolaže, solidno se držimo: da smo opremljeniji, da nas je više, da je svest malo drugačija, a ne ovako opterećena politikom, bilo bi i bolje. To potpisujem”

“VREME”: Prvo da razlučimo dilemu: proglašeno je vanredno stanje ili vanredna situacija.

PREDRAG MARIĆ: Vanredno stanje se proglašava kad su ugroženi država i društveni poredak recimo terorističkim aktima: takav slučaj je bio 2003. godine kada je ubijen premijer. Vanredna situacija se proglašava u onom momentu kada, na primer, usled dejstva elementarnih nepogoda ili pojavom zarazne bolesti, funkcionisanje društva biva u potpunosti poremećeno: kada snabdevanje hranom i lekovima, medicinsko zbrinjavanje, prohodnost puteva, dostave električne energije, zatim rad škola i obdaništa izlaze iz okvira redovnog života, iz okvira redovne situacije. Zakonom o vanrednim situacijama je precizirano kada i ko ih proglašava: kako nastaju već sam rekao, a proglašava ih Štab za vanredne situacije – opštinski, gradski, okružni ili republički: na čelu opštinskog je predsednik opštine, na čelu okružnog načelnik okruga, na čelu republičkog ministar unutrašnjih poslova.

U mnogim ugroženim opštinama vanredna situacija je proglašena pre skoro mesec dana.

Tako je 60.000 ljudi u Srbiji u ovom trenutku odsećeno od sveta, 25.500 domaćinstava, što je daleko od klasičnog stanja elementarne nepogode koja dođe i prođe. U nekim opštinama traje još od Božića. U početku je u 14 opština proglašeno vanredno stanje, pre nekoliko dana u još toliko.

Sada je proglašena na celoj teritoriji Srbije, mada je, ako ćemo precizno, vanredna situacija baš u tih 28 opština. Ne može se reći da je u Beogradu ili Novom Sadu, bogzna koliko vanredno. Jeste napadao sneg, ali ni prineti onom u Sjenici, recimo.

Vanrednu situaciju na delu ili na celoj teritoriji Republike proglašava republički štab i tu

nastaju nove okolnosti: republički štab preuzima određene ingerencije koje po zakonu ima, a to je da naređuje angažovanje snaga, upućivanje snaga na ugrožena područja: to je suština izmena Zakona o vanrednim situacijama koje su usvojene u decembru prošle godine.

U čemu je razlika?

Razlika je ta da smo mi kao Sektor do sada apelovali na solidarnost, da opština koja nije toliko ugrožena pomogne onoj koja jeste, da se negleda pritom ko je iz koje političke stranke, da ne gledaju na lične surevnjivosti, prosto da se pokaže solidarnost, a kada se proglasi vanredna situacija na delu teritorije, ili na celoj teritoriji zemlje, više se niko ne moli, nego se naređuje: uspostavlja se subordinacija – ministar unutrašnjih poslova izdaje naredbe koje načelnik lokalnog štaba mora da izvrši.

A ako ne može, ili ne ume?

Onda se angažuju ljudi koji to umeju. Međutim, niko ne može da kaže predsedniku opštine “ti se pomeri sa tog položaja”. Predsednik opštine je predsednik opštine, njega su glasači birali i njega mogu glasači da smene i niko više, ni komandant republičkog štaba, niti bilo ko, samo glasači. To je vrlo važno, zato što ova služba nije komesarska služba, ne bavi se ocenom političke ili bilo koje druge angažovanosti ljudi koje su birači birali. Može predsednik opštine da bude hiper sposoban, ali ako mu je budžet prazan i ako su mu zalihe nafte na minimumu... To su objektivne okolnosti, mada ima i onih subjektivnih.

Na primer?

To je ono što je naše nesretno politikanstvo u Srbiji, što nam je politika ušla u privatne živote i u naše kuće do te mere da se sve kroz politiku meri. Ovo što nema blage veze sa politikom ne treba kroz politiku ni gledati. To znači pomoći, ponuditi pomoć, naći se komšiji kada je u problemu, a ne čekati da Sektor za vanredne situacije apeluje, to valjda treba da bude... Iskreno, posle zemljotresa u Kraljevu, jer je tamo fascinantno koliko se ljudi prijavilo da pomogne, pomislio sam: posle dugo, dugo godina ove moralne i kakve god druge apstinencije u

Srbiji, da se nešto pozitivno dešava. Nekako, čini mi se kod ovog snega, da li zato što je hladno, da je to malo izostalo.

Na primer, Vlada Republike Srbije donese odluku o opredeljivanju nafte iz robnih rezervi opštinama kojima je nafta potrebna. Ima tome dve nedelje. I šta? Od 14 opština samo je četiri preuzelo naftu. Zašto je to tako? Nisu mogli da se dogovore kako naftu da podele. Ne postoji, naime, cisterna koja može da nosi 2,4 tone nafte, već postoje od 3, 5, 10 ili 20 tona, pa je potrebno bilo da politički neistomišljenici iz susednih opština podele tu naftu.

Pa?

Onda smo mi u Sektoru shvatili da se to nije desilo, pa smo uzeli na sebe ulogu da zovemo svakog od njih i da im objašnjavamo da politika treba da se gurne u stranu i da treba naftu da podele. I opet ništa. U međuvremenu, usledila je druga odluka Vlade, da se dodatne količine nafte opredele ugroženim opštinama i onda smo im rekli: “Ok, ako ne možete da se dogovorite, sjedinite prvu i drugu količinu pa terajte svaki u svoju opštinu.” Suština je da se nafta dopremi tamo gde je potrebno.

I tako, sneg veje li veje, putevi neprohodni, a na placu nekog tamo privatnog građevinskog preduzeća stoje mašine, ali nema goriva da se pokrenu, na lokalnoj pumpi ima dizela, ali nema para da se plati, pa mora da se transportuje iz robnih rezervi.

Takva je regulativa. Naime, robne rezerve svoje količine nafte kojima raspolažu ne drže po privatnim benzinskim pumpama, nego se nalaze u Rafineriji u Pančevu. I tu je taj problem. Uglavnom su svi ovi predsednici opština angažovali privatnu mehanizaciju i mehanizaciju javnih preduzeća. Dok su mogli privatnicima da plaćaju, bar gorivo, oni su plaćali. Onog trenutka kada više nisu mogli, jer nije bilo para, oni su prestali. Da se razumemo, u nekadašnjoj državi se naređivalo i nije se pitalo za pare, ali to je bio socijalizam, a preduzeća su bila društvena. Pošto smo mi prešli iz socijalizma u kapitalizam, naravno da se pita ko će to da plati. Svi su oni doneli odluku da ▶

se angažuje privatna mehanizacija, ali, bato, to košta, neće ovaj iz svog džepa da plati to, prosto nije društveni model.

I šta smo iz ovoga naučili?

Da je sistem postavljen, ali mora da se nado-
građuje svakog dana, ne tako što ćemo mi kao
pripadnici sektora da imamo visoku svest o tome
– država mora da ulaže u ovu službu da bi joj se
vratilo i mora da radi jako uporno na podizanju
svesti, da se veličaju primeri solidarnosti, da se
veličaju dobri primeri, jer je to za čim ovo društvo
treba da ide – za isticanjem dobrih primera. Na-
ravno da ne mislim da treba pričati samo ono što
je dobro, ako se pokaže da je mnogo toga loše.
Trebalo bi apostrofirati i one loše primere, ali obja-
sniti ljudima zašto su loši, ne možete se pona-
šati u jednoj opštini kao mali vojvoda koji drži
sve pod kontrolom i ne ferma republičku vlast,
ne ferma nikog; njega su građani birali, on je tu
zbog njih. Što se sistema tiče, tvrdim da će za
dve do tri naredne godine, kao što sam tvrdio i
pre dve tri godine kada smo pričali prvi put pa
se mnogo toga i realizovalo, tvrdim da će ovo ići
na bolje. Potvrda ovoga o čemu govorim je da ja
Mađarska ustrojila službu od Nove godine pot-
puno nalik na našu, da Bugarska ima nameru
to da uradi, kao i Rumunija. Šta nam nedosta-
je kao službi? Nedostaju nam veća finansijska
ulaganja, a kao društvu svest.

Nekada je postojala civilna samozaštita, neki štabovi koji su ili funkcionisali ili nisu, ali je postojao i magacin sa lopatama, sa uniforma- ma, kapama i toplom obucom. Da li postoji danas civilna zaštita i sve što uz nju sledi?

Ja na to vreme gledam kao na vreme kada je
postojao sistem, govorim o sredini sedamdeset-
tih godina, kada je civilna zaštita bila respek-
tabilna, ne samo u okvirima bivše Jugoslavije
nego i u regionalnom smislu, kada je vojska
bila mnogo brojnija jer je imala regrute, kada
je imala mnogo više ljudi. Te su se okolnosti,
međutim, promenile. Jedna od uprava u Sekto-
ru je Uprava za civilnu zaštitu i težišni je zada-
tak da do kraja ove godine formira specijalizo-
vane jedinice civilne zaštite za svaku opštinu,
da ti ljudi imaju uniformu, da prođu obuku, da
imamo jednu “bek-ap” snagu u ovakvim situ-
acijama, a ne kao u prethodnim godinama da
samo “matoraći” budu spasioci i da nema ni-
kog iza njih. To je ono na čemu se radi ove go-
dine, ali bilo je nemoguće da se uspostavi da-
nom stupanja na snagu Zakona o vanrednim
situacijama. Naša ideja je da te jedinice civil-
ne zaštite ne budu mrtve duše, nego prosto da
se zna, ako je 20 ljudi u opštini, da će njih 20

da se pojavi i pomoći kada je neko u nevolji.
To je ono što sada pravimo i ja se nadam da
će do kraja ove godine taj posao biti okončan.
Uveliko se na tome radi, ali potrebno je vreme.

I za to će biti plaćeni ili samo tapšani po ramenu?

Ne, ne, reč je o dobrovoljcima, s tim da ako
pristanete da budete deo tih jedinica, onda
nema “ja hoću da se pojavim, a ja neću”. Onog
momenta kada pristanete da budete deo tog si-
stema specijalizovanih jedinice civilne zaštite,
nadalje morate da budete njihov deo. Ja bih
jako voleo kada bi mogli kao u Francuskoj da
se plaćaju dobrovoljci 25 evra po satu, ali pri-
znaćete da je to nerealno u Srbiji.

Eto nas opet kod novca.

Okreni, obrni, tako je. Novac koji mi imamo
u budžetskom fondu je namenjen da se ova
služba “odlepi” od devedesetih: ono što smo
sakupili prošle godine dali smo za radne i in-
terventne uniforme, pare za ovu godinu idu za
nabavku novih vatrogasnih vozila, dobićemo
od vojske ako bog da 265 “tamova 150”, ho-
ćemo da radimo nadgradnju za šumske požar-
e, hoćemo da nabavimo sisteme za odbranu
od poplava, hoćemo da nabavimo neke speci-
jalne setove za gašenje velikih šumskih požar-
a... Znači kada bi ja sada iz tog fonda plaćao
dobrovoljce po učinku, mislim da stvar teško
tako može da funkcioniše. Povrh svega, ube-
đen sam, pošto znam ljude koji vode civilnu
zaštitu sada, da će se oni koji budu na spisku
zaista pojaviti sutra.

Budžetski fond ipak postoji.

Nije bilo lako, ali ipak prvi put u istoriji smo
kao služba dobili sopstveni budžetski fond iz
koga ni dinar ne može da se potroši, krivično
delo je, mimo onoga što je potrebno službi. Evo
pet miliona evra koje smo skupili prošle godi-
ne, dati su za nabavku radnih uniformi. Taj va-
trogasac iz Vranja o kome pričamo, sedam go-
dina nije dobio radnu uniformu. Ne treba ovo
da se shvati kao kuknjava: mi prosto idemo
napred, imamo svoju ideju i kao služba znamo
šta hoćemo. Ono o čemu intenzivno sada raz-
mišljamo je “šta kada se ovaj sneg naglo oto-
pi?” To će biti tema za naredno naše viđenje.
Odmah da kažem, u preventivnom smislu od
proleća pritiskamo sve lokalne samouprave ko-
jima pretila opasnost od bujičnih poplava da či-
ste kanale: neko je uradio više, neko je uradio
manje – tu ćemo se malo krviti, biće proble-
ma. Bujične poplave su jako opasne, posledice
su nesagledive, a uglavnom potuku sirotinju.

Zoran Majdin

Hronika snega i proseka

Vanredna situacija u Srbiji proglašena je nakon što je zemlju prekrrio snežni pokrivač koji je više nego dvostruko viši od proseka najvećih debljina snega za januar i februar. Kako je došlo do takve nepogode i šta je uopšte moguće učiniti

“ZIMA JE BILA toliko hladna, oštra i istrajna, da se ni najstariji ne sećaju ovakvog vremena”, pre tačno dva veka, početkom 1812. godine, beleži jedan od hroničara u dnevniku Minoritskog samostana u Pančevu koji, uz druge važne vesti o udaljenim ratovima, carskim posetama i cenama ogrjeva, pamti i kakve su se vremenske nepogode kada zadesile. No, ovakvi uzgredni manastirski opisi, koji su jedini trag klimatskih prilika pre nego što je 1888. u Srbiji počelo njihovo sistematično beleženje, ponekad vrlo detaljno oslikavaju i kako snažne padavine i velike hladnoće utiču na život.

Samostanski hroničar iz Pančeva tako navodi da je u januaru 1816. bilo “toliko hladno da se u Bavaništu, na pustari, smrzao jedan pastir zajedno sa svojim stadom, a u Omoljici je neočekivano snažan ledeni vetar uništio ovce na obali Dunava”, dodajući u redu ispod da su te zime u samostanu otpustili slugu, a “umesto njega primili ženu iz Jabuke po imenu Eržebet, za platu od 6 forinti”.

Dva veka kasnije, snežna nepogoda koja je u januaru 2012. pogodila Srbiju i region beleži se u današnjim brzim i detaljnim medijima ništa manje dramatično. I ništa manje uronjeno u svakodnevne brige. Dnevni listovi sa naslovnim stranama “Dramatično”, “Zatrpami”, “Rat protiv zime” i “Snežni pakao” donose vesti “Hladnoća napunila prihvatališta”, “Starac se smrzao u kući” i “Zavejanima poslednja kora hleba”, dajući i servisne informacije da “Još sto mašina čisti sneg”, “Ledolomci u niskom startu” i “Uvedena celodnevna dežurstva”.

POSLEDICE: Takvu atmosferu bele apokalipse ili pak kolapsa, kako je najčešće nazivana, stvorile su krajem prošle nedelje intenzivne snežne padavine koje su, uz vrlo niske temperature poslednjih dana, dovele do teških okolnosti za celu zemlju, ali i ostatak regiona. Nakon što je tokom vikenda 37 opština proglasilo vanrednu situaciju, Vlada Srbije je na telefonskoj sednici u nedelju donela odluku da proglasi vanrednu situaciju u celoj zemlji. Ova mera je omogućila da se efikasnije čisti sneg i otklanjaju njegove posledice, kao i da se iz budžeta izdvoje sredstva za tu namenu.

Nauka pahulje: Kako pada sneg?

Sneg je oblik vode u čvrstom stanju čija se kristalizacija odvija u atmosferi, pa iako je njegova hemijska formula H_2O , ista kao kod vode ili leda, sneg se prilično razlikuje od susnežice i ledenice. Za razliku od snega, kišne kapi nastaju kondenzovanjem vodene pare u oblacima. One se mogu zbog niske temperature tokom pada zamrznuti i pretvoriti u susnežicu i led, no te zaleđene čestice nisu sneg. Od njega se razlikuju i po svom obliku i po strukturi. Snežne pahulje, naime, nastaju kao led već u oblacima, gde se snežni kristali formiraju direktno iz vodene pare. Pahulje mogu biti sačinjene od jednog ili više spojenih kristala, a pri višim temperaturama, pahulje se grade od velikog broja kristala i na zemlju padaju u snežnim grudvicama. Rast snežnog kristala i konačan oblik pahulje pre svega zavise od koncentracije vlage u oblaku i temperature vazduha. Svaki snežni kristal je zapravo kristal leda. Njegov rast počinje u oblaku superzasićene vodene pare, tako što se molekuli vode kondenzuju oko sićušne čestice prašine i obrazuju šestostranu prizmu na koju se dodaju novi slojevi molekula. Isprva, dok je kristal malih dimenzija, on raste sporo i čitava rešetka zadržava oblik šestostrane prizme. Kako snežni kristal postaje sve veći, njegovih šest uglova bivaju sve više razmaknuti i sve više okruženi superzasićenim vazduhom, tako da uglovi počinju da rastu za nijansu brže od ostatka kristala. Zbog ove male razlike u brzini na uglovima, šestougaoni kristal počinje da se grana u šest krakova. Okolni atmosferski uslovi su praktično isti za sve krake, tako da oni rastu približno na isti način i istom brzinom. Zato sve snežne pahulje imaju šest međusobno identičnih krakova. No, mada slične, teorijski je zbog broja kombinacija, apsolutno nemoguće da se ikada formiraju dve sasvim identične snežne pahulje.

Bilans snežne nepogode u Srbiji jeste vrlo tragičan. Do utorka uveče je pronađeno dvanaest osoba koje se nastradale od zime. Pored nekoliko ljudi koji su se smrznuli u snegu, jedan od slučajeva koji je izazvao najviše medijske pažnje dogodio se u utorak pre podne, kad je tridesetogodišnja žena u Beogradu nastradala od ledenica i snega koji su se sa zgrade obrušili na nju.

Početkom nedelje je oko 70.000 ljudi bilo odsećeno od sveta, a spasilačke ekipe su bagerima i drugom mehanizacijom, na brojnim mestima pokušale da se probiju do zavejanih i zatrpanih. Kako je saopšteno u MUP-u, tokom poslednjih mesec dana, spaseno je 176 osoba po udaljenim i zavejanim selima.

Zbog izuzetno niskih temperatura, elektroenergetski sistem je pod ogromnim opterećenjem, ali kako je najavljeno u Elektroprivredi Srbije, restrikcija struje još uvek neće biti. U međuvremenu je EPS zatražio pomoć Vlade kako bi se elektroenergetski sistem očuvao.

U pojedinim gradovima, pa čak i u najužim delovima Beograda, tokom prethodnih dana dolazilo je do privremenih problema sa grejanjem. U subotu je zbog kvara na toplovodu 70.000 stanova veći deo dana bilo bez grejanja. U utorak su, kako je rečeno u JP Srbijagas, Rusi smanjili isporuku gasa Srbiji za 20 odsto, ali zahvaljujući rezervama, rečeno je i da snabdevanje neće trpeti.

Škole u mnogim opštinama nisu radile već krajem prošle sedmice, a u Beogradu je u petak otkazana popodnevna nastava. Ministar prosvete i nauke Žarko Obradović preporučio je da se nastava otkáže tokom cele naredne sedmice. No, nakon odluke o proglašenju vanredne situacije, ministar je preporuku pretvorio u odluku da daci ostanu na raspustu. Na fakultetima su otkazani ispiti, a od ponedeljka je postalo jasno i da mnoga preduzeća ne rade, s obzirom da su ulice velikih gradova prilično opustele.

SNEŽNI KOLAPS: Ove godine sneg je isprva umereno padao. Zapravo, zima koja je ovoj nepogodi prethodila, bila je jedna od najtoplijih u poslednjoj deceniji. No, u petak je naglo došlo do izuzetno velikih padavina što je uticalo na svakodnevnicu drastičnije i značajnije nego što to inače čine vremenske prilike u 21. veku.

Zbog tako velikog snega je saobraćaj već sedam dana izuzetno otežan u celoj zemlji, a Beograd je u petak preživeo jedan od najtežih snežnih dana u novijoj istoriji. Saobraćaj je bio u potpunoj blokadi, gradski prevoz je radio otežano, a vozila su se kretala u ekstremno teškim

Vremenski ekstremi: Dobra snežna vremena

1954.

Jedna od najsnežnijih godina nakon Drugog svetskog rata. U to doba je na teritoriji Srbije već radilo više meteo-stanica koje su zabeležile rekordne visine snežnog pokrivača. Između 22. i 23. februara, kad je zima već bila na izmaku, pao je takav sneg da je u Nišu zabeleženo 62, a u Kragujevcu čak 69 centimetara snežnog pokrivača. U Kraljevu i Knjaževcu je izmereno 90, u Dimitrovgradu 93, a u Zaječaru čak 108 cm. Rekordna vrednost, jedna od najviših izmerenih dotad, zabeležena je u Negotinu gde je palo čak 115 centimetara snega.

1962.

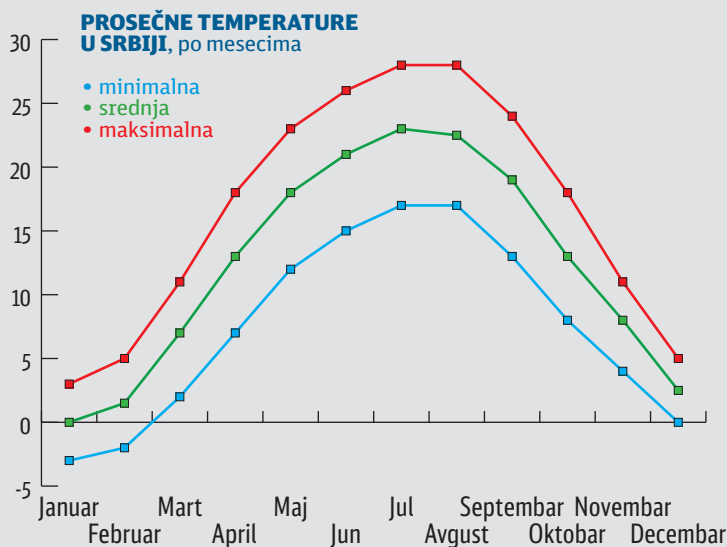
Dugo će se pamti ova snežna godina. Dve godine pre toga, 1960. bilo je velikih snegova, u Vojvodini su oboreni neki dotadašnji rekordi, ali će u istoriji Beograda ostati zabeležen 3. februar 1962. kad je na grad palo čak 80 centimetara snega. To je tačno dvostruko više nego u "apokaliptičnom" januaru 2012. i oko četiri puta više od proseka najvišeg snega za celu Srbiju za mesec februar. Iste godine, veliki sneg je u Vojvodini pao i u drugoj polovini marta. Ova će godina inače biti zapamćena po čak 79 dana u toku kojih je bilo snega nad Srbijom. Zanimljivo je da je i naredne, 1963, sneg ponovo došao u ogromnoj količini – tako će 27. januara biti zabeleženi rekordi u Požegi i Kruševcu sa 55 cm, kao i gotovo neverovatnih 124 centimetra u Leskovcu.

1969.

Snežne zime se nastavljaju tokom cele decenije i to ne samo u planinskim krajevima. U januaru 1966. beleži se 50 centimetara snega u Zrenjaninu i 53 centimetra u Surčinu. Tri godine kasnije, pašće 57 centimetara snega na

PAMĆENJE: Beograd 1984.

EKSTREMI

Najniža temperatura -39,5°C
zabeležena 13. januara 1985, Karajukića Bunari, Pešter

Najviša temperatura 44,9°C
zabeležena 24. jula 2007, Smederevska Palanka

Prosečna godišnja temperatura u Srbiji 10,9°C
u predelima ispod 300 metara nadmorske visine

Petrovaradinu kod Novog Sada, kao i rekord na najsevernijoj i najmanje snežnoj stanici u Srbiji, na Paliću gde je 6. februara 1969. zabeleženo 48 centimetara snežnog pokrivača. Tokom 1969. sneg se dugo zadržao, tokom većeg dela zimskog perioda, a zabeleženo je da je u proseku bio viši od jedan centimetar tokom čak 63 dana te godine. Tako velikih snegova potom dugo neće biti, ako se izuzme jedna zima kad je početkom decembra 1973. na Kosovu

bilo zabeleženo čak 92 centimetra snega.

1984.

Igrom slučaja, jedna od najsnežnijih godina bila je olimpijska 1984. kad je sredinom februara zavejao ogroman sneg. U Loznici je tada zabeleženo 69 centimetara snega, a u Novom Sadu, kod Rimskih Šančeva je 19. februara oboren gradski rekord sa 61 cm snega. Na planinama te

godine su beleženi gotovo neverovatni rekordi – na Rudniku 149, na Divčibarama 153, na Kopaoniku rekordnih 198 cm, a na Mitrovcu na Tari neverovatnih 213 centimetara snega. Kao po pravilu, velika zima je došla i naredne 1985. godine, kad je 10. januara zabeleženo 47 cm snega u Vršcu, 55 u Vranju i čak 57 u Kuršumliji. Ova je zima jedna od onih kad je i snežni pokrivač jako dugo trajao – čak 59 dana.

1999.

Jedna od poslednjih velikih zima zabeležena je na samom kraju XX veka, i to u godini sa velikim padavinama sa neba. Tako je 18. decembra 1999. zabeleženo čak 42 centimetra na meteo stanici u Košutnjaku u Beogradu. Od velikih zima iz ne tako davne prošlosti, zapamćena je i ona iz 1996. kad je u jeku bio studentski protest. Tada je u Sremskoj Mitrovici izmereno čak 48 centimetara snega, što je svojevrstan rekord. Narednih godina možda neće biti tako visokih snegova, ali će zima biti duga – 2003. godine će snežni pokrivač trajati 47, a 2005. čak 54 dana. Prosečno trajanje snežnog pokrivača debljeg od jedan centimetar za drugu polovinu XX veka inače iznosi oko 37 dana.

S. B.

uslovima. No, već krajem vikenda su očišćeni putevi prvog prioriteta i situacija je ponovo bila pod kontrolom, a na ulice je bacan kalijum-hlorid. Kad je početkom nedelje sneg nastavio da pada, ponovo je bilo problema u saobraćaju, ali ne tako dramatičnih kao prvog dana.

U subotu su se pored zimske službe i volontera u raščišćavanje uključili pripadnici Vojске Srbije, ali su sneg čistili čak i osuđenici. U Beogradu, ali i drugim gradovima, organizovani su volonteri koji su plaćeni dnevnicama i koji se ujutru okupljaju ispred gradskih kuća da čiste sneg. U nekim gradskim sredinama je početkom nedelje postalo jasno da se sneg mora odvoziti kamionima sa ulica, budući da se nema gde sklanjati.

Na magistralnim i regionalnim putevima sneg nije bio očišćen u prva 24 sata, ali je

situacija kasnije postala bolja. No, na pravcima na jugu Srbije situacija je i narednih dana bila krajnje kritična zbog ledene kiše koja je doprinela da se stvori ledeni prekrivač koji je okovao asfalt i zemlju.

UZROCI: Tokom istorije, kao godina najvećeg snega pamti se 1962. kad je sneg potpuno blokirao tadašnju Srbiju nakon Nove godine. Taj snežni rekord bio je bukvalno dvostruko veće visine nego ovaj sadašnji (videti okvir "Dobra snežna vremena").

No, prema podacima Republičkog hidrometeorološkog zavoda, visina snežnog prekrivača je i tokom februara 2012. daleko iznad normalnih vrednosti. Naime, 4. februara, nakon najvećih padavina, debljina snežnog pokrivača je u Beogradu iznosila 36 cm. Mnogo više od toga je zabeleženo u tradicionalno snežnoj

RAŠČIŠĆAVANJE, SMRZAVANJE, KLIZANJE:

Vojška Srbije i Beograđani na vejavi

Foto gore: Tanja Valić/Tanjug

Foto dole: Marko Đurica/Reuters

Sjenici gde je izmereno 82 cm, kao i na Koponiku sa 120 cm.

No, u većem delu zemlje je sneg napadao do visine od oko 30 centimetara. Narednih dana se ta visina još povećala, tako da je u Beogradu u utorak visina snežnog pokrivača iznosila 40 centimetara. Inače, uobičajeno je da maksimalna visina snega u februaru i januaru iznosi manje od 20 cm. U decembru je ona oko 15, a u martu oko 10 cm, dok najveći sneg u toku cele godine prosečno dostiže visinu od 28 cm. Sada je ona višestruko veća.

Zašto je najednom došlo do tako intenzivnih padavina? Mada prosci govore da o rekordnom snegu, istorija beleženja meteoroloških podataka u RHMZS-u pokazuje da ova zima nije baš tako neuobičajena kao što se činila prethodnih dana. Naime, pored pomenute 1962. godine, kad je u Beogradu postavljen rekord od 80 centimetara snega, zaista velikih snegova bilo je i 1954, 1955, 1966, 1969, 1973, 1984, 1985, 1996. i na kraju 1999. godine.

Svi ovi snegovi su daleko prelazili prosečne vrednosti, a meteorolozi ih nazivaju ekstremima. No, njihova pojava ne govori da je došlo do posledica globalnog zagrevanja ili nekog drugog faktora. Prosto su se atmosferske prilike tako podesile da sneg padne u velikoj količini (videti okvir "Kako pada sneg"), kao što će u nekoj od narednih godina zima biti znatno suvlja od prosečne. Inače, zbog globalnog zagrevanja, ekstremi svih vrsta će biti sve češći.

Klima Srbije se, kako navode u RHMZS-u, može okarakterisati kao umereno-kontinentalna, određena sa manje ili više izraženim lokalnim karakteristikama. Zbog igre atmosferskih faktora iznad svih ovih područja u Srbiji se javljaju karakteristične meteorološke pojave kao što je košava, ali je njima uslovljena i godišnja količina padavina. A to povremeno podrazumeva i ovakve ekstreme.

PADAVINSKI REŽIM: Takozvani padavinski režim nad Srbijom je takav da je februar jedan od najsuvljih meseci u godini. Tokom februara padne samo oko pet do šest odsto ukupne godišnje količine padavina. I pojava snežnog pokrivača, mada karakteristična za ceo period od novembra do marta, ne javlja se tako često u februaru. Naime, prosečno se u godini 30 do 40 odsto ukupnog broja dana sa snežnim pokrivačem događa u prethodnom mesecu, januaru.

U Srbiji je, inače, ustaljeno da dana sa

snežnim pokrivačem višim od jedan centimetar bude svega između 30 i 40. No, pojedinih godina on može dostizati čak i dvostruko više, kao što je bio slučaj 1962, kad je sneg prekrivao gradove i zemlju čak 79 dana.

Zbog reljefnih karakteristika pojedinih područja, vremenske prilike umeju da budu jako različite u raznim delovima Srbije. Na Paliću ili Beogradu sneg će ekstremno teško napadati do visine od 40 centimetara, kao što se sada desilo. No, u Sjenici se to događa svake zime, od novembra do marta. Ovde takođe sneg mnogo duže prekriva tlo nego na severu zemlje, a u ovim krajevima na Peštorskoj visoravni se beleže i najniže temperature tokom godine.

Najniža ikad zabeležena temperatura u Srbiji izmerena je 13. januara 1985. u naselju Karajukića Bunari na Pešteru i iznosila je čak $-39,5^{\circ}\text{C}$. Ova zastrašujuće niska temperatura je posebno neverovatna kad se uporedi sa temperaturom u Beogradu koja tokom februara iznosi prosečno $1,5^{\circ}\text{C}$.

U Beogradu je najhladniji januar mesec kad je prosečna temperatura oko 0°C , a najtopliji jul sa 23°C , dok je godišnja prosečna temperatura $12,1^{\circ}\text{C}$. No, prethodnih dana temperature su padale daleko ispod nule i praktično nijednog trenutka nisu prešle na pozitivnu stranu Celzijusove skale. Neke dane su obeležile minimalne temperature od čitavih -16° Celzijusa.

Tako niske temperature ne samo da su činile da so na putevima ne deluje nego su dovele i do jedne sasvim nove potencijalne opasnosti – do zamrzavanja velikih reka i stvaranja kilometrima dugih ledenih čepova. Na Ibru se tako stvorio ledeni čep debljine pola metra, dok se na Dunavu postepeno formira ledeni čep u dužini od 100 kilometara.

Zbog toga se pojavila opasnost da se reke izliju, pa je Direkcija za vode u utorak proglasila vanrednu odbranu od poplava na većini vodotokova u Srbiji. U razbijanje ledenih čepova se zatim uključila i Vojska Srbije. Uz brigu od velikih poplava nakon velikog snega, Srbija je ušla u drugu ledenu nedelju inače vrlo tople predizborne zime.

Paradoks je da će ona, ako se izuzmu esktrmi, u meteorološkim hronikama po prosečnoj temperaturi biti pamćena kao sasvim obična godina. Kao jedna od onih koje je samostanski hroničar sa početka teksta sačuvao za buduće generacije. “Devetog je padoo sneg”, kaže za takvu, prosečnu zimu od pre 200 godina. “Postaje sve hladnije. Uveče je počeo vetar.”

Slobodan Bubnjević

Staračka domaćinstva

Zavejani u siromaštvu

Pitanje opstanka starih na selu danas rezultat je sve prethodne nebrige i o njima i o selu

SNEŽNO NEVREME KOJE je zatrpalo puteve i do ostatka sveta odseklo mnoga sela i zaseoke u Srbiji, do sada je odnelo i deset života. Među njima devetoro ljudi koji su bili stariji od 65 godina, a sudbine hiljada starih u napuštenim i zabačenim srpskim selima takođe su neizvesne. Briga o njima, alarmantna upozorenja i akcije spasavanja i pomoći, postali su svojevrsan ultimatum “vanredne situacije”. Oni su nemoćni, nisu uspeali ni drva da unesu, a nameti dostižu visinu od nekoliko metara, već dani govore oni koji pokušavaju da se probiju do njihovih izolovanih kuća. Nikad glasniji nisu bili ni apeli u kojima se nadležni pozivaju i mole da učine nešto kako bi do ovih ljudi došli makar lekari.

A sneg ovog puta, ma koliko padoo i zatrpavao sve pod sobom, samo je do krajnosti razobličio staru rak-ranu ovog društva. Na vrh ledenog brega izbio je kao najvidljiviji problem onaj koji u stvari nikako nije nov, opstanak staračkih domaćinstava na selu. Na težinu i razmere te pojave, ali i na moguće posledice, drastične kao što su baš ove sadašnje, odavno su već ukazivali stručnjaci, istraživači i mnogi

drugi. Fenomen opustelih sela i usamljenih staračkih domaćinstava, prema rečima sociologa Gradimira Zajića, uočen je i 50 godina unazad, a potom postao “opšte mesto” u nacionalnim žalopojkama. Još pre dve-tri godine Zajić je istakao da “to neizbežno navodi na postavljanje ključnog pitanja: zašto se ništa nije promenilo, odnosno zašto nema rešenja i, slobodno, zašto je siromaštvo na selu još veće?”

Sva istraživanja o siromaštvu u Srbiji pokazivala su isto: da su stari na selu i dalje socijalno najugroženija grupa. Ukoliko i imaju penzije, one su male i neredovne, a njihova materijalna sigurnost uslovljena je veličinom poseada, a ne prihodima sa gazdinstva, iako je jasno kao dan da žive na ivici siromaštva. Tako se samo pre nekoliko meseci oglosio i Centar za socijalni rad u Sjenici, opštini koja je po broju staračkih domaćinstava u samom vrhu u Srbiji, žaleći se na to što staračka domaćinstva na Pešteru, zbog posedovanja više od pola hektara poljoprivrednog zemljišta, ne mogu biti korisnici socijalne pomoći. Pritom, kako su rekli, najčešće je reč o staračkim domaćinstvima koja žive na rubu siromaštva i koja nisu u

Kako danas žive stari u selima

“Tek svaki deseti siromašni prima novčanu socijalnu pomoć od države”

Teško možemo dopreti do starih osoba i imati pravu sliku o njihovom životu u uslovima kada je danima veoma hladno, sneg visok, putevi zavejani, prodavnice nedostupne, zdravstvene ustanove takođe, deca daleko u gradovima i teško mogu da dođu da im pomognu, komšija nema blizu, ili su i sami stari, pa ni od njih ne mogu očekivati solidarnost i podršku.

Ono što mi zasigurno znamo, to je iz istraživanja koje smo radili krajem 2008. i 2009. godine, a za potrebe zagovaranja uvođenja socijalnih penzija za najsiromašnije stare, ili pak, obezbeđivanja većih novčanih socijalnih pomoći za njih, u odnosu na one koje primaju radno sposobni građani Srbije.

U razgovorima sa siromašnim starim koji žive u seoskim sredinama, govorili su da su ostavljeni na milost i nemilost svojoj sudbini, da žive veoma teško, ponekad čak i u uslovima ispod ljudskog dostojanstva. Dodatno ih muče bolesti i nemogućnost da obezbede sebi adekvatno lečenje i negu. Neki se leče travama, a drugi piju lekove koje im neko da iz komšiluka, “za glavu, srce, pritisak”, a da nisu ni otišli kod lekara koji bi utvrdio stvarne potrebe ili dijagnozu za lečenje. Imaju oni kuće za stanovanje, nekada i veće nego što su im sadašnje potrebe, ali često vrlo zapuštene i krajnje neuslovne za život u starosti. Krov prokišnjava, prozori ne dihtuju, nema izolacije, nema kupatila u kući, sanitarnih uređaja. Sve od pokušaja je staro i dotrajalo, pa čak i šporet koji im je najvažniji. Nose staru i pohabanu odeću i obuću, gotovo ništa novo ne kupuju.

Većina njih žive sami ili sa bračnim drugom, a članovi njihove porodice su otišli daleko, u drugo mesto, grad ili državu. Praktično, dramatično je transformisana porodica i na selu, gde nema više ili je sve manje velikih porodičnih domaćinstava u kojima su najstariji posebno uvažavani i poštovani. Izgubila se i porodična solidarnost. Deca, unuci i drugi srodnici, koji žive daleko od svojih najstarijih, možda i sami obuzeti siromaštvom i materijalnim problemima, nemaju dovoljno ni vremena ni mogućnosti da pruže i te kako potrebnu podršku i pomoć svojim najstarijima, što dodatno povećava njihov osećaj usamljenosti i prepuštenosti.

Kažu: “Kako da mi pomognu, kad nema dovoljno ni za nji”. Kad bi bar pošto dobili.” Ili: “Deca u’vatila svet, muž umro, a mene niko ne vidi.”

Pomoć od države i društva dobija samo mali broj starih ljudi koji žive u seoskim sredinama. Tek svaki deseti siromašni prima novčanu socijalnu pomoć od države, a pojedini u nekim selima imaju organizovanu pomoć u kući koju finansiraju lokalne samouprave, ili druge organizacije, kroz projekte. Pomoć u kući organizovana je u više od 100 opština u Srbiji, ali u većem broju njih, ona se sprovodi za stare koji žive u gradskim sredinama. Kažu da im je teško da pomoć organizuju i u selima, zbog nedostatka materijalnih resursa.

Opštinske organizacije Crvenog krsta u preko 50 opština organizuju Pomoć u kući starima, u koju uključuju i stare iz seoskih sredina. Ta pomoć je veoma značajna, mada ne uvek i dovoljna.

Ovih dana, kada je u Srbiji proglašena vanredna situacija, država preko nadležnih službi čini određene korake kako bi ublažila posledice elementarne nepogode. Pomoć ugroženim opštinama u energentima, mašinama, hrani iz robnih rezervi, ljudskim resursima, svakako zavređuje pohvale. Pitanje je: da li je to sve dovoljno?

Mogu da istaknem da me veoma raduje i da je mudra odluka Ministarstva rada i socijalne politike da pošalje naredbu centrima za socijalni rad u svim opštinama da izvrše vanredni obilazak svih dostupnih korisnika u riziku, a posebno staračkih domaćinstava i invalidnih lica i pruže im pomoć u obezbeđivanju neophodnih egzistencijalnih potreba, a naročito lekova, hrane i energenata. Takođe su naložili da za one stare za koje utvrde da im je neophodan smeštaj, odmah obezbede najbliže prihvatilište ili drugu ustanovu socijalne zaštite.

Znam da se po ovoj meri već postupa na terenu, i da već ima starih koji su vanredno, po hitnom postupku zbrinuti u domovima za stare. Ova mera će svakako prevenirati veći broj izgubljenih života, ali je pitanje da li će ona odgovoriti na potrebe svih starijih, a posebno onih do kojih se i ne može stići u ovim uslovima.

Ne možemo sve očekivati ni od države, već moramo svi preuzeti deo odgovornosti i priteći u pomoć najbližima, a posebno najstarijima, kojima je ona potrebna. Sada se iskazuje komšijska solidarnost, međugeneracijska solidarnost na delu i porodična solidarnost. Zaboravimo, bar na trenutak, nesporazume, svađe, nerazumevanje i priteknimo u pomoć svojim najstarijima i najnemoćnijima, jer su ovog puta ugroženi njihovi životi.

stanju da obrađuju zemlju, ali su svedeno izbačena iz sistema materijalnog obezbeđenja. Uz sve to, zbog svoje udaljenosti od grada, stari sa Peštera nisu ni u prilici da koriste usluge narodnih kuhinja u Sjenici. Opstanak starih na selu, kako na Pešteru tako i u istočnoj Srbiji kao najsiromašnijim regijama, ali i posvuda drugde, pre svega zavisi od, kako tvrdi sociolog Zajić, “tradicionalnih resursa – gazdinstva, samopomoći, porodične i uže-grupne solidarnosti”. Od systemske, državne pomoći kao da i nema neke vajde.

Statistika je pritom odavno neumoljiva.

Prema popisu iz 2002, u Srbiji je starijih od 65 godina bilo 1.240.505, što znači 16,54 odsto od ukupnog broja stanovnika. Prema popisu iz 2011, starih je 1.233.412 što je 16,91 odsto. Udeo staračke populacije, i pored manjeg broja stanovnika, proporcionalno se uvećao.

Što se tiče broja staračkih domaćinstava, podaci sa poslednjeg popisa još nisu poznati. Prema popisu iz 2002. godine, staračkih domaćinstava (kada su svi članovi stari 65 i više godina) bilo je 435.491, odnosno 17,27 odsto. Od tog broja, skoro polovina ili 213.508 su seoska domaćinstva, a od njih 124.129 su samačka staračka

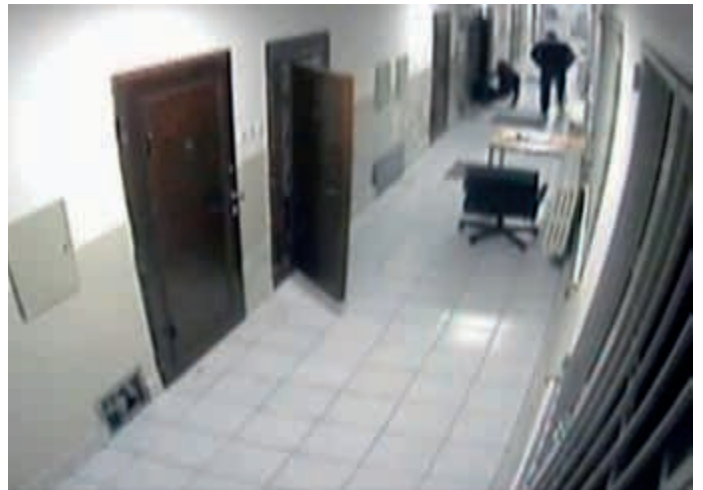
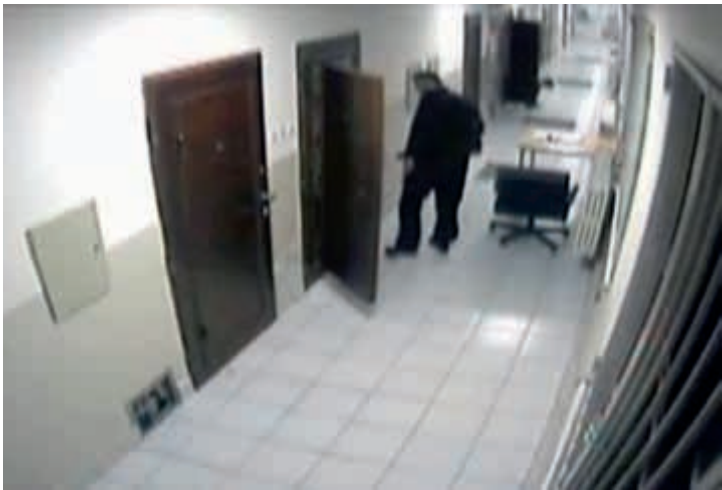
domaćinstva, što znači i najugroženija.

Međutim, od zabrinjavajuće demografske slike još više zabrinjava sve izraženije siromaštvo među starima, naročito u ruralnim sredinama. Podaci iz istraživanja siromaštva i socijalne isključenosti u ruralnim područjima, organizacije SeCons krajem 2009, ukazuju na visok stepen siromaštva staračkih domaćinstava koja ne primaju penziju, a čak 13 odsto nema ni zdravstveno osiguranje. Takođe, pristup usluga socijalne zaštite izrazito je slab. Za njih, takvih usluga uglavnom i nema.

Ivana Milanović Hrašovec

Pokušaj bekstva u prisustvu vlasti

Pokušaj bekstva iz pritvorske jedinice u Ustaničkoj ulici postavlja nekoliko važnih pitanja. Sretko Kalinić i Željko Milovanović očito su imali neki oblik komunikacije iako im ćelije nisu bile jedna do druge; kako bi inače podesili da izađu u isto vreme? Nekako su u pritvorsku jedinicu uneli alat. Skakati u zatvoreno dvorište Ustaničke 29 ne vodi nikuda – ako akcija nije koordinisana s nekim spolja

SIGURNOSNA KAMERA: Izlazak iz ćelija na zatvorski hodnik

PRITVORENICI SRETKO KALINIĆ (30 godina u predmetu atentata na Zorana Đinđića i još i više za predmet Zemunski klan) i Željko Milovanović (40 godina za ubistvo Ive Pukanića i Nike Franjića u Zagrebu plus još neki predmeti) nalazili su se izvesno vreme (videće se koliko dugo) u pritvorskoj jedinici Specijalnog suda za organizovani kriminal u Ustaničkoj 29. Pošto su i jedan i drugi imali zakazana suđenja po raznim predmetima, ispalo je da je lakše držati ih u tom pritvoru, nego dovoditi ih iz Bačvanske ulice, iz ce-zea, svaki put; zima i bezbednosne procene. Ta pritvorska jedinica u Ustaničkoj smatrala se za veoma sigurnu i sagrađena je po “najmodernijim standardima”

2002. prilikom rekonstrukcije te zgrade u kojoj je ranije bio vojni sud. Izgleda da je definicija “najmodernijih standarda” bila donekle nedovoljna: išlo se pod pretpostavkom da će pritvorenici tamo boraviti samo tokom dana, dok suđenja traju; da će biti pod nadzorom više sudskih stražara i pod stalnom kontrolom. Došlo je, kako se čini, do izvesnih propusta, s obzirom na konfiguraciju pritvorske jedinice i potrebne prateće mere bezbednosti. Naime, vrata ćelija u tom hodniku od drveta su, kako saznajemo; rešetke na njima su fiksirane u drveni okvir vrata. Prozori iz hodnika na dvorište zaštićeni su metalnim harmonika-kapcima koji se otvaraju iznutra i nemaju rešetke, jer je

pretpostavka da je hodnik čuvan. Umesto više stražara tokom noći, na dužnosti je bio samo jedan. Šta se desilo?

Kalinić i Milovanović, kao prvo, uspeali su da u tu pritvorsku jedinicu – čije su osobe imale prilike da prouče na vreme – unesu alat: kako saznajemo, reč je o komadu testere za metal (“bonsek”) i o žici za testiranje (komad opreme iz pribora za opstanak raznih specijalnih snaga; žica sa alkama na krajevima na koju su aplicirana zrnca industrijskog dijamanta i koja seče kroz sve; ide u drške onih noževa koje je koristio Džon Rambo u filmovima; to inače postoji i veoma je efikasno). Testera za metal bila je sakrivena ►

Sretko Kalinić i Željko Milovanović: kratke biografije

Sretko Kalinić, nekadašnji glavni ubojica Zemunskog klana, sve do 9. juna 2010. nije vidio unutrašnjost zatvorske ćelije. Tada je, dok su se vozili biciklima pored jezera u zagrebačkom naselju Jarun, na njega pucao ortak iz Klana – Miloš Simović; inače, ovaj dvojac je krenuo na roštilj u prirodi. Ranjeni Kalenić stigao je da potegne pištolj ali i ne da puca na bivšeg prijatelja koji se udaljavao mahnito okrećući pedale da bi potom krenuo da baulja i tako sreo čuvara ribnjaka – navodno je uspio da promrmlja “Miloš Simović” i onda se onesvjestio. Probudio se u zatvorskoj bolnici. Hrvatskim policajcima odmah je rekao pravo ime, a kasnije, za vrijeme oporavka i poslije, dok je sjedio u zatvoru Remetinec, pokušavao se nagoditi da u zamjenu za priznanje o čitavom nizu ubojstava koje ima savesti i, uopšte o saznanjima o organiziranom kriminalu u regionu ne bude izručen Srbiji. Nije uspio. Isporučen je u Srbiju dva mjeseca kasnije, a slobode ga je stajala – kako se navodi – veza sa Simovićevom suprugom, odnosno ljubomorni muž. Sretka Kalinića su Beogradu čekale dvije presude i dvije kazne: trideset godina zatvora za učešće u atentatu na premijera Zorana Đinđića i četrdeset godina za deset do dvadeset likvidacija u okviru Zemunskog klana i poslije.

Kada se zajedno sa Simovićem sredinom decembra prošle godine pojavio na suđenju za više ubojstava nakon 2004. – uz njih dvojicu sudilo se u odsustvu Luki Bojoviću i Vladimiru Milisavljeviću Budali – Kalinić je opravdao svoju svirepu reputaciju: arogantan i drzak nije pokazivao niti jedan znak kajanja.

“Neću da odgovaram ni na čija pitanja. Mrzi me da se ponavljam”, rekao je izjašnjavajući se o navodima optužnice Specijalnog suda u Beogradu i vlastitim iskazima pred Županijskim sudom u Zagrebu. Ipak, kada ga je Simović optužio da je u Zagrebu ubio Cvetka Simića jer je bio zaljubljen u njegovu ženu, Kalinić nije izdržao. Dok je šest policajaca razdvajalo dva bivša ortaka, pljuštale su uvrede. “Ukoliko Miloš zna da je njegova žena kurva, pa onda misli da je i tuđa, to je njegov problem”, napao je Kalinić. “Kalinić ima silikonske usne i dupe i treba da vam ispriča zašto je to uradio”, uzvratilo je Simović.

Rođen 1974. u Zadru, Sretko Kalinić je od 1991. do 1995. bio pripadnik srpskih paravojnih formacija, između ostalog i Crvenih beretki; sasvim je moguće i da je prošao obuku u selu Golubić kod Kapetana Dragana Vasiljkovića. Što je tačno radio u Krajini i Bosni za vrijeme rata, nije poznato. Još manje se zna od čega je Kalinić živio u Srbiji nakon 1995. Tek, po riječima bivšeg šefa POSKOK-a Mile Novakovića u Medveđi gdje je radio na pilani, fascinirao je 1998. Dušana Spasojevića, šefa Zemunskog klana, pa ga ovaj tada dovodi u Beograd kao svog glavnog ubojicu. Uskoro je rafal

iz kalašnjikova iz vozila na drugi automobil u pokretu postao jedinstven Kalinićev potpis.

Sretko Kalinić ima sve odlike sociopate. Po riječima svjedoka suradnika Miladina Suvajdžića – Đure Mutavog, batinao je i na razne načine mučio otetog Suvada Musića – između ostalog, kliještima mu je čupao nosnice i ušne resice; otetog biznismena Milivoja Babovića kada je pokušao pobjeći dva dana je teško prebijao vezanog za drvo. Nimalo, dakle, ne čudi što su izuzev Spasojevića i Mile Lukovića Kuma ostali članovi Zemunskog klana plašili Kalinića i zazirali od njega; većina njih dugo ga je znala samo po na-

foto: Tanjug

KAKO SU ODRŽALI VEZU:...

dimku “Beli”. Ipak, dok ga jedni opisuju kao osobu gotovo nesposobnu za normalnu komunikaciju, drugi tvrde da je znao biti i duhovit i šarmantan. Nakon ubojstva premijera Đinđića i uništenja Zemunskog klana u policijskoj akciji “Sablja” 2003, Kaliniću je pošlo za rukom da nestane. Kako se nezvanično saznaje iz policijskih krugova u Zagrebu, od Vlade Milanovića (trenutno optuženog za teške ratne zločine), zamjenika gradonačelnika Siska, dobio je za 26.000 evra hrvatske dokumente. U bjekstvu, Kalinić je radio jedino što je znao – nastavio je da ubija po regionu i Srbiji, a možda i po Evropi; ovaj put – kako se čini – za Luku Bojevića koji je nastojao da popuni prazninu u podzemlju nakon smrti Dušana Spasojevića. I tako sve do ranjavanja na Jarunu 9. juna 2010.

Za razliku od Kalinića, Željko Milovanović je dugogodišnja zatvorska ptica. Dva puta mu je pošlo za rukom da pobjegne i to oba puta kroz prozor. Rođen 1966. u Belom Manastiru, Milovanović se prvi put našao na

u četkici za zube, kako čujemo; a ta se žica dade sakriti bez problema – ako neko ne vodi računa; izgleda da u ovom slučaju sudska straža nije mnogo vodila računa o metalnim predmetima kod pritvorenika, što je već zabrinjavajuće s obzirom na biografije ove dvojice. I testera za metal i ta čudesna žica za testerisanje bile bi se pokazale na rendgenu ako su bile u ličnim stvarima; ako su bile na ili u pritvorenici, onda lični pretres nije bio dovoljno temeljit.

Bilo kako bilo, njih dvojica prošvercovali su alat u pritvorsku jedinicu u jednom trenutku;

nadati se da će istraga ustanoviti kada i kako, ali i da li je bilo pomoći od nekoga. Onda je počelo testerisanje i struganje koje se inače čuje, naročito u tihim prostorijama kakav je taj hodnik sa ćelijama. Možda su Sretko i Željko pilili svoje dok stražara nije bilo na svom mestu (to izvežbano robijaško uvo čuje bez greške). Mi ne znamo tačnu konfiguraciju tih vrata: gde je jezičak brave, ima li ključa u bravi, kako stoje šarke, mogu li se vrata otvoriti spolja bez ključa (ako provučemo ruku kroz izrezanu rupu) itd. Dva su tu pitanja od najvećeg značaja: kako su se njih dvojica koordinisali

da u istom trenutku provale vrata, izlete na polje, savladaju i vežu dežurnog stražara i krenu da skaču kroz prozor u dvorište? Morali su da imaju neku komunikaciju: “robijaški telefon” kroz cevi vodovoda i centralnog grejanja? Ne znamo. Spoljnu vezu? Ni to ne znamo. Potplaćenog sudske stražara? Videćemo. Tek, njih dvojica gotovo istovremeno otvaraju ćelije, nalaze sudske stražare koji je – kako čujemo – otišao da sebi skuva kafu, jer ga u tom hodniku nema na snimku nadzorne kamere, vezuju ga i začepljuju mu usta.

Rano je jutro, pola šest, mrkli mrak, zima

optužnici Županijskog suda u Osijeku od 5. aprila 2001. zajedno sa još 58 osoba srpske nacionalnosti: terete ga da je kao pripadnik krajiškog MUP-a učestvovao u surovom maltretiranju Hrvata u Baranji uključujući i pucanje na autobus na liniji Beli Manastir – Širine 17. avgusta 1991, kada je poginuo jedan putnik, a vozač ranjen. Milovanovićev daljnji razvoj kao da ukazuje da navodi osiječkog suda nisu bez osnova. Na temelju njegovog ratnog puta bazirana je i informacija da je bio pripadnik Crvenih beretki, specijalne jedinice Resora državne bezbednosti MUP-a Srbije. Kako je "Vreme" obavješteno još 2010, Milovanović nije bio u ovoj formaciji od maja 1996,

...Sretko Kalinić i Željko Milovanović

kad je i formalno formirana pod imenom Jedinica za specijalne operacije (JSO) do njenog raspuštanja u martu 2003. Ipak, naši izvori nisu isključili mogućnost da je bio pripadnik Jedinice do kraja 1995. u istočnoj Slavoniji i Baranji.

Drugi put, Milovanović se našao na optužnici kada je 25. decembra 2003. zajedno sa Milošem Peruničićem opljačkao ekspozituru Delta banke na Studentskom trgu u Beogradu. Obojica su uhapšena nakon svega četrdeset pet minuta: zbog sumnje da su povezani sa cijelim nizom krivičnih djela, policija ih je "držala na mjerama" duže vrijeme. Plijen ove pljačke nije imponizant. Sve u svemu – 929.910 dinara, 68 trevelers čekova u vrijednosti od 5000 dolara i još 43 trevelers čeka od 2290 dolara, te 300 praznih čekova... Tu negdje bi se Milovanovićeva kriminalna karijera mogla i okončati na izvjesno vrijeme da nije bilo saslušanje u Palati pravde. Stigavši tamo, 23. septembra 2004, nagovorio je stražara da ga pusti u toalet i da mu pritom skine lisice. Ostavši sam, Milovanović je skočio kroz prozor

da se smrzneš. Otvaraju prozor za unutrašnje dvorište i iskaču. Pri padu su se malo ugruvali, ali ništa strašno: obojica su u odličnoj fizičkoj kondiciji, jer vežbaju svakoga dana, čak trče u lancima tokom šetnji u zatvoru. Obojica su iskusni kriminalci sa vojnom obukom, čak iz Crvenih beretki. Kad su iskočili u to dvorište gde dolaze "marice", inače fizički odvojeno od drugog dvorišta gde je parking, primetio ih je žandarm na stražarskoj dužnosti, jedan čovek, ne četvorica plus jedan iz sudske straže, kako se tvrdi. U tako malom dvorištu, ograđenom zidovima od pet metara sa bodljikavom

žicom, nema nikakve potrebe istovremeno držati pet ljudi na temperaturi od minus deset i više; radi se na smene. Došlo je do fizičkog kontakta dvojice begunaca i dežurnog žandarma, kojom prilikom je on uspeo da ih odbije od sebe i zapreti im oružjem; pomoć je stigla odmah, kako saznajemo.

E, sad: Sretko Kalinić i Željko Milovanović veoma su inteligentni i u svom zanatu iskusni ljudi; oni ne bi bežali glom u jagode i na tu zimu da nisu imali neku nadu ili obećanje da će se iz tog dvorišta nekako izvući. Možda su se nadali da će žandarma savladati, uzeti

i nestao: da li je imao pomoćnike i, ako jeste, tko su, do dana današnjeg nije utvrđeno. Gdje je i šta radi, nije se znalo do 24. maja 2005.

Tog dana, o podnevu, Milovanović, Zoran Ristić Riza i Mirosljub Kocić ulaze u beočinsku poštu i vade pištolje. Sa plijenom od 300.000 dinara ubrzo izlaze iz zgrade i kreću prema crvenom golfu kojim su se dovezli u pljačku. Istovremeno, sasvim slučajno, nailaze trojica policajaca. Pljačkašima popuštaju živci i otvaraju vatru na policiju koja uzvraća. Ristić je savladan odmah, Kocić se izvlači iz pucnjave da bi ga, sat vremena kasnije, stigla policijska potjera u Beočinskoj bari. Milovanović se opet pokazuje kao najtvrdi orah. Ne prestajući pucati, uleće u školsko dvorište, policija obustavlja paljbu, a bjegunac uspijeva pobjeći u otetom policijskom punktu. Tokom potjere, Milovanović još nekoliko puta razmjenjuje vatru sa policijom. Trag mu se gubi na Fruškoj gori gdje je pronađen napušteni "punto" sa tragovima krvi.

No, već 25. maja 2005. Milovanović je uhapšen u bolnici u Tuzli gdje je stigao ranjen u genitalije. Ali, u zatvoru nije ostao dugo: prilikom liječničke kontrole ponovo je pobjegao kroz prozor toaleta. Tri tjedna kasnije, Milovanović je konačno uhapšen u Doboju: ni ovoga puta ne ide bez problema – ponovo bježi, ali ga ovaj put policija sustiže i vadi iz nabujale Bosne. Međutim, Milovanović je na volšeban način stekao u zatvoru državljanstvo Bosne i Hercegovine, pa kako se vlastiti državljani ne izručuju, uskoro je izišao na slobodu bez obzira na teška krivična djela počinjena u Srbiji. Neko vrijeme je živio kao mirni i ljubazni komšija u Doboju; niko ga nije uznemiravao ni nakon što je u maju 2008. BIA obavijestila premijera Republike Srpske Milorada Dodika da grupa kriminalaca priprema atentat na njega na osnovu prisluškivanja, između ostalog i Milovanovićevih telefonskih razgovora.

Vlasnik nedjeljnika "Nacional" Ivo Pukanić i fotoreporter Niko Franjić ubijeni su 23. oktobra 2008. u Zagrebu eksplozivnom napravom montiranom u motociklu; na čelu multinacionalne grupe kriminalaca koja je izvršila ovaj zločin stajao je Željko Milovanović, navodno po nalogu Sretena Jocića zvanog Joca Amsterdam, ali to, uslijed nedostatka dokaza, Županijski sud u Zagrebu nije ustanovio. Milovanović je ipak identificiran: em ga je terečio suizvršilac Robert Matanić, em ga je kamera jedne banke snimila kada je skinuo kacigu nakon što je motocikl dovezao na parkiralište ispred redakcije "Nacionala". No, kao i mnogo puta ranije pošlo mu je za rukom da ponovo nestane, sve do 31. maja 2009. kada je uhapšen u Beogradu u jednom stanu na Dorćolu prepunom oružja. Nije poznato što je s tim arsenalom namjeravao da učini.

FILIP ŠVARM

mu oružje (formacijski on ima pištolj i automatsku pušku sa rezervnom municijom) i zadržati ga kao taoca. Možda su se uzdali u moguće saučesnike koji bi čekali napolju i izveli napad odatle. Mi to ne znamo i nadamo se da će istraga (i snimci nadzornih kamera kojih u Ustaničkoj oko objekta ima dovoljno) pokazati o čemu je reč: jesu li primećena ista vozila u čestim prolascima itd.

Svakako ima mesta veoma temeljitoj istrazi oko svih ovih elemenata. Treba samo sačekati. ◀

Miloš Vasić

Foto: Tanjug

Stranački život i smrt

Predizborno zagrevanje

Uvek raduje dušu, to niko ne poriče, prisetiti se šta oni koji se bave najsigurnijim biznisom u Srbiji, a nisu pogrebници, govore o svojim političkim protivnicima pre nego što im postanu koalicioni partneri

IZGLEDA DA JE Demokratska stranka, ili bar njena Informativna služba, pa ko god iza nje stajao, malo preterala sa ta tri saopštenja o naprednjacima. To su, ko još nije čuo, ona saopštenja koja u slobodnom prevodu glase: *mi, demokrate, mi smo kulturni i tolerantni, jedino mi imamo stav o svemu, i o Kosovu, i o Evropskoj uniji i o Mladiću, i nemoj slučajno da ste glasali za Tomu Nikolića jer je on najveća kukavica, i nema viziju, i nema stav i obmanjuje javnost i bre... nema pojma!* Tako je nekako paralo uho to što su televizijski voditelji u udarnim terminima čitali kao saopštenja najveće stranke vladajuće koalicije (17. januara, 2. i 4. februara).

Oni zlonamerni su primetili da je ta vrsta obračuna saopštenjima vlasti sa političkim protivnicima u najboljem maniru Slobodana Miloševića pre nego što će izgubiti na izborima 24. septembra 2000, kada se birokratskim jezikom sklepanim po informativnim službama SPS-a i JUL-a preko Drugog dnevnika RTS-a obračunavao sa tadašnjim DOS-om. Iz tog vremena je i ponovo aktuelni snimak Slavice Đukić-Dejanović, ondašnje i sadašnje

potpredsednice SPS-a, emitovan baš u Drugom dnevniku RTS-a pred izbore 2000, kad je današnja predsednica Skupštine Srbije govorila ovako: "Oni koji nisu na jedinstvenim listama i simpatizeri SPS – JUL – Slobodan Milošević, a nisu ni patriote, oni pripadaju takozvanim NATO partijama, oni su sramota građana Srbije i građana Jugoslavije." Ima na Jutjubu, a gospođa Đukić-Dejanović iz 2000. je apsolutni hit ovih dana i na Fejsbuku zato što su skloni teorijama zavere o povratku u devedesete namah posumnjali da ima neki đavo u tome što je predsednica Skupštine obavestila građane da će izbori biti raspisani 11. marta. Nuto, simbole! Na dan Miloševićeve smrti. Preteruju, predsednica Skupštine je pre neki dan lepo kazala: "Ja bih opet sa demokratama!"

ČAST JE ČAST, VLAST JE VLAST: I kako sad zlonamerne tumače DS-ovih saopštenja ubediti da to što je gospođa Slavica nekad govorila da su demokrate "NATO partija" i "sramota građana Srbije" u udarnom terminu RTS-a baš nema nikakve veze s tim što DS sada naziva Nikolića *najvećom političkom kukavicom*? I da niko tu

nije ni na koga uticao, bože sačuvaj, nego što bi kaz'o onaj vojvođanski pesnik "čast je čast, a vlast je vlast"? I zašto je već počela negativna kampanja kad ni izbori raspisani nisu?

Marko Blagojević, operativni direktor Cesi-da, u razgovoru za "Vreme" kaže da do jedne mere negativne kampanje prave korist strankama, jer motivišuće deluju na njihova biračka tela, preko te određene mere prave štetu: "Neophodno je da svako prepozna tu granicu."

Čini se da je Dragan Đilas u "Utisku nedelje" prepoznao granicu i nije baš mogao da sakrije nelagodu kad ga je Olja Bećković pitala za saopštenja DS-a, pa je počeo da brani predsednika stranke i države kako on s tim nema veze, nego, eto, tamo neko ko piše ta saopštenja... Dušan Petrović je, pak, izjavio da mi ništa nismo drugačiji od drugih zemalja po negativnoj kampanji, da je sve to normalno i da će kampanja biti oštra.

A granica do koje se ide u negativnoj kampanji, varira od stranke do stranke, reći će Marko Blagojević. "Birači opozicije su tolerantniji na negativnu kampanju, ali nisu potpuno imuni.

RIVALI: 22 godine DS-a (slika levo) i Aleksandar Vučić (SNS) Foto: Tanjug

velikog posla

Njima je ta granica pomerena, više mogu da svare negativne kampanje nego što je to slučaj kod birača stranaka na vlasti. Negativne kampanje su moguće i u okviru blokova. Tu je mera tolerisanja negativnih kampanja manja jer kao partija na vlasti iznosite prljavštine ili o svojim sadašnjim ili o svojim budućim koalicionim partnerima u čemu morate biti neuporedivo oprezniji. Isto važi i za partije opozicije”, objašnjava Blagojević.

Borba za o(p)stanak, ako zanemarimo činjenicu da kampanja kod nas nikad ne prestaje, počela je recimo jesenas, plakatima koje su već istrulili na tarabi. Bio je onaj “Ko vas nikad nije slagao? Nikolić ili pravi Toma?” sa dve fotografije šefa naprednjaka, na prvoj kada je kao radikal nosio majicu sa likom svog bivšeg vođe Vojislava Šešelja, a na drugoj na kojoj se kao gazda naprednjaka zadovoljno smeje. Gradonačelnik Beograda Dragan Đilas, prvi čovek URS-a Mladen Dinkić i biznismen Miroslav Mišković osvanuli su na plakatima na kojima je pisalo: “Njihov interes, naši dugovi” i “Pravi kumovi”, a na plakatu na kojem se rukuju Nikolić i glavni muftija islamske zajednice u Srbiji Muamer Zukorlić stajalo je “Je l’ nam ovo novi kum”... Svi su se složili da je to samo početak agresivne

i prljave borbe za svakog birača, iako gospođa Slavica Đukić-Dejanović o datumu izbora tada još ništa nije kazala.

A onda, sve što se događalo u Srbiji, od LDP-ovog obznanjivanja (posle višemesečnog šuškanja po redakcijama u Beogradu) kako “Kurir”, iza koga stoje Dušan Petrović i Slobodan Homen, hoće da kupi list “Politika”, preko slučajne (ili namerne?) greške Poreske uprave koja je grad Beograd stavila na listu najvećih poreskih dužnika, do slučaja Nikolaidis i smene Sretena Ugričića, te duela Čedomira Jovanovića sa Miloradom Dodikom, do Mosta na Adi, smrznutih u mećavi i BusPlus kartica – čitalo se što kao unutarstranački, što kao međupartijski predizborni obračun. Za razliku od transparentnih metoda u predizbornom nadmetanju plakata, saopštenja, izjava, konferencija za novinare, ovo su uglavnom bila gotovo nevidljiva golom biračkom oku šutiranja ispod stola uz osmeh i merenje pulsa onih drugih – da vidimo koliko ste jaki.

VLAST ILI ZATVOR: Sve dosadašnje izborne kampanje su manje ili više bile prljave, pune niskih udaraca i vulgarnosti, potvrđuje i dr Slaviša Orlović, profesor Fakulteta političkih nauka u Beogradu. “To govori i o političkoj

nekulturi, o tome kakav nam je javni diskurs, ali i o opsesiji vlašću. Političari razmišljaju – na vlast ili u zatvor, na vlast ili u penziju. Pritom zaboravljaju da nisu baš sva sredstva dozvoljena”, kaže dr Orlović.

Nisu ni naprednjaci, u toj gužvi, ostali dužni demokratama. Viču da ih demokrate uvlače u prljavu kampanju, da su im saopštenja sramna, kao da su pisana 1946, da su samo dokaz opšte panike u DS-u, da im je bolje da uzmu lopate u ruke da čiste sneg, da ne mogu da se izbore sa socijalnim problemima u zemlji... A na Đilasove prozivke da navedu Toma tri a Vučić jednu stvar koju je konkretno uradio baveći se politikom, Vučić se baš nije snajšao, Toma je, kaže, gradio prugu Beograd–Bar, a on se borio protiv tajkuna i mafije, takoreći Robin Hud. Ali je zato na konferenciji za novinare pokazao 12 prekršajnih prijava koje su stigle Tomi Nikoliću zbog lepljenja plakata u Šapcu, marta 2011, da pokaže čime se država bavi, a narod gladan.

Iako Vučić sada priča kako on neće nikog da vređa i da govori ružne reči, pre samo neki mesec Vučić je častio Dačića da je “osvedočeni lopov i lažov”, i da u slučaju koalicije SNS–SPS u gradskoj skupštini neće biti gradonačelnik ▶

Ko s kim neće: Zašto je velika koalicija (ne)moguća

Izvesno je da DSS i LDP ne bi seli za postizborni pregovarački sto taman da Čedomiru Jovanoviću i Vojislavu Koštunici neko prisloni dvocevku na potiljak. Ne bi ni Šešelj s Nikolićem, tu nema nikakve dileme. A ni Tadić s Koštunicom. A kombinacija Čede sa radikalima kao i ona naprednjaci plus LDP, mogla bi da se dogodi samo u nekom novom snaf-porno srpskom filmu. Ili, recimo, kad uđemo u EU. Do tada bi, po uverenju Dragoljuba Mićunovića trebalo da vlada DS, a posle je svejedno, nek vlada ko hoće.

A to ko bi DS-u omogućio tako dugu vladavinu, uglavnom je poznato. Kao i pre četiri godine, demokrate bi mogle da naprave vladu sa Dačićem, Krkobabićem i Palmom, plus Čankom, Ljajićem i Ugljaninom, a pridružio bi im se, po svemu sudeći, i Čedomir Jovanović. Jer bez obzira na sva razmimoilaženja, ucene i uvrede, koje i čedisti i tadićevci stoički trpe, Jovanović je dosad održavao Cvetkovića s bradom iznad vode. U toj matematici Jovanović bi uskočio umesto Dinkića. Mada se čini da je Tadić odlučio da precrta Dinkića, "Vreme" je dobilo uveravanja jednog demokrate da bi stranka više volela u koaliciju s Dinkićem nego u koaliciju s Čedom, jer ih je, kažu, svako Čedino podizanje ruke u Skupštini, mnogo koštalo. Ne para, drugih usluga. Drugi se pak demokrate samo nasmejao: "Mrtva trka Čeda – Dinkić." Ipak, nakon slučaja Ugričić i duela Čeda – Dodik, koji su u delu javnosti shvaćeni kao obračuni Borisa Tadića i Čedomira Jovanovića, obećavajuće je izgledala ona rečenica Čedomirova neki dan u Novom Sadu da LDP neće rat s Tadićem.

Toma i naprednjaci uzeće najviše glasova, kako sada stranački rejtinzi stoje. Velja Ilić im je malo za formiranje vlade. Tako da bez Koštunice, SNS neće moći da uzme vlast. To znači da bi Nikolić morao da revidira svoju novu proevropsku politiku, ako bi da se dogovori s Koštunicom. Ili Koštunica da se presaldumi i prihvati evrointegracije koje je precrtao, ako bi u vladu s Tomom.

E sad, mnogo je onih koji tvrde da se neće dogoditi velika koalicija

između SNS-a i DS-a, jedine dve velike partije u Srbiji koje su istovremeno i najveći rival jedna drugoj na predstojećim izborima. Oni naivni misle da je posle uvreda, plakata, saopštenja, tako nešto nemoguće. Malo manje naivni, a bliži demokratama veruju da bi brak s naprednjacima bio kraj DS-a. Bliži naprednjacima pak kažu da Nikolić i Vučić ionako imaju problem s identitetom posle razlaza s radikalima, a zagrljaj s uigranim na vlasti demokratama bi ih dodatno destabilizovao.

Profesor dr Vladimir Goati za "Vreme" objašnjava zašto je velika koalicija između DS-a i SNS-a – nemoguća: "Takva koalicija se ne pravi u nekim iole normalnim situacijama. Iskustvena su pravila da koalicije teže da budu minimalne većinske koalicije. Partije se bore za plen u vlasti. Iako ne vole tu reč. A plen koji se dobija pobedom na izborima je konstantna veličina. Označimo ga recimo sa 100. Ako ga deli 127 ili 128 ljudi u slučaju minimalne većinske koalicije, onda je plen veći, a ako se deli između 170 i 200 ljudi, recimo, onda se plen smanjuje proporcionalno sa povećanjem broja ljudi u većinskoj koaliciji. A dve megapartije imale bi, ne bih se čudio, zajedno 70 odsto procenata mandata u parlamentu... A plen je ograničen." Goati ovu opciju isključuje iz razmatranja zato što ona poništava sam cilj partija da se domognu maksimalnog udela u vlasti: "Zašto bi delila sa nekim vlast ko joj nije nužan?"

Ako bi se kojim čudom velika koalicija i dogodila, najteže bi prošli mali, ili tzv. stranke za potkusurivanje. Jedino je Ivica Dačić, najveći među malima, poručio da on mogućnost velike koalicije ne isključuje, ali i da je se ne plaši. Opušteno bi otišao u opoziciju i uvećao rejting – duplo. U stvari, svestan je da samo u slučaju velike koalicije njemu ne bi bilo mesta u vladi, upravo zbog matematike o kojoj govori profesor Goati. U svakoj drugoj varijanti Dačić ima najveći koalicioni kapacitet. Zato i jeste osion, kako su to nedavno ocenili Vladimir Goati i Stjepan Gredelj, osioniji nego što je to Mladen Dinkić u najboljim svojim danima bio.

Beograda. Prvi "reformisani" socijalista mu je iz fotelje potpredsednika Vlade, što se kaže *ex cathedra*, poručio da je sam sebe takvom izjavom otpisao jer ne vidi od kojih bi to drugih odbornika u Beogradu Vučić i dobio podršku za izbor gradonačelnika. Iskusniji Toma je pokušao da demfuje stvar rekavši da do izbora Vučić ima pravo da priča šta želi ali da će ako to bude interes SNS-a, kao "vojnici partije" seći za sto sa socijalistima. Vučić je Tomi odgovorio da ga voli, ali da ga

ni Bog neće naterati da promeni mišljenje, što se u delu provladine javnosti namah čitalo kao ozbiljan znak sukoba u naprednjačkom taboru.

Premda za samo četiri godine mnogo toga stignemo da zaboravimo, kako kaže u razgovoru za "Vreme" profesor dr Vladimir Goati, predsednik Transparentnosti Srbija, stvarnost nas podseća da je plasman na izborima smrtno važan za političke stranke: "To je darvinističko pitanje

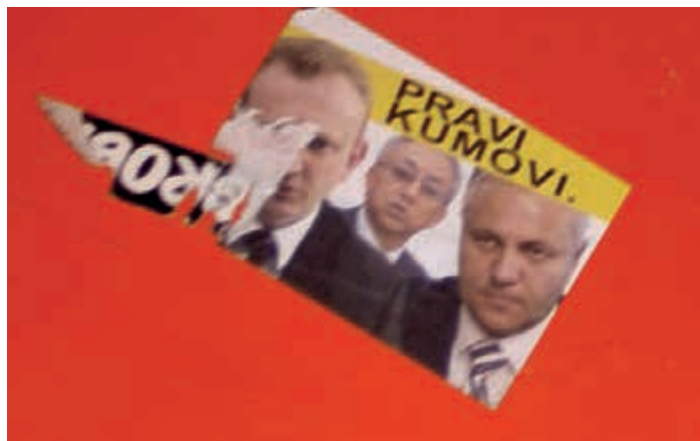
opstanka. Samo oni koji prođu magični proces od pet odsto nađu se u Skupštini. Ne samo da su pred licem javnosti četiri godine nego imaju izrazito velike finansijske podsticaje, beneficije. Ovde je tzv. državno finansiranje partija u vrlo visokom obimu. Politika je veliki biznis lišen neizvesnosti, obezbeđuje ozbiljnu sigurnost, parlament je prošle godine udvostručio davanja, tj. same sebi su političke partije udvostručile

davanja za redovni rad parlamenta i za izbore." Goati zato veruje da će kampanja biti "uobičajeno prljava" i ne veruje da će stići da bude savremenik "čistih" kampanja.

Možda bi neko našao da je vađenje političkih citata, posebno onih iz prošlog veka, nepristojno i neprikladno. Istina, dokle bismo stigli s "nekad i sad" ljubavima i mržnjama u fragilnoj, dvodecenijskoj istoriji srpskog višestranačja? Ničim se drugim ovde i ne bismo bavili. Ali uvek raduje dušu, to niko ne poriče,

u predizbornim kampanjama priseliti se šta oni koji se bave najsigurnijim biznisom u Srbiji a nisu pogrebni, govore o svojim političkim protivnicima pre nego što im postanu koalicioni partneri. Ne zato što će se ljuti rivali kad uđu u vladu, postideti; naravno da neće, vlast je svojevrstan eliksir zaborava. Ali valja podsetiti birače.

Zora Drčelić

NEGATIVNA KAMPANJA: Početak rata plakativima Foto: M. Milenković

► trupniportret

piše: Dragan Todorović

Zavisno od dužine prave

Nešto mi, gledajući svu tu pamet kojoj su puna usta građana i Srbije, pade na um, kako se to nasađuje, koje 'tice mlekom se 'rani, koji distol im daju, od koje klade je sve to otpalo

Kako čusmo, i ove godine beše taj Molitveni doručak u Vašingtonu. Mi smo, kao i obično, nastupili u reprezentativnom sastavu. Nije jasno jesu li bili prisutni forca Milka i Inspektor koji se ne zove Blaža, ostali su bili na broju i ponaosob. Drašković, dijaspora Srećković, Vlajko koji odavno nije kod Vuka. Plus i inokosno Prvi potpredsednik i ministar policije Dačić. Iako je Dačić bio bez žandarm dike Dikića, saznalo se da ima Plan, glede Nas kao regionalne sile i nezaobilaznog faktora u podeli između Rusije i Amerike, što mu, uostalom, i sleduje kao samoproглаšenom kandidatu za premijera. Vlajko svoje utiske, naslovljene kao Dnevnik, podelio na grupi svoje partije koja se sada zove Ujedinjeni regioni Srbije. Evo šta Vlajko sastavio: Molitveni doručak je afirmacija principa da ljudi koji žele da budu lideri moraju staviti interese ljudi koje predvode iznad ličnih interesa. Svaka mu na mestu, svaka mu ima takoreći i tu univerzalnu vrednost.

Javljeno i da naša Snežana, koja ka i Vlajko u taj URS, neće više biti ministarka sporta, ide na dužnost direktorke Direktorata za demokratiju Saveta Evrope. Na URS grupi, na taj internet, javljeno šta naša Snežana rekla. Evo, u originalu: Ovo imenovanje je čast za mene lično, a ogromno priznanje za celu Srbiju i za URS, kojima pripadam. I u nje svaka na mestu...

Još bilo da Demokratska stranka obeležila 22 godine postojanja. Javljeno da potpredsednica Trivan za koju vele da se nešto prolepšala Jelena javila da se DS kandiduje da vodi Srbiju i u budućnosti, ne zato što ne može bez vlasti, već zato što ima kredibilan program i ljude koji taj program mogu da sprovedu. Tu se javio i demokrata Mićunović, kome se javilo da će DS biti na vlasti dok Srbija ne postane članica EU, posle čega, po profesoru, neće biti važno ko je na vlasti. Demokrata Mićunović, tom prilikom i u nastavku izlaganja, prozvao One kojima ništa ne valja, koji pozivaju građane da ne glasaju, i koji voajerišu i nagovaraju građane da ne budu građani.

Ličnim zalaganjem opazim nastup Jednog SPS poslanika, mlad pa obučen u tu odgovornu kravatu, kako, opkoljen novim snagama, što je trend, poručiva da SPS ima sve veće poverenje, da ima snagu, program i ljude. Njihovi kadrovi su garancija programa, pa oni pozivaju i druge da to učine, jer je izuzetno važno da građani znaju za koga glasaju, da dostojanstven život građana jeste njihov cilj i suština politike koju vode. Još, bez ikakvu 'artiju, isporučiva da Dačić ima viziju, sposobnost i hrabrost, i da je on najbolje rešenje za premijera Srbije. A što se njega lično tiče, bilo koja funkcija da je u pitanju, on neće bežati od odgovornosti!

Nešto mi, slušajući, a bo'me i gledajući, svu tu pamet koja zarad Srbije i u nje građana Neće bežati od odgovornosti, pade naum mis-

ao i pitanje, gde to raste, kako se nasađuje, koje 'tice mlekom se 'rani, koji distol im daju, od koje klade je sve to otpalo... Da nije u pitanju genetika, poreklo, ili se radi o drugoj metafizičici i višoj matematici, zoni sumraka i ostalim andracima. Kako bilo, To što Neće bežati od odgovornosti je tu. Dok se okreneš, eto ga novi lider, podašišan, podašišana, sa odgovarajuću kravatu, ešarpu, može i kiku, može i silikoni, može i bez silikoni, i šta veli, veli imaju program, ljude da to sprovedu, da u interesu građana Neće bežati odgovornosti... Slučajno, mada ništa nije slučajno, znam neke te izdanke, da ne generalizujem, ko hoće neka generalizuje, ipak su to pojedinačni slučajevi koji imaju svoj personaliti. Za Ovaj personaliti pouzdano znam da je, tek kad je uš'o u partiju, izdejstvov'o neku višlju školu. Posle bilo sve ko po skripti, škola i sve drugo išlo za karijerom, post'o mega stručnjak, već se okitio sa mr, sprema se da bude mega dr. A to glasanje, nastup, briga za narod, šta je cilj, šta suština, šta Ugričić, gde Jarinje, gde Strazbur, šta su Beli listići, to da ekonomije nema bez infrastrukturnih radova, sve to ko

malo vode. To bre tako istrenirano da more bude non-stop na molitvenom, koji doručak, ručku, i to domaćem.

Usred ovi moji misli javiše da proglašena Vanredna situacija, da stig'o MMF, da premijer Mirko glede svega dao tvrdu reč, da neki ministar insajdir'o da u ta ministarstva, a 'de Ostalo, bar trećina, u radno vreme i radni vek, ne radi ništa pod milim bogom. Opazim da dole u Aleksandrovu Župskom tre-

ba otvore internat u Poljoprivrednoj školi, za koji Ministarstvo prosvete dalo 50 miliona dinara. Dopisnik iz Aleksandrovac javio da za Dom treba 16 radnika, da šest mesta pripalo SPS-u, čet'ri Vladi Eri koji izvodio radove, a po tri direktoru škole i predsedniku opštine, da za jedno mesto intervenis'o predsednik Republike, za drugo predsednik Opštine. Prozvani rekli da ništa nije tačno.

A u Kosjeriću Italijanska firma za proizvodnju pružnih pragova raspisala konkurs za 60 radnika različitih struka. Javilo se 236 kandidata, od kojih je njih 26 položilo test. Rezultati pokazali da šest od osam kandidata za ekonomistu nisu znali šta su Obrtna sredstva, a da 86 posto kandidata nije znalo čime je definisana prava linija, svi zaokružili ponuđeni odgovor "zavisno od dužine prave". U opštini, koja je sve uradila da dovede investitora, plac i svi priključci, vele da rezultati testa nisu do nji', ali će, ako treba, "organizovati stručnu obuku kandidata"...

Dakle, da se, zbog oduška, a čega bi, pusti Džoni Štulić, *Ravno do dna: Ja sam tu slučajno/ I proketo sam ljut/ Opće grebanje za životni prostor/ Opći grabež za titule/ Fakat se ne biraju sredstva/ Seljačine uvek u prve redove/ Gledam samo njihova lica... (album "Ravno do dna")* ◀

Foto: REUTERS

Bez čekanja

Izgleda da je po slovu zakona, a u pomenutom “interesu Srbije” bilo i da Adriana Lima, jedna od najpoznatijih manekenki sveta, postane državljanka Srbije po ubrzanom postupku

“LJUDI VOLE DA imaju biometrijska dokumenta”, izjavio je nedavno za medije ministar unutrašnjih poslova Ivica Dačić. “Naročito im se sviđaju pasoši”, dodao je, komentarišući broj do sada izdatih crvenih pasoša (skoro četiri miliona). Od sredine 2008, kada je počela zamenjena starih, plavih pasoša za nove, biometrijske, građani su ovu ljubav prema putnim ispravama uglavnom iskazivali višesatnim, ponekad i višednevnim čekanjem, po svim zamislivim vremenskim uslovima. Međutim, kada je pred Novu godinu Vladan Bojić, advokat Žarka Lauševića, izjavio da njegov klijent nema pasoš, te da je neizvesno kada će doći u Srbiju, nije trebalo više od mesec dana da ministar Dačić otputuje u Njujork i lično uruči poznatom glumcu crveni pasoš. “S obzirom da sam učestvovao u izdavanju državljanstva Lauševiću, čin uručjenja pasoša je nastavak brige za naše građane. Čast mi je da čoveku čija sudbina i ispostvest izazivaju toliko pažnje uručim srpski pasoš”, rekao je tada Dačić.

PAŽNJA I POTREBA: “Pažnja” je ključna reč: uspesi sportista su često u žiži javnosti, te se neprestano organizovanje njihovog “dočeka” može tumačiti i kao želja da se deo pažnje sa pobednika prelije na organizatore. Slično, ubrzan postupak i uručivanje pasoša Lauševiću, koji je, kako i sam ministar reče, predao zahtev poštujući svu potrebnu proceduru, ne može a da se ne posmatra iz ugla više stotina hiljada prodatih primeraka glumčeve knjige-ispovesti za veoma kratak period: pažnja kakvu je dobila malo koja domaća knjiga. Kako je izdavanje pasoša i uverenja o državljanstvu u nadležnosti Ministarstva unutrašnjih poslova, ministar Dačić se više puta našao u prilici da “po hitnom postupku” uvećava broj državljana Srbije. Međutim, praksa dodeljivanja pasoša poznatim osobama je počela odmah posle petooktobarskih promena: u novembru 2000, tadašnji savezni ministar za unutrašnje poslove Zoran Živković uručio je pasoš SRJ Jeleni Dokić, talentovanoj sedamnaestogodišnjoj teniserki iz Australije. Predajući pasoš budućoj četvrtjoj igračici sveta, budući predsednik vlade

URUČILAC VIP PASOŠA: Ivica Dačić sa Jovankom Broz Fto: Tanjug

je, u tadašnjem duhu promena, poručio da će “nastojati da i mnogi drugi mladi ljudi povratkom u domovinu ostvare profesionalne i lične aspiracije u nastupajućem periodu”.

Karijera Jelene Dokić je ostala nedorečena, a teniserka se nakon nekoliko godina vratila u Australiju i ponovo uzela tamošnje državljanstvo. Međutim, ovim “transferom” je tadašnja Jugoslavija za kratko prekinula tradiciju: obično ovdašnji mladi, talentovani sportisti uzimaju državljanstva drugih zemalja zarad uspešnije i lagodnije karijere. I u Evropi je više nego uobičajeno da sportisti uzimaju pasoše različitih zemalja. Razlozi su, barem u kolektivnim sportovima, više praktični nego slatkovoditni: u fudbalu, Evropska fudbalska federacija (UEFA), kao i većina nacionalnih saveza, ograničavaju broj stranaca dozvoljenih u timu; kako bi se na mala vrata izbegla ova zabrana, strani fudbaleri, mahom iz Brazila i afričkih zemalja, dobijaju novo državljanstvo i tako oslobađaju mesto za još jednog stranca u timu. U košarci, Udruženje evropskih košarkaških liga (ULEB), preporučuje da ne bude ograničenja stranaca – tako je u takmičenjima pod pokroviteljstvom ULEB-a (elitna Evroliga, ili regionalna, “jadranska” NLB liga), ali

ne obavezno i u nacionalnim šampionatima.

DOMAĆA POSLA: Kada je o srpskom fudbalu reč, dozvoljeno je da se u jednom timu na terenu nađu maksimalno četiri strana fudbalera u isto vreme, sa tendencijom da se od naredne sezone taj broj smanji na tri. Prema Zakonu o državljanstvu, jedan od uslova za strance koji bi da steknu srpsko državljanstvo je da “do podnošenja zahteva najmanje tri godine neprekidno imaju prijavljeno prebivalište na teritoriji Republike Srbije”. Ipak, član 19 istog zakona omogućava praktično neograničeno davanje državljanstva, sve dok je to “u interesu Srbije”: “Nezavisno od uslova”, piše u članu 19, “u državljanstvo Republike Srbije može biti primljen i stranac čiji bi prijem u državljanstvo Republike Srbije predstavljao interes za Republiku Srbiju”, a o ovome odlučuju nadležno ministarstvo i vlada. Tako, nakon što je svojim golovima i odličnom igrom bio jedan od najzaslužnijih za ulazak FK Partizan u Ligu šampiona, Brazilac Kleo je u septembru 2010. dobio srpski pasoš. “Reč je o izuzetnom sportisti”, obrazložio je tada ministar Dačić odluku da dostavi predlog vladi za prijem Klea u državljanstvo Srbije. Uprkos sopstvenoj želji i pisanju medija da bi mogao da zaigra i u srpskoj reprezentaciji,

DOBITNICI: Teniseri, teniserke, glumac, manekenka...

Foto: Vreme

Kleo je nakon nekoliko meseci otišao da igra fudbal u Kini, koja je uglavnom "ispod radara" selektora reprezentacije. Ni Kleov zemljak Evandro nije morao da čeka tri godine za dobijanje crvenog pasoša: fudbaler Crvene zvezde je, na zahtev svog kluba, a po odluci vlade, u avgustu 2011. dobio pasoš svega sedam meseci po dolasku u Srbiju.

Srpski Brazilci još nisu dobili poziv za nacionalni tim, za razliku od Eduarda da Silve, koji je posle Davora Šukera najbolji strelac fudbalske reprezentacije Hrvatske u njenoj istoriji. Pozitivan primer nastupa naturalizovanih sportista u reprezentaciji nove zemlje je i Lester "Bo" Mekejleb. Nakon što je sa beogradskim Partizanom došao do završnog turnira Evrolige, uzeo je makedonsko državljanstvo, između ostalog i zbog dodatnog mesta za stranca koje bi kao novopečeni Evropljanin oslobodio svom budućem klubu. "Nusproizvod" je senzacionalan dolazak reprezentacije Makedonije do polufinala Evropskog prvenstva letos u Litvaniji i

automatsko kvalifikovanje za Olimpijske igre u Londonu ove godine, najviše zahvaljujući bivšem beku Partizana.

Najbolji teniseri Srbije, pak, često su u medijima nazivani "najboljim ambasadorima svoje zemlje". U aprilu 2011, ministar inostranih poslova Vuk Jeremić je i zvanično promovisao četiri teniserke i četvoricu tenisera u ambasadore: članovi ženske i muške teniske reprezentacije su dobili diplomatske pasoše zbog "velikog doprinosa srpskom tenisu", te "ljubavi prema svojoj zemlji i istrajnosti u borbi protiv lošeg glasa o Srbiji, preostalog u jednom delu sveta". Sledećeg meseca, ministar Jeremić je postao predsednik Unije teniskih profesionalaca, a u novembru 2011. i predsednik Teniskog saveza Srbije. Ostala je nedoumica zašto su diplomatske pasoše, za čije je izdavanje nadležno Ministarstvo inostranih poslova, dobili samo teniseri, a ne i drugi sportisti. Osim najvišim državnim funkcionerima i drugim diplomatskim službenicima, koji po Zakonu o

putnim ispravama dobijaju diplomatski pasoš, po Uredbi iz 2009, diplomatska putna isprava se izdaje i licu koje je "imenovano za ambasadora dobre volje Republike Srbije ili je njen ambasador dobre volje u međunarodnim humanitarnim, sportskim, kulturnim ili drugim organizacijama".

Najzad, izgleda da je po slovu zakona, a u pomenutom "interesu Srbije" bilo i da Adriana Lima, jedna od najpoznatijih manekenki sveta, postane državljanka Srbije po ubrzanom postupku. Brazilska manekenka, udata za Marka Jarića, srpskog reprezentativca u košarci, posetila je Srbiju u maju 2009. godine i odmah zavredela prijem kod ministra unutrašnjih poslova. Lima je, objavili su mediji, Dačića obavestila o svojim planovima, o nameravanom humanitarnom radu, i zatražila srpsko državljanstvo; ministar se saglasio, i ujedno domaćinski ponudio da Brazilka dokumenta dobije po ubrzanom postupku. Za razliku od građana Srbije i Timotija Džona Bajforda, koji je srpsko državljanstvo i pasoš dobio 2004, nakon 33 godine boravka i rada u zemlji i tek na intervenciju predsednika Borisa Tadića.

◀ *Radmilo Marković*

Tragedije i gorke

Pored nezaceljenih rana i nerazrešenih frustracija, razlog što se bavimo prošlošću može da bude i to što nismo spremni da se suočimo sa sadašnjošću

Letimičan pogled na teme koje poslednjih nedelja dominiraju u javnosti pokazuje zabrinjavajući stepen sličnosti sa vremenom od pre deceniju ili dve, koje bi trebalo da smo ostavili za sobom i krenuli dalje. Međutim, stari konflikti i rane, identitetska pitanja, sukobi i podbadanja na nacionalnoj osnovi i dalje su živi i živahni, a dovoljna je samo mala varnica da se stare vatre razgore. Arsenal tema i diskurs iz devedesetih, poslednjih je nedelja življi nego ikada u poslednjoj deceniji. Koliko god možda bilo izlizano citirati Karla Marksa, ovde se neodoljivo nameće

početak “Osamnaestog brimera Luja Bonaparte”, onaj u kom se sve velike svetskoistorijske činjenice pojavljuju dva puta: jedanput kao tragedija, drugi put kao farsa.

Televizijski duel između lidera Liberalno-demokratske partije Čedomira Jovanovića i predsednika Republike Srpske Milorada Dodika, koji je u sredu 1. februara organizovala Novinska agencija Tanjug, u najvećoj meri ostavio je utisak da smo se vratili u devedesete i da je o starim, naizgled odavno zaključenim temama moguće govoriti sa podjednakim žarom kao nekada. Ni Dodik ni Jovanović u duelu nisu

rekli ništa što već nisu ranije izgovorili. Nakon okršaja, pozicije su identične kao i pre njega, a ipak, uspeali su da privuku pažnju celog regiona i da danima budu centralna tema u medijima. Od samog duela zanimljivija je samo percepcija istog u medijima, gde su se istovremeno našli naslovi “Jovanović razbio Dodika” (E-novine) i “Dodik razvalio Čedu Jovanovića” (Vesti online).

BROJKE I SLOVA: Osim centralne teme duela, da li je Republika Srpska genocidna tvorina, dvojica političara dotakli su se i srebreničkog zločina, uloge Radovana Karadžića

farse

DUEL O
KOM SE PRIČA:
Čedomir
Jovanović i
Milorad Dodik

Foto: Tanjug

i toga ko je i zašto započeo rat u Jugoslaviji. Milorad Dodik, između ostalog, pomenio je i 500 imena živih ljudi čija se imena nalaze na ploči u Memorijalnom centru Potočari, što je u delu javnosti primljeno kao senzacija, iako je podatak poznat od 2010. godine, kada ga je izneo Istraživačko-dokumentacioni centar iz Sarajeva. Predsednik Istraživačko-dokumentacionog centra Mirsad Tokača oglosio se ovih dana i povodom spekulacija o 300.000 ubijenih u ratu u BiH, izjavivši da je u ratu u Bosni poginulo, prema za sada raspoloživim podacima, 98.000 ljudi, 64.000 Bošnjaka, 24.900 Srba, 7700 Hrvata i oko 500 "ostalih".

Broj od 300.000 poginulih, u ovdašnjoj javnosti, odnosi se povremeno na ukupan broj mrtvih, a povremeno na broj poginulih Bošnjaka.

Najnovije pominjanje broja od 300.000 bilo je povodom navoda da se on pominje u filmu *U zemlji krvi i meda* Anđeline Džoli. Pre desetak dana, na adrese većine redakcija u Srbiji stiglo je saopštenje holivudske glumice, koja kaže: "Netačno je da se u filmu tvrdi da je 300.000 ljudi poginulo u sukobu. Ni ta, ni bilo koja druga cifra vezana za broj žrtava u konfliktu se ne pojavljuje u bilo kom trenutku filma."

Dodatni element u ponavljanju balkanske tragedije, ovoga puta uz primese farse, jeste i obustavljanje istrage protiv ratnog člana Predsedništva BiH Ejupa Ganića i generala Armije BiH Jovana Divjaka u slučaju "Dobrovoljačka". Kancelarija glavnog tužioca Tužilaštva BiH do sada je primila devet prigovora oštećenih i članova njihovih porodica i prigovor Ministarstva

unutrašnjih poslova Republike Srpske i, sve u svemu, uprkos opsežnoj istrazi Tužilaštva BiH, i dalje su na sceni dve istine o broju stradalih.

U isto vreme, Vrhovni sud Republike Srpske potvrdio je presudu Okružnog suda u Banjaluci prema kojoj Republika Srpska ne treba da plati odštetu od 128 miliona maraka Islamskoj zajednici BiH zbog 16 srušenih džamija tokom 1993. godine u Banjaluci. Kako je prenela RTV Republike Srpske, pozivajući se na saznanja u Pravobranilaštvu Srpske, prema ovoj presudi, Islamska zajednica BiH dužna je da na ime sudskih troškova u republički budžet uplati 48.375 KM.

NACIONALNO OBELEŽENI: Licitiranje brojem mrtvih, u trenutku kada Tribunal u Hagu privodi kraju svoje delovanje, kada su već donete brojne presude, kako haške tako i lokalnih pravosuđa, i kada su brojni zločini podrobno dokumentovani, nije jedina stvar koja čini da atmosfera i javni diskurs budu u senci devedesetih godina, ratova i raspada Jugoslavije. Prošlonedeljno navijačko divljanje u Beogradu i Novom Sadu, "argumenti" iz kategorije "a šta su oni nama radili", pominjanje "Bljeska" i "Oluje" u kontekstu Evropskog prvenstva u rukometu, zastrašujući okršaji na društvenim mrežama i forumima, začinjani odmeravanjima čiji su zločini prema kome bili gori, upotpunjeni su izjavama srpskog ministra unutrašnjih poslova Ivice Dačića. Da Dačić nije politička figura sa značajnom ulogom u režimu Slobodana Miloševića, možda njegove izjave ne bi zvučale tako zapaljivo nacionalistički obojene. "Mi ne smemo da se ponašamo recipročno, ali samo da podsetim, nedavno na jednom svetskom prvenstvu u Hrvatskoj naši navijači nisu smeli da istaknu srpsku zastavu. Poručujem im da oni meni ne drže lekcije, nego da povedu računa o svom ponašanju", rekao je Dačić u Bijelom Polju, gde je prisustvovao Svetosavskoj akademiji. Dačić je, preneli su podgorički mediji, rekao da hrvatski navijači nije trebalo da kreću na utakmice u Srbiji sa nacionalnim obeležjima. Neprijateljstvo između Srba i Hrvata kao da se podrazumeva, ili bar osetljivost na nacionalna obeležja govori u prilog toj tezi.

Aveti iz prošlosti povampirile su se i 3. februara, kada je potpredsednik Socijalističke partije Srbije Milutin Mrkonjić u intervjuu za "Danas" rekao da nema potrebe da se on izvini građanima Srbije za greške iz prošlosti, već misli da im izvinjenje duguju lideri DOS-a: "Ako neko treba da se ovde u Srbiji izvinjava, to su svakako lideri DOS-a koji su posle 2000. ▶

Žudnja za uspehom

Za ponovnu aktuelizaciju tema iz devedesetih, ovi su razlozi verovatni: period “realnog socijalizma” kod nas, a naročito obračun s liberalima, oslabio je svaku levu ili socijaldemokratsku ideologiju. U doba Slobodana Miloševića ih je sasvim dotuklo jer ni SPS, a pogotovu ne JUL, nisu bile nikakve leve stranke, mada su se tako nazivale i mada su sva zla koja su Srbiji priredile pripisivane njihovom navodnom

“komunizmu”. Tako da u Srbiji postoje samo desne orijentacije, malo manje ili više nacionalističke. Ne guraju se svi u centru, što bi bilo matematički logično, već se svi tiskaju na desnici. Zanimljivo je da je i danas izraz “komunjara” najružnija reč koja se može upotrebiti. Jedan poslanik Demokratske stranke nazvao je čak i stare radikale (SRS) komunistima, ali se komunistima nazivaju i svi oni koji se suprotstavljaju klerikalizaciji društva, pogoršanju sudbine žena i manjina i unapređenju ljudskih prava.

Drugi razlog je nesposobnost elita, možda čak i njihov kukavičluk. To je već istorijska nesreća, koju je teško objasniti. Inače ne bi bilo moguće da ubistvo Zorana Đinđića bude jedno od najuspešnijih političkih ubistava za koje znam. Da nije tako, neko bi zamenio Zorana Đinđića i stvari posle 2003. godine ne bi išle tolikom nizbrdicom.

Srpski narod teško pati zbog osećanja poraženosti. I pored ksenofobije koju to izaziva, žudi se za nekim međunarodno priznatim uspehom. To objašnjava fenomen Novaka Đokovića i drugih naših pobednika na sportskim takmičenjima. Ti su se sportisti, međutim, uzdigli o svom trošku i uz podršku njihove neposredne okoline. Političari bi da ponude nešto slično, ali takođe besplatno. Njihovih uspeha neće biti dok ne nađu pare, a pare mogu da stignu odande odakle i nećemo.

Nema pravog epiloga

Svest o odgovornosti za Srebrenicu je do pre nekoliko godina bila mnogo prisutnija u društvu nego danas. U poslednje tri ili četiri godine, maha je uzela “poricateljska” struja, koja želi da izjednači odgovornost za zločine, a važna stvar je da se i u intelektualnim krugovima, u publicistici, provlači teza da je rat u Bosni bio odbrambeni rat srpskog naroda. Ceo intelektualni napor elita usmeren je na to da se narativ o devedesetima svede na izjednačavanje odgovornosti. U tom smislu, važno je

sagledati sve što se događa povodom dvadesete godišnjice Republike Srpske, koja jeste formalno osnovana u februaru 1992, ali je nekoliko meseci kasnije, u septembru, očišćeno 75 odsto njene teritorije. Duel Jovanović–Dodik je važan, jer je vratio na scenu Srebrenicu kao temu, jer se u poslednje vreme ne gleda blagonaklono na one koji bi o tome da govore. Zapravo, moglo bi se reći da su zagovornici izjednačavanja odgovornosti završili taj posao, jer su mladi ljudi, rođeni u vreme kad su se zločini događali, usvojili stereotipe, što pokazuje istraživanje o stavovima mladih koje je Helsinški odbor za ljudska prava objavio jesenas.

Identitetski narativi se javljaju jer, nažalost, nigde u regionu još uvek nije prevladao građanski princip i to je ono što zabrinjava. Ali, taj princip neće prevladati dok svi u regionu ne budu tretirani jednako. Srbi su svuda dobili maksimalan status, u Republici Srpskoj, u Crnoj Gori, pa čak i na severu Kosova. Međutim, u Srbiji Hrvati ili Bošnjaci, koji su imali status naroda, sada imaju status manjina, ali nove manjine imaju problem da se strukturiraju i konstituišu kao manjina. To je loša praksa Beograda, jer bošnjačka manjina u Sandžaku ima osećaj frustriranosti zbog onoga što se događalo devedesetih, a nijedno od tih pitanja nije dobilo epilog. Pravog epiloga nema, Srbija nije pristala na novu realnost, suštinski nije prihvatila nove granice ni u Bosni i Hercegovini ni na severu Kosova i to je glavni uzrok problema.

godine zaustavili sve infrastrukturne projekte, uveli zemlju u divlju privatizaciju, ostavili desetine hiljada ljudi bez posla. Što se mene tiče, ja ne vidim kome bih se i zašto izvinjavao, jer uvek sam, u svim režimima, radio na izgradnji zemlje.”

SINHONIZOVANI APSURD: Balkanski usud ne bi bio to što jeste da tu i tamo na scenu ne stupe i identitetska pitanja, koja potom budu dovedena do apsurdna. Nakon višednevne javne rasprave o potrebi prevodenja srpskih i bosanskohercegovačkih filmova, Hrvatska radio-televizija izdala je 2. februara saopštenje u kom obaveštava javnost da je pronašla rešenje “koje će zadovoljiti sve zainteresirane strane, a istodobno sačuvati izvornost djela”: “Već pri prvome prikazivanju filmova sa srpskog ili BiH govornog područja, gledatelji će imati mogućnost da, ako to žele, uključe titlove za film te ga prate s

hrvatskim podnaslovima, dok će oni kojima to nije potrebno film moći pratiti bez njih. Titlovi za svaki film nalazit će se na stranicama HRT-ova teleteksta, a prije emitiranja svakog pojedinog filma gledatelji će biti obaviješteni na kojoj se stranici teleteksta nalazi prijevod za film koji će gledati.” Ovoj odluci prethodilo je upozorenje Vijeća za elektroničke medije hrvatskom RTL-u zbog prikazivanja serijala filmova *Žikina dinastija* bez prevoda. Oglašio se i Hrvatski audiovizuelni centar (HAVC) koji je poručio da filmove na jezicima nacionalnih manjina ne treba prevoditi. RTL je najavio pravnu bitku zbog upozorenja Vijeća.

Slučaj podseća na onaj od pre dve godine kada su pojedini mediji izražavali zabrinutost zbog toga što je većina crtanih filmova u Republici Srpskoj sinhronizovana na hrvatski, pa “srpska deca usvajaju hrvatske reči”, dok su se nedužni distributeri pravdali da

Besmislen raskid sa tradicijom

Među učesnicima Petog oktobra – bilo da su se nalazili na čelu bilo u masi poluplišanih revolucionara – nije postojao i ne postoji konsenzus oko odgovora na pitanje kakvu Srbiju žele nakon što bude ispunjen jedini zahtev oko kog su se zaista slagali – da režim koji je još pre četiri godine uhvaćen u izbornoj krađi konačno mora da ode. Da li je Milošević kriv zbog toga što je vodio pogrešnu nacionalnu politiku ili zbog toga što je uopšte vodio nacionalnu politiku, ili upravo zbog toga što je, kao i njegovi najžešći oponenti, do nacionalnog interesa držao koliko do lanjskog snega – tu jedinstvenog stava nema.

Jedan deo ovdašnjeg NVO sektora, koji se samoproglasio Drugom Srbijom, još od devedesetih pokušava da nas ubedi kako normalizacija odnosa sa svetom – čitaj: sa Sjedinjenim Američkim Državama i Evropskom unijom, podrazumeva raskid sa kompletnom nacionalnom tradicijom i kulturom, što nije samo pogubna nego je i besmislena teza. A povrh svega, ako nije jasno za šta su se učesnici Petog oktobra tačno borili, izvesno je da se nisu borili za samoukidanje, pa bi bilo sasvim na mestu reći da su drugosrbijanci, uz bivše Miloševićeve pristalice, najžešći suštinski protivnici petooktobarskih tekovina. U ceo taj paket uklapa se i mantra o zločinačkom karakteru RS, sinhronizovana sa pozivima na njeno ukidanje, dvadeset godina nakon što je proglašena i više od petnaest godina nakon što je u Dejtonu međunarodno priznata, tako da su oni koji sebe nazivaju drugosrbijancima, zapravo, i protivnici sporazuma koji nisu potpisali samo balkanski lideri nego i predsednik SAD i predsednici najznačajnijih evropskih država. Dakle, reč je o šizofreniji koja se da jasno dijagnostifikovati u najnovijoj gužvi oko Andreja Nikolaidisa, gde se razbacuje parolama a previđa da je ulcinjski bernhard u uzaludnom pokušaju, u još uzaludnijem pokušaju da postane ulcinjski Valter Benjamin, ukazujući na tezu da je u svaku građevinu, pa samim tim i u svaku državnu građevinu uzidan zločin, nesvesno dao najbolji mogući dokaz besmislenosti gnjavaže sa osporavanjem samo jedne od bezbroj državnih tvorevina koliko ih danas na svetu ima.

U dobroj meri, sve ovo je jasno i onima koji ovu i slične afere proizvode, ali im je jasno i da bez proizvođenja autošovinističkih skandala, koji će podsticati šovinističke ispade, a koji su, opet, bogom dani da se navodno katastrofalno stanje u Srbiji prijavljuje tamo gde treba, kako bi se tamo gde treba ogrebalo za neku crkavicu. Lagodnog života u uslovima ekonomske krize nema.

nemaju novca za nove sinhronizacije. Muke sa jezikom redovno upotpunjavaju i napadi na lingvistkinju Snježanu Kordić, koja uporno i strogo naučnom metodom dokazuje da su srpski i hrvatski isti jezici, što se ne dopada javnosti ni u Srbiji ni u Hrvatskoj. Tamo se malo slegla prašina oko titlovanja srpskih filmova na hrvatski jezik, kad se oglasila Crnogorska partija u Srbiji, saopštenjem da je zatražila od Ministarstva pravde Srbije da naloži Višem sudu u Subotici da imenuje stalne tumače za crnogorski jezik u opštini Mali Idoš. Ova stranka navodi da je Višem sudu u Subotici taj zahtev podnela još u oktobru 2010. godine, ali do danas nije pokrenut ni postupak za imenovanje sudskih tumača. “Sud svojim nepostupanjem krši Ustav Srbije, otežava rad opštine Mali Idoš i drastično povređuje manjinska prava Crnogoraca u Srbiji”, stoji u saopštenju.

MUTANTII OLOŠ: Utisak da se i dan-danas, dvadeset godina od raspada Jugoslavije i skoro sedamnaest godina od Dejtonskog sporazuma, vrtimo u istom krugu tema, frustracija i problema kao devedesetih, ne bi bio potpun bez pojedinih krugova iz Srpske pravoslavne crkve. Sukob Eparhije bačke i gradskih vlasti u Novom Sadu oko obeležavanja Novosadske racije traje punih jedanaest godina, a ove godine je kulminirao diplomatskim skandalom. U trenutku pisanja ovog teksta, u utorak po podne, u toku je svojevrstan rat izjavama i saopštenjima između vladike bačkog Irineja i Liberalno-demokratske partije, gde se nijedna strana ne libi da upotrebi teške reči. Nakon što je lider LDP-a Čedomir Jovanović izjavio da je “Srpska pravoslavna crkva mutant pogrešne politike” i izjednačio ponašanje Bačke eparhije sa Novosadskom racijom, vladika Irinej, inače portparol SPC-a, reagovao je izjavom da “Čeda ne govori ništa o crkvi, ali otkriva sve o sebi. Ko je tu ‘mutant’, a ko nije, dâ se zaključivati ne samo po tome šta ko govori nego i kako govori, a još više po tome šta realno tvori.” Nakon toga, oglosio se novosadski ogranak LDP-a: “Protiv uzurpatora Srpske pravoslavne crkve, poput Irineja bačkog i svih njegovih ratnih drugova sakrivenih iza mantije, imamo da kažemo ono što je očigledno – da su pokvarenjaci koji mantijom kriju maskirnu uniformu koja je njihova najdraža odeća, da su već 20 godina u čvrstom zagrljaju sa zlikovcima i najgorim ološem koji je uništio Srbiju svojim ratnim poduhvatima i mirnodopskim zločinima, kao i da od Crkve prave utočište za te iste zlotvore – od Arkana i Legije, preko Škorpiona, desetina ubica, švercera, begunaca od pravde, ratnih zločinaca i sitnih kriminalaca.”

Da je makar jedno od poglavlja skorije istorije zatvoreno na pravi način, sigurno je da danas ne bismo morali da se bavimo ovim pitanjima, niti bi se javnost palila na određene ključne reči, kao što su “genocid”, “Srebrenica”, “zločini”, “granice”, “jezik” i tako dalje. Međutim, ima tu još nečega. U jednom momentu onog TV duela, Jovanović je usput postavio Dodiku jedno pitanje koje jedva da je iko primetio, a ni Jovanović nije na njemu preterano insistirao. “Koliko je nezaposlenih u Republici Srpskoj?” rečenica je koja je otišla u vetar. Ima u tome nečega, jer pored nezaceljenih rana i nerazrešenih frustracija, razlog što se bavimo prošlošću može da bude i to što nismo spremni da se suočimo sa sadašnjošću.

Jovana Gligorijević

SVEPRISUTAN:
Ivo Dačić

Foto: Tanjug

EUNET CLOUD PLATFORM

BEST HOSTING SOLUTIONS FOR PROFITABLE BUSINESS!

LOWER COSTS - PAY ONLY FOR USED RESOURCES!

WORLD WIDE DATA ACCESS!

MAXIMUM SECURITY IN PROFESSIONAL DATA CENTERS!

+ 381 11 330 56 05, info@cloud.rs, www.cloud.rs

Gorko-slatki vazduh Balkana

Mada je priznanje dodeljeno zbog “ljubavi prema Srpskoj pravoslavnoj crkvi” i “zalaganju za srpski narod”, ruski ambasador nije propustio priliku da očita lekcije državnim zvaničnicima i podseti kako je ovo godina izbora

SPISKU PRIZNANJA KOJIMA je Srbija uzvratila na pregalaštvo Aleksandra Vasiljeviča Konuzina pridodat je ovih dana i orden Svetog Save. Između obrušavanja ruskog ambasadora na učesnike Bezbednosnog foruma pitanjem, ima li Srba na mestu gde se održavao taj skup, i opaske da je SNS jedan od glavnih pokazatelja raspoloženja građana, opština Zemun ga je proglasila za počasnog građana; u pauzi između njegovih primedbi da Evropska unija ucenjuje Srbiju i druženja sa članovima desničarskog pokreta “1389” na severu Kosova, Skupština Čačka mu je dodelila Decembarsku nagradu; uoči odluke Sinoda Srpske pravoslavne crkve o svetosavskom ordenu, Konuzin je rekao da se Mirjana Marković, za kojom je Srbija raspisala Interpolovu poternicu, legalno preselila na teritoriju Ruske Federacije, tako da je samo pitanje dana kada će ruski ambasador ponuditi sledeći razlog za novo odavanje počasti.

LOV NA PATKE: Dobro sad, ne treba baš u svemu tražiti neke zakonitosti. Kada je povodom 65. godišnjice oslobođenja Konuzin negodovao što su beogradske ulice nekada nosile imena oslobodilaca, generala Ždanova, Birjuzova i Tolbuhina, a da to, nažalost, više nije tako, ništa se nije dogodilo. Osim milozvučnog pojanja hora kojim je komandovala Ivana Žigon, druge nagrade nije bilo. Naziv Resavske ulice i dalje asocira jedne na pritoku Velike Morave, a druge na prepisivačku školu, dok se Makenzijeva neumoljivo zove po onom neobičnom Škotlandaninu koji je onemogućio Beograđane da gacaju po kaljuzi na mestu današnje Slavije i love divlje patke po baruštini koja se protezala duž Simića majura. No valjalo je istovremeno izbeći kavgu s Rusima, pa je Ždanov, zahvaljujući predusretljivosti gradskih odbornika, dobio neko sokače u Ripnju, dok je na jednom oronulom kućerku na Lazarevačkom drumu osvanula tabla sa imenom velikog maršala Tolbuhina.

Aleksandar Vasiljevič nije bio nezadovoljan ovim kompromisnim rešenjima, ali je već tada postalo jasno kakva je njegova uloga u Srbiji, tim pre što su u to vreme svi bili zaokupljeni

odgonetanjem njegovih reči o članovima vlade koji onemogućavaju razvoj odnosa između Srbije i Rusije. “Protivnike rusko-srpskih odnosa svi znate, tako da ne želim da ih imenujem”, odbrusio je Konuzin nakon jedne sednice Sekcije Privredne komore Srbije sa Rusijom, kada je neko nesmotreno pokušao da dozna o kome je reč. Senka sumnje ubrzo je pala na tadašnjeg ministra ekonomije Mladana Dinkića, koji se javno protivio prodaji većinskog paketa NIS-a Gaspromnjeftu po ceni od 400 miliona evra. Kada je Gaspromnjeft nedavno otkrio da je za devet meseci NIS ostvario profit od 270 miliona evra, što znači da će se za samo godinu ili dve ruskoj firmi vratiti sav novac koji je dala za kupovinu jedne od najvrednijih kompanija u Srbiji, postalo je jasno zašto je Konuzin navaljivao da se ratifikuje gasni sporazum sa Rusijom. No i bez toga nije trebalo dugo čekati na nove diplomatske gaffove, pa je ambasador na svečanom prijemu u ruskoj ambasadi povodom Dana Rusije, zajedno sa najvišim državnim vrhom, političarima, privrednicima i predstavnicima crkve, ugostio i folk pevačicu Svetlana Cecu Ražnatović, i to u trenutku kada je odbrojavala poslednje dane slobode, pošto je pravosnažno osuđena za krađu novca prilikom transfera fudbalera Obilića.

DELATNA LJUBAV: To, u svakom slučaju, nisu stvari zbog kojih je Aleksandar Vasiljevič dobio visoko crkveno priznanje. On je orden Svetog Save, prema zvaničnom obrazloženju, primio zbog “njegove delatne ljubavi prema Srpskoj pravoslavnoj crkvi”, naročito pokazanoj “hrabrim i istrajnim zalaganjem za srpski narod na Kosovu i Metohiji”. To zalaganje možda se i može prepoznati u insistiranju Rusije na primeni Rezolucije 1244, ali gde se mogla videti ta ljubav delatna? Patrijarh Irinej govorio je prilikom dodele ordena o zaštiti srpskog naroda, posebno na Kosovu i humanitarnoj aktivnosti ambasadora na tom istom mestu, tako da se ta vrsta emocija možda mogla jedino primetiti na Konuzinovom licu dok je gledao kako se ono crkveno zvono teško devet tona, koje je darivao neki ruski biznismen, istovara u dvorištu manastira

Ambasador
Rusije
u Srbiji
Aleksandar
Konuzin sa
Ordenom
Svetog
Save prvog
stepena

Foto: Tanjug

Mileševa, ili kada je sveštenstvu hrama Svetog Dimitrija u Kosovskoj Mitrovici predavao ikone koje je ruski premijer Vladimir Putin uputio zajedno sa humanitarnom pomoći.

GORKO I SLATKO: Te stvari su jedino i imale nekakve veze sa crkvom, mada je Aleksandru Vasiljeviču uvek bilo draže ono što je bliže samom narodu, tako da je i prilikom primanja ordena rekao da je zadovoljan svojim poslom koji mu donosi radost što može da diše isti vazduh, gorko-sladak vazduh Balkana, zajedno sa onima koje voli. Među tim voljenima našao sa i ministar obrazovanja Žarko Obradović, tako da Konuzin nije odoleo da mu skrene pažnju na ukidanje časova ruskog jezika u školama. Ministar spoljnih poslova Vuk Jeremić morao je da otrpi pridike o tome da biznis projekti nisu uvek onoliko uspešni koliko bi ruska strana to želela, a potpredsednik vlade Jovan Krkobabić što se pitanja očuvanja zajedničkog kulturno-istorijskog nasleđa rešavaju sporo. I dok sadržaj 27 šlepera ruske pomoći Kosovu čami u magacinu Crvenog krsta u Doljanima, jer lokalni Srbi ne mogu da se dogovore o njegovoj raspodeli, bez obzira na to što su zvaničnici iz Brisela na kraju molili da konvoj sa ruskom humanitarnom pomoći što pre uđe na Kosovo, Konuzin nije odoleo da ih sve zajedno, u zgradi Patrijaršije podseti kako je ovo godina izbora u obe zemlje. A to sudbinsko povezivanje politike dve zemlje postalo je u poslednje vreme lepša muzika za crkvene zvaničnike čak i od zvuka onog ogromnog zvona mileševskog.

Slobodan Kostić

Zakoni i posledice II

Još jedan pravnički pogled: “Slučaj

Da li odista u pravnom poretku, za državne funkcionere važi pravni standard da se njihova ličnost “ne može deliti” na državnu i profesionalnu? Nisam naišla na jasno pravilo o tome u zakonima Srbije. Ali, ovo pitanje bilo je predmet razmatranja Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) u predmetu Vile (Wille) protiv Lihtenštajna

Piše: Vesna Rakić-Vodinić

“Vreme” je u prošlom broju objavilo analizu poštovanog kolege profesora dr Zorana Ivoševića o pravnim aspektima smene Sretena Ugričića sa položaja upravnika Narodne biblioteke. Verujem da ova smena može da se posmatra i iz jednog drugog pravničkog ugla.

Bitna teza analize jeste stav da je Ugričić morao biti svestan činjenice da je bio državni funkcioner kada je potpisao tekst Foruma pisaca za zaštitu slobode Andreja Nikolaidisa na izražavanje svog mišljenja: “Od trenutka kada je otpočeo direktorski mandat, on (Ugričić) nije se mogao ‘deliti’ na pisca i funkcionera, jer je njegovo integrisano biće bilo izloženo javnosti. Otuda, posle potpisivanja proglasa, direktor Narodne biblioteke nije mogao ostati *nevin*, bez obzira na to što je tom ustanovom rukovodio uspešno.” (“Vreme”, br. 1100, str. 30). Nadalje se iznosi stav da ovakav “gubitak funkcionerske nevinosti” dovodi do prestanka funkcionerskog položaja, pod uslovima iz čl. 39 st. 2 Zakona o kulturi.

Da li odista u pravnom poretku, za državne funkcionere važi pravni standard da se njihova ličnost “ne može deliti” na državnu i profesionalnu? Nisam naišla na jasno pravilo o tome u zakonima Srbije. Ali, ovo pitanje bilo je predmet razmatranja Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) u predmetu Vile (Wille) protiv Lihtenštajna. Dr Vile je 1995. godine održao predavanje na temu “Priroda i funkcije Ustavnog suda Lihtenštajna”, u kojem je tvrdio da, u slučaju neslaganja između Kneza Lihtenštajna (koji je izvršni organ) i Skupštine o tumačenju Ustava treba da odlučuje Ustavni sud. O ovom predavanju i stavu Vilea izvestili su mediji. U vreme svog predavanja, Vile je bio predsednik Upravnog suda. Posle objavljivanja novinskog teksta, Knez Hans-Adam II je uputio pismo Vileu u kome tvrdi da se Vile ne smatra vezanim Ustavom, jer je izneo stav o nadležnosti Ustavnog suda koja u Ustavu nije propisana, pa obaveštava Vilea da ga neće postaviti na bilo koju javnu funkciju ako ga predloži Skupština ili drugi organ. Kad je Vileov mandat predsednika Upravnog suda istekao 1997, Skupština ga je ponovo predložila na istu funkciju, ali je Knez odbio da ga na ovo mesto postavi. Vile je pokrenuo postupak protiv Lihtenštajna pred ESLJP-om, zbog povrede prava iz čl. 10 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (dalje: EK), tvrdeći da mu je protivpravno uskraćena sloboda izražavanja. Predstavnik države branio se time da pravo na pristup javnim funkcijama nije pravo koje je garantovano Konvencijom, da Konvencija dopušta

ograničenje slobode izražavanja, da je Knez svoj stav o tome da neće imenovati Vilea ni na jednu javnu funkciju, izrazio u privatnom pismu i da je Vile, kao javni funkcioner dužan da bude lojalan vlastima. ESLJP je na sednici Velikog veća (koje obično uspostavlja precedente) zauzeo stavove koji se tiču i “slučaja Ugričić”:

Sud prihvata da pravo na pristup javnim funkcijama nije garantovano Konvencijom, ali da to “ne znači da javni funkcioner može biti smenjen ako ta smena istovremeno povređuje neko od ljudskih prava koja su garantovana Konvencijom” i zaključuje da “svojstvo javnog funkcionera koje je podnosilac pritužbe imao, /ga/ ne lišava zaštite koju pruža čl. 10. Konvencije”, te da javni funkcioneri uživaju sva ljudska prava garantovana u EK-u.

Sud, takođe, nalazi da, iako je Knez u privatnom pismu Vileu tvrdio da ga neće imenovati ni na jednu javnu funkciju, privatnost tog pisma nije od značaja, zato što je reč o javnom ovlašćenju Kneza da nekog postavi na javnu funkciju (Sud pismo označava kao “akt državne vlasti”). Takođe, Sud podvlači da je Knez odista odbio da postavi Vilea na položaj predsednika Upravnog suda.

O delu odbrane zasnovanom na ograničenju slobode izražavanja, Sud ocenjuje da u datom slučaju ograničenje nije punovažno, zato što nisu ispunjeni uslovi ograničenja predviđeni u EK-u: legalnost (jer lojalnost nije zakonom predviđena kao osnov ograničenja), legitimnost (jer se Vile zalagao za nezavisnost i samostalnost Ustavnog suda, a takvo zalaganje ne bi bilo legitimno ograničiti), proporcionalnost ograničenja, te ograničenja koje je neophodno u demokratskom društvu (jer, lojalnost državnog funkcionera vlastima ne može preovladivati nad njegovom slobodom izražavanja, a mišljenje Vilea ne ugrožava demokratsko društvo, zato što nije postojala “neodložna društvena potreba” da se sloboda izražavanja ograniči). Naglašavam da se svi ovi uslovi zajedno moraju ispuniti u pravnom poretku svake države članice Saveta Evrope, kad se ograničava sloboda izražavanja.

Najzad, i od najvećeg značaja za ovaj slučaj, Sud zaključuje da je Vile svoje mišljenje izrazio u *akademskom predavanju* koje se ticalo tumačenja jedne ustavne odredbe, te da to *nije izneo vršeći javnu funkciju* predsednika Upravnog suda. Takođe, Sud je ocenio da stavovi koje je zastupao Vile u akademskoj prilici *nisu ni na koji način uticali* na vršenje njegove javne funkcije. Sud je usvojio pritužbu i utvrdio da je Lihtenštajn odgovoran za povredu slobode izražavanja, osudivši državu na naknadu štete od 10.000 švajcarskih franaka.

Budući da je Ugričić zagovarao zaštitu slobode izražavanja potpisavši tekst Foruma pisaca i da je javno tvrdio da je to učinio kao književnik, što je njegova profesija, a ne javna funkcija, ima dovoljno

Ugričić”

osnova da se veruje da bi ESLJP primenio i na Ugričića opisane stavove. Protiv odluke Vlade o razrešenju (koja je pojedinačan upravni akt) može se podneti tužba Upravnom sudu, a ako je taj Sud ne usvoji – ustavna žalba Ustavnom sudu. Ako ni on ne pruži pravnu zaštitu, Ugričić bi se mogao obratiti ESLJP-u.

ESLJP, suprotno mišljenjima iznesenim u našoj javnosti, smatra da treba razdvojiti aktivnosti koje javni funkcioner vrši pri obavljanju javne funkcije, od drugih – u okviru svoje profesije. Pritom je važno da se diferencira mišljenje Ugričića u odnosu na mišljenje Nikolaidisa. Ugričić je tražio zaštitu slobode izražavanja, pa se njemu ne može pripisati “govor mržnje” koji se pripisuje Nikolaidisu.

Stav da je Ugričić, kao javni funkcioner, dužan da trpi veći stepen agresivnosti medija, “zato što su funkcioneri u sredstvima javnog informisanja manje zaštićeni od običnih građana” (str. 30), jeste zasnovan na našim zakonima i na EK-u, ali *nije primenjiv* u “slučaju Ugričić”. Pravilo da funkcioneri moraju da trpe više od građana, primenjuje se ako se mediji bave *vršenjem javne funkcije* datog funkcionera i ako *funkcioner pokrene postupak* (sudski ili drugi) protiv javnog medija.

Vraćajući se na stav ESLJP o odvojivosti radnji javnog funkcionera koje vrši u okviru svoje funkcije i drugih, postavlja se pitanje, po kom pravnom osnovu bi Vlada uopšte mogla da razreši Ugričića. Bilo bi važno obelodaniti akt kojim je Ugričić razrešen da bi se zaključilo na koji zakonski osnov se Vlada pozvala (ako jeste). Mogu da uočim dva moguća osnova.

Jedan je sadržan u čl. 26a. st. 1 i 2 Zakona o Vladi: “Članovi Vlade, državni sekretari i direktori posebnih organizacija i službi Vlade dužni su da u javnim izjavama i nastupima u javnosti izražavaju i zastupaju stavove Vlade. Odluku Vlade dužan je da zastupa u javnosti i član Vlade koji je glasao protiv nje ili je bio uzdržan.” Problem moguć primene ove odredbe sastojao bi se u tome što, po svemu sudeći, Vlada nije zauzela nikakav stav o Nikolaidisovom napisu. A, i da jeste, citirane odredbe su *lex imperfecta*, zato što Zakon o Vladi ne predviđa nikakvu pravnu sankciju ako oni na koje se norma odnosi ne zastupaju stav Vlade. I, veoma važno – ostaje otvoreno pitanje legitimnosti jednog ovakvog ograničenja.

Drugi mogući osnov sadržan je u čl. 39 st. 2 Zakona o kulturi:

“Osnivač ustanove razrešiće direktora pre isteka mandata: 1) na lični zahtev; 2) ako obavlja dužnost suprotno odredbama Zakona; 3) ako nestručnim, nepravilnim i nesavesnim radom prouzrokuje veću štetu ustanovi ili tako zanemaruje ili nesavesno izvršava svoje

obaveze da su nastale ili mogu nastati veće smetnje u radu ustanove; 4) ako je protiv njega pokrenut krivični postupak za delo koje ga čini nedostojnim za obavljanje dužnosti direktora, odnosno ako je pravnomosnažnom sudskom odlukom osuđen za krivično delo koje ga čini nedostojnim za obavljanje dužnosti direktora ustanove; 5) iz drugih razloga utvrđenih Zakonom ili statutom ustanove.”

U Statutu Biblioteke nema razloga za razrešenje upravnika, a neki drugi primenjivi izvor prava nisam pronašla.

Izjave pojedinih ministara da su bili “zgroženi” Ugričićevim pridruživanjem apelu Foruma pisaca, ne mogu biti *pravni* razlog njegovog razrešenja jer su zakonski razlozi neutralni – politički i emotivno – što se vidi iz citirane odredbe Zakona o kulturi.

Skrećem pažnju na još jedan apel koji se nije pretvorio u “slučaj Ugričić” i nadam se da neće. Na veb sajtu Srpskog PEN Centra objavljeno je ovo saopštenje:

“Stav Srpskog PEN Centra povodom smene Sretene Ugričića

Srpski PEN Centar smatra da Vlada Srbije treba da preispita svoju odluku o smeni Upravnika Narodne Biblioteke Srbije, Sretene Ugričića, književnika i člana PEN-a, povodom njegovog potpisa na Proglasu Foruma pisaca u vezi sa istupanjem crnogorskog književnika A. Nikolaidisa. Ta smena bi nanela štetu našoj kulturi, jer je Ugričić kao Upravnik NBS značajno unapredio njen rad i postigao da ona postane vrhunski opremljena i efikasna biblioteka ustanova, relevantna na svetskom nivou

u svojoj vrsti.

Budući da je u nekoliko mahova istakao svoje neslaganje sa spornim tekstom i svoje učešće u celoj stvari nazvao nesmotrenim, treba razumeti da je Ugričić svoj potpis stavio u cilju odbrane slobode reči, a ne u znak podrške porukama iz napisa. Stoga smo mišljenja da je odluka ishitrena i zaslužuje ozbiljno preispitivanje.

Uprava Srpskog PEN Centra”

Sajt Srpskog PEN Centra ne daje podatke o tome ko sve čini njegovu upravu. Opšte je poznato da je na čelu srpskog PEN Centra književnica Vida Ognjenović, koja je i državna funkcionerka (ambasadorka Srbije u Danskoj). Da li naša vlada namerava da razrešava ne samo onog ko štiti nečiju slobodu izražavanja nego i onog ko štiti prava nekog drugog da štiti slobodu izražavanja prvog i, ako misli, dokle? Selektivno ili svakog podjednako? Ova dva pitanja nisu samo pravna. Verujem, ipak da ih vredi postaviti.

Autorka je profesorka Pravnog fakulteta Univerziteta “Union”

► nuspojava

piše: Teofil Pančić

Šuplje i prazno u Bujanovcu

U ovom simboličkom albansko-srpskom nadvlačenju oko imena ulica ne radi se ni o čemu drugom nego o “zapišavanju teritorije”

Da ga nešto odvedu u retro-državnički obilazak tamo dole ka južnoj granici Srbije, Drug Tito iz bradatog vica – sve onako zadivljen domovima socijalističke obnove i izgradnje – rekao bi: “Majku ti božiju, ala se ovaj Bujanovac izgradijo otkad nikad nisam bio ovdje!” I ono, fakat: toliko se to naseljeno mesto izgradilo i nabubrelo da uskoro ni njegovi žitelji neće umeti da se snađu u njemu, a kamoli neko kao drug Tito ili ja, koji smo evo potpuno zapanjeni bujanjem Bujanovca u poslednje vreme, tj. otkad nikad nismo bili tamo. Pa dobro, golema je to varoš, pravi Vavilon, ili balkanski Menhetn; osim što mu se ulice, za razliku od većine onih na Menhetnu, ne kite maštovitim imenima kakva su Prva, Druga, Treća, Četvrta i sve tako nabrajački dok ih ne ponestane, nego imaju “klasična” imena; ta Evropejci smo, zar ne?

Šalu na stranu, kako to da je Bujanovac najedared, štaviše preko noći, toliko porastao (bar za jedno tuce celih celcatih ulica) i kako to da se to naprasno širenje u svim pravcima na njegovoj mapi uopšte ne vidi? A ni gužva na pijaci, kažu očevici, nije veća od uobičajene. Pa, lepo: nije on to porastao *stvarno* nego tek *simbolički*. A to simboličko u ovom delu sveta obično ima prednost i odnosi prevagu nad stvarnim, važnim i ozbiljnim. Za simboličko se ubija i gine, za simboličko Ovo i protiv simboličkog Onog harangira se i mrzi organizovano i pojedinačno, o simboličkom Nacionalni Bardovi ispisuju svoje kliktave ditirambe...

O čemu se, dakle, radi? Opštinska komisija za promene naziva ulica u Bujanovcu donela je odluku o promeni izvesnog broja naziva ulica i trgova. Eto, recimo, centralni trg u gradu, koji (trg) nosi ime Karađorđa Petrovića, ubuduće će se nazivati po Skenderbegu, takođe narodnom vlastelinu, ali od malo drukčije sorte, bar *simbolički* gledano. Osim toga, ulice koje su nazivane po caru Lazaru, carici Milici, vojvodi Mišiću, vojvodi Stepici, Radomiru Putniku, Dimitriju Tucoviću (!), Dositeju Obradoviću ili Svetozaru Markoviću ubuduće će se zvati po Redžepu Hasaniju, Ljumu Breznici, Naimu i Samiju Frašeriju, Idrizu Seferiju etc., a jedna bogme i po stanovitom Fatmiru Ibišiju iz Gnjilana, za života ne ni pesniku ni bitniku ni hipiku, nego licu naoružanom i opasnom, palom u borbi sa MUP-om Srbije na Končulju 2000. (kažu da je atakovao na policijsko vozilo).

E sad, biće da ste primetili neobičnu podudarnost: sva imena za brisanje povezuje to što su “srpska”, sva nova imena povezuje to što su “albanska”. Narečena opštinska komisija za simboličko presipanje iz šupljeg u prazno inače ima sedam članova: četvoro su Albanci, i oni su za ovu odluku glasali, troje su Srbi, oni su bili protiv ali su “nadglasani”, pa su demonstrativno napustili sednicu. I sada, je li, imamo još jedan *politički slučaj* s dražesnim potkontinentalnim šmekom.

Bujanovac, kao najveće mesto turbulentne “južne zone”, već je neko vreme poprište natezanja na lirsku temu da kojih tamo ima više – ja li Srba ja li Albanaca? Čak ni nedavni popis stanovništva

nije stavio tačku na taj smarački višeboj, pošto je i tu navodno bilo kojekakvih smicalica i manipulacija za navlačenje na ovu ili onu stranu. Ova akcija sa izmenom imena ulica novi je okršaj u tom permanentnom *tihom ratu za osvajanje simboličkih kota*. I baš kao što se i na obližnjem Kosovu radilo dugi niz decenija, uvek onaj ko je trenutno jači (što ne mora značiti da ima numeričku većinu, nego da je u posedu mehanizama prisile) tlači slabijeg, i potiskuje sve simboličke elemente njegovog identiteta, nastojeći da maksimalno moguće monopolizuje prostor, čak i retroaktivno. Prostije rečeno: u ovom simboličkom nadvlačenju ne radi se ni o čemu drugome nego o *zapišavanju teritorije*; to gde imam moć da suvereno imenujem javne stvari (ulice, trgove, ustanove, gradove), to je “moje”, to jest “naše”.

Kako će se razvijati bujanovačka igra oko ulica, i za čije babe zdravlje se ona uopšte odvija? I gde su predstojeći izbori u svemu tome? Krenimo redom. Albanci su preglasali Srbe, i samovoljno preimenovali “srpske” ulice u “albanske”. Eto, dakle, simboličko-identitetskog terora lokalne relativne ili naprosto političke većine (albanske) nad manjinom (srpskom), samim tim eto i posla za srpske rodoljupce i njihove vazda spremne talambase. Međutim, šta? Zakon ove zemlje – inače centralistički do imbecilnosti – kaže da svaka lokalna samouprava mora prvo da dobije saglasnost od Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu da bi izmene imena ulica postale važeće i zvanične. Šta mislite, hoće li Bujanovac dobiti takvu saglasnost? Naravno da neće. Dakako, to (unapred ukalkulisano) odbijanje od “Beograda” biće protumačeno kao simboličko-identitetski teror “srpske države” nad potlačenim i obespravljenim “albanskim narodom”, kojem eto ne dadu ni da naziva ulice kako mu se hoće. Samim tim, eto vajdice za albanske rodoljupce (lokalne, a i šire) i posla za njihove talambase. Svako, dakle dobija ono što mu treba za samolegitimaciju i samoreprezentaciju. Mada ipak, u krajnjem zbiru svi gube, jer se društveno tkivo dodatno atomizuje, truli i kviri, ili jednostavno rečeno, *vazduh pojačano smrdi*. Kako je to moguće? Pa, lepo. Takva su vam zaumna pravila *aritmetike destrukcije društva*.

Ima li uopšte kraja dosadnim i odvratnim, što “etničkim” što “ideološkim” nadgornjavanjima oko imena krivudavih i zapuštenih balkanskih sokaka? Nema, zalud je tu bilo šta govoriti. Bog te veselio, pa samo kad bih skupio na gomilu šta sam o tome do sada napisao, bilo bi materijala za lepu knjigu... A zapravo se sve svodi na ono što sam rekao još negde devedeset i sedme-osme, u “Našoj Borbi”: da se ja slučajno kandidujem za gradonačelnika (bilo gde), jedna od stavki mog mandata sve ulice i trgovi zvati *isto onako* kako su se zvali i na njegovom početku! E brajko moj, ali to ne ide tako: gde je onda tu slatka mogućnost *identitetskog inženjeringa*? Zato se ovakvi kao ja i “ne bave politikom”: nije to, bar ne ovde, igra za one koji misle da samo nove stvari zaslužuju nova imena.

Prosvetno savetovanje

Od 2000. godine kada je počela reforma obrazovnog sistema u Srbiji, važnu ulogu, uz uspone i padove, imao je i Nacionalni prosvetni savet (NPS). O zadacima i ovlašćenjima NPS-a, problemima i teškoćama našeg obrazovnog sistema, od osnovne škole do univerziteta, u ovom broju "Obrazovanja za XXI vek" razgovarali smo sa Desankom Radunović, predsednicom ovog tela. Šta nedostaje u edukaciji i usavršavanju nastavnog kadra, zašto dolazi do zastoja u reformi gimnazija, kako regulisati tržište udžbenika i šta je uzrok krize Bolonje u Srbiji, neke su od tema ovog razgovora. Ovih dana ponovo se postavlja pitanje o uzrocima slabe

prolaznosti na fakultetima. Osim za mnoge studente nedostižnih, zakonom propisanih 60 ESP bodova, prvi put se javno govori o onome što je decenijama javna tajna: uzrok loše prolaznosti često su i nezgodni profesori čije je previsoke kriterijume gotovo nemoguće zadovoljiti. Najsvežiji primer je Geografski fakultet, na kom 900 studenata tapka u mestu zbog jednog ispita. "Da imam ingerencije, svi profesori kod kojih je prolaznost samo nekoliko procenata dobili bi otkaz ili suspenziju", rekao je rektor Branko Kovačević na sednici Senata Univerziteta, na izmaku svog drugog mandata.

Intervju: **Desanka Radunović, predsednica Nacionalnog prosvetnog saveta**

Problemi na tržištu znanja

“Ne znam da li postoji profesija u kojoj imate manje slobode da radite svoj posao na način na koji mislite da treba nego što je to nastavnička. Bila sam potpuno šokirana kada mi je Holanđanin iz tamošnjeg Centra za evaluaciju rekao da oni uopšte nemaju kurikulum. To znači da ne postoji plan i program u školama, Holandija je vrlo visoko kotirana na PISA testovima. Bojazan da će popuštanje dizgina stvoriti anarhiju je neopravdana pod uslovom da se nastavnici osposobe da preuzmu odgovornost, što sada nije slučaj”

Kada je 2000. otpočela reforma obrazovanja, stvari su delovale obećavajuće. Vladao je utisak da je tromom obrazovnom sistemu došao kraj. Dvanaest godina kasnije, jasno je da stvari idu teško. Više nego netačno bi bilo reći da promena nema, kao i da se na polju zakonskih rešenja nije dosta odmaklo. Ali prečesto, kada je reč o Srbiji, zapi-nje praksa. Onda se javlja pitanje – šta to ne radimo kako treba.

Desanka Radunović, profesor primenjene matematike na Matematičkom fakultetu u Beogradu, predsednica je Nacionalnog prosvetnog saveta (NPS). Još 2000, za vreme mandata Gaše Kneževića, uključila se u ovdašnju reformu obrazovanja: “Mi smo u suštini brzo kre-nuli da radimo, ali bio je to kratak period od tri godine. Problem je što smo više radili na strateškim stvarima, a zapostavili smo rad sa nastavnicima. Nismo ih dovoljno uključivali, objašnjavali im. Kada su došle političke promene, a svi ministri koji su kasnije došli nisu bili srećna rešenja i nisu se previše bavili obrazovanjem, puno toga što je bilo dobro urađeno, zamrlo je jer nije bilo ljudi u bazi koji će to održati.”

VREME: U javnosti je prisutan čudan utisak da reforma ide sporo, a da se opet brza sa

mного toga. Kako biste vi ocenili obrazovanje u Srbiji danas? Gde je najveća kočnica?

DESANKA RADUNOVIĆ: Obrazovanje je centralizovan sistem i nastavnicima je danas dato veoma malo slobode. Kada pogledate, oni su po pravilu visoko obrazovani ljudi. Ne znam postoji li ijedna profesija u kojoj imate manje slobode da radite svoj posao na način kako mislite da treba. Sve je određeno, tu je plan i program koji kaže kog časa ćete koju lekciju da predajete i sve je strogo definisano. A vi imate različitu decu od generacije do generacije, različitu decu u selu, u gradu. Osnova dobre škole je napraviti dobrog nastavnika koji vidi decu ispred sebe. On treba da koristi svoja znanja, uz podršku stručnog usavršavanja, udžbenika, prateće literature i da na osnovu toga kreira najbolji mogući oblik rada sa decom.

Gde su onda granice nastavničke slobode?

Vrši se evaluacija. Postoje standardi i ishodi obrazovanja. Kada dete završi određeni nivo, recimo prve četiri godine, zna se šta ono mora da zna, koje veštine treba da ima. Vi napravite testiranje i proverite da li je to urađeno kako treba ili nije. Onda škola ili nastavnik vrše korekcije.

Ja sam bila potpuno šokirana kada mi je Holanđanin iz tamošnjeg Centra za evaluaciju rekao da oni uopšte nemaju kurikulum, što znači ne postoji plan i program u školama. A imaju izuzetno razvijen Centar za evaluaciju i Holandija je vrlo visoko kotirana na PISA testiranjima. Bojazan da će popuštanje dizgina stvoriti anarhiju je neopravdana pod uslovom da se radi sa nastavnicima, da se oni osposobe da preuzmu odgovornost. Sada je problem što kada date nastavnicima neku slobodu, oni još nisu sposobni da to iskoriste.

U razredu morate da radite sa različitim

▣ **Srbija mora da shvati da nema naftu, zlato, visoke tehnologije. Nema ništa. Ona može samo pametnim ljudima, dobro kvalifikovanom snagom, da postigne ekonomski napredak**

grupama, da onima koji su napredniji ne bude dosadno, da se pomogne onima kojima ide teže. To zahteva pripremu nastavnika i mnogo ozbiljniji rad. U Švajcarskoj, radno vreme nastavnika je osam sati. Nije on osam sati sa decom, ali je u okviru toga obavezan da bude u školi, da prati stručnu literaturu, da bude kreativan, da pohađa različite seminare. Onda se vrši testiranje koliko je učešće na seminarima uticalo na kvalitet njegovog rada.

Koliko je teško to ostvariti?

Potrebno vam je dosta vremena i društvena podrška. Obrazovanje treba da bude značajna tema u društvu. Srbija mora da shvati da nema naftu, zlato, visoke tehnologije. Nema ništa. Ona može samo pametnim ljudima, dobro kvalifikovanom snagom, da postigne ekonomski napredak. Kao što su to uradile Finska, Irska, Holandija.

Sećam se priče koju je Božidar Delić ispričao kada je bio u Silicijumskoj dolini u Americi. Razgovarao je sa direktorom velike IT kompanije i krenuo da ga animira da dođe da ulaže u Srbiju, počeo je da mu priča kako će biti oslobođen od poreza, imati beneficije. Ovaj čovek je pitao: kakvo je obrazovanje vašeg stanovništva? Ta kompanija ima veći budžet nego Srbija. Njemu nije problem da plati porez, nego da li će ljudi koje će zaposliti umeti da rade to što njemu treba.

Koliko mislite da je u praksi moguće staviti obrazovanje u centar pažnje, imati takav nastavnički kadar kao što je to u Finskoj?

Ja ne vidim drugi izlaz. Nama je dobar reper PISA testiranje. Ono prikazuje kvalitet osnovnog obrazovanja. Tu učestvuju zemlje koje stvaraju oko 90 odsto bruto dohotka planete. Veza između standarda i bruto dohotka jedne države i pozicije na toj listi je vrlo jasna.

Nikakva prisila nastavnika, direktive iz Ministarstva, centralizovane priče neće ništa doneti. Kažu, da li je deci škola teška? Ne, ona je njima dosadna, arhaična, programi su zastareli, nastavnici su dosadni, malo se koriste nove tehnologije. Imamo nastavnike koji su prestrašeni od računara. Finska je sve postigla zahvaljujući dobrim nastavnicima i sistemu koji pravovremeno reaguje na razne devijacije. Tamo uopšte nemaju zakon o udžbenicima, niti kontrolisano tržište. Ali ako udžbenik ne prolazi na tržištu – šta si uradio osim što si potrošio novac. Ali zato u Finskoj, ako dete dva dana neopravdano ne ide u školu, odmah se angažuje ceo tim, tu su psiholog i nastavnik koji kreću u akciju da vide u čemu je problem

i kako da se reši. Kod nas će maltene roditelji detetu da napišu opravdanje što deset dana nije otišlo u školu. Sve je naopako.

Ponekad, kao da se ide linijom manjeg otpora. I đaci i nastavnici i roditelji, svako na svoj način...

Kod nas je problem tržišta znanja. U visokom obrazovanju imate puno studijskih programa koji su vrlo plitki, u školama roditelje koji povlađuju deci... To je sve na kratak rok. A šteta je neprocenjiva.

Nemamo tržište jer nam je privreda veoma slaba. Ako imate privatnika koji hoće da pravi profit onda njega zanima da li nešto znaš da uradiš. Nažalost, tih privatnika ima jako malo i glavni poslodavac je država. A ona zapošljava uglavnom po partijskoj, privatnoj liniji. Dok imaš takvog poslodavca kojem nije bitno kako će posao biti urađen, nego se na drugi način primaju ljudi, onda je samo važno da imaš papir, diplomu i možeš mirno da spavaš. Teško je detetu objasniti da uči i nešto postigne jer će mu trebati za budućnost, ako ono u startu vidi drugačiju situaciju.

Spomenuli ste PISA testiranje. Ima zamerki zbog nemogućnosti da praktično primenimo znanje. Kao jedan od "lekova" za bolju primenu znanja i specijalizaciju su i ogledni profili. Koliko su, po vašem mišljenju, oni ispunili očekivanja?

NPS je u ovom delu stručnog obrazovanja zadužen za opšteobrazovne predmete. Nama je Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja precizirao da u trogodišnjim srednjim stručnim školama treba da bude zastupljeno bar 30 odsto opšteobrazovnih predmeta, a u četvorogodišnjim bar 40. Mislim da su se kada je 2002/03. krenuo CARDS (program reforme srednjih stručnih škola) malo zaleтели, pa je previše pažnje posvećeno stručnim predmetima. Kada je došla ekonomska kriza, pokazalo se da to nije baš dobro. Recimo, jedno vreme su forsirani razni bankarski činovnici i sada, kada banke počnu da otpuštaju te činovnike, šta će oni da rade? Njihovo znanje je vrlo usko.

Što se tiče opšteobrazovnih predmeta, oni ne moraju da imaju previše veze sa strukom, to su predmeti koji prave građanina, nekoga ko ume da misli, da uči sa razumevanjem, ume da se izražava na nekom stranom jeziku, koristi nove tehnologije, ima osnovne pojmove o prirodnim i društvenim naukama. Prosto, ako ga pitate da li treba graditi nuklearne elektrane, on treba da zna da odgovori. Ili da ne beži i

▣ **Jako me iznerviralo to što je grad Beograd onako na veliko dao besplatne udžbenike do osmog razreda. U Beogradu imate relativno povoljniju socijalnu situaciju. Kakvu vi poruku šaljete ljudima iz Babušnice, Crne Trave**

spušta roletne kada je pomračenje sunca.

To što on uči treba da bude osnov za celoživotno učenje.

Da li mislite i da je naša verzija Bolonjske reforme preusko orijentisana?

Dobro ste rekli, naša verzija Bolonje. Bolonja podrazumeva univerzitet, a ne fakultet. Ako imate univerzitet, onda imate mogućnost da izaberete, na primer, filozofiju na Filozofskom i nije neophodno da vaš fakultet ponudi filozofiju. Ja mislim da je Bolonja dobra, ona je samo loše realizovana. I dalje postoje fakulteti koji su kao zatvorene priče.

Kažu ljudi: "Bolonja je snizila nivo znanja." I treba da ga snizi. Ako ću celog života učiti, zašto bih se polomila da do 30. godine naučim sve živo i onda opet moram da učim jer se tehnologija promenila?

Recimo, na Matematički fakultet dolaze dobri studenti. Prosek studija je bio osam godina, a one zvanično traju četiri. To nisu loši studenti, njihov prosek je bio dobar. Problem je što je gradivo bilo preobimno i nije moglo da se pakuje u četiri godine. Da li ima smisla da neko sa 28 godina ulazi u život i počinje nešto da radi? Onda dođe i posle par godina kaže: ja moram ponovo da učim. Zar nije bolje da mu sa 22 godine damo osnove, a onda nek ide na usavršavanje, doktorate, specijalizacije? Mislim da je Bolonja racionalna i dobra. Ne daje taj kvalitet studenata koji je bio ranije, ali nije ni ideja da ga pruži. Jer nije bilo celoživotnog učenja. A sada je to nužnost.

Postojao je problem i sa reformom gimnazija. Dokle je ona stigla?

Gimnazije su poslednji put menjane 1990. i 1991. Potpuno smo svesni šta se sve u svetu dogodilo za tih 20 godina. Pritom, one su baza za univerzitete. Vi imate intelektualnu elitu koja se obrazuje po programima koji su stari 20 godina. To pokazuje da će društvo imati problema, i potpuno smo svesni toga. Ali je za stručne škole posle 2000. bilo dosta donacija i pomoći. Strane donacije, čak i IPA projekti koji se dobijaju u okviru Evropske unije, polažu na one nivoe obrazovanja koji imaju izlaz na tržište. A to je stručno ili visoko obrazovanje. Za visoko smo imali TEMPUS, za srednje stručno

CARDS. U Evropi nam za osnovne škole i gimnazije niko neće dati novac jer se oni tretiraju kao nacionalna obaveza.

Dobili smo jedan IPA projekat gde će biti utvrđeni standardi i postignuća za kraj srednjeg obrazovanja, što uključuje i gimnazije. To jeste prirodan put reforme, vi definišite šta želite da imate na izlazu, šta ta deca koja završe gimnaziju treba da znaju i da umeju da biste na osnovu toga kreirali i napisali program. Na tom projektu se radi, on je počeo krajem 2010. i traje dve godine. Kada budemo to imali, onda ćemo krenuti sa reformom programa. Mislimo da ne treba žuriti pre nego što smo definisali standarde i ishode. A bilo je potrebno da se ipak malo, dok se čeka finalna reforma, pročiste programi i uradi inoviranje.

Na prošloj sednici NSP-a postavilo se pitanje izmena i dopuna Zakona o udžbenicima. Još odranije je za vas bila problematična sama procedura odobravanja udžbenika. O čemu se tu radilo?

Na prvi pogled je to zamišljeno vrlo dobro, ali je, kao i u drugim slučajevima, problem realizacija. Što se tiče do sada postojećeg Zakona, mi smo imali sledeći problem. Cela procedura glasi: izdavači daju zahtev za odobravanje rukopisa Ministarstvu, ono prosledi Zavodu za unapređenje vaspitanja i obrazovanja, potom oni predlažu da se rukopis odobri ili ne odobri na osnovu svoje evaluacije, šalju našim stručnjacima koji prave ekspertizu i potom se preporučuje ministru. U praksi, Zavod nama daje pismo od jedne strane koje, međutim, ne sadrži nikakva detaljna obrazloženja, ne zna se ko je bio u komisiji koja je radila evaluaciju. To pismo dođe do nas i ono kaže da li je rukopis usklađen sa standardima ili nije i na osnovu toga predlaže da se on odobri ili ne. Savet ni na koji način nema uvid u proceduru. Od nas se očekuje da blanko potpišemo, bez stvarnog ulaženja u detalje. To neću da radim. Jer ako se pojavi neka glupost, odgovoran je NPS. Svi kažu: "Savet je to preporučio ministru." Ja ne pristajem da budem odgovorna i da stavljam svoj i stručni kredibilitet svojih kolega u pitanje tako što ću da potpišem nešto što je neko drugi radio. Mi nemamo novca.

fotografije: A. Andić

NPS nema nikakav budžet, imamo jednog sekretara, jednu kancelariju i nadoknade. I to je to. Na primer, sada nemamo predstavnika za filozofiju, i ako se pojavi udžbenik iz filozofije, šta onda?

Pa šta onda?

Ništa. Mi apsolutno nismo naišli na razumevanje od strane Ministarstva. Bilo nam je potrebno da nam oni odobre određena sredstva da angažujemo eksperta sa strane ili da mi budemo uključeni u komisije Zavoda, što bi bilo najracionalnije. Imamo problem u proceduri. Pošto u Zakonu trenutno piše da ako u roku od 60 dana NPS ne preporuči udžbenik, ministar donosi odluku. Ja sam rekla "u redu, Zavod ima negativno mišljenje, mi obaveštavamo izdavača da je nama stiglo negativno mišljenje od strane Zavoda i čekamo da prođe 60 dana i da ministar odluči da li da pusti udžbenik ili ne". U ovom zakonu je isto tako nelogično što smo mi i drugostepeni organ za žalbe. Ne mogu da razumem da mi preporučujemo ili ne ministru u drugostepenom postupku da se

udžbenik odobri, a mi smo ga preporučivali i na prvom nivou. Znači, mi odbijemo udžbenik, a izdavač nama podnosi zahtev za ekspertizu ponovo da odlučimo da li da ga preporučimo. Besmisleno.

Sada, izdavači koji žele ekspertizu podnose nama zahtev. Oni plaćaju, nama je podračun otvoren isključivo za sredstva koja izdavači uplaćuju, imamo cenovnik, pravilnik o proceduri... sve je vrlo transparentno. Kada se podnese zahtev, angažujemo dva eksperta. Zavisno od toga šta oni napišu, izveštaj je detaljan i Savet odlučuje. Ali mi to ne možemo da radimo dok nam izdavač ne uplati novac.

Šta bi predlogom izmena i dopuna Zakona o udžbenicima bilo u stvari promenjeno?

Zakon bi bio gori. Pošto ne žele da se "samoignorišemo" tih 60 dana, a mi nemamo drugog načina, onda su stavili u izmene Zakona da smo mi dužni da u roku od 60 dana odobrimo ili odbijemo udžbenik. Ne znam šta će se desiti ako to ne uradimo. Postoji nešto što mene posebno ljuti. Izmjena člana 16 glasi:

Nadležni savet je dužan da u roku od 60 dana od dana dobijanja negativne stručne ocene iz Zavoda obavesti izdavača da je ministru predložio odbijanje.

Znači, ne postoji šansa da Savet promeni ocenu, i ako je Zavod dao negativnu da Savet da pozitivnu. Mi treba samo da klimamo glavom.

Deo stručne javnosti ima dosta kritika i na projekat besplatnih udžbenika. Koliko znam, vi ste među njima. Zašto?

Problem je što je to jedan politički projekat koji je načelno vrlo dobar. Ja pozdravljam da država odvoji sredstva za nabavku udžbenika, ali način na koji se to realizuje je jako loš. Prvo, ako ministar Žarko Obradović kaže da je Ustavom zagarantovano besplatno obrazovanje, a to valjda znači da je ono takvo do osmog razreda, zašto su onda udžbenici besplatni samo do trećeg razreda? Drugo, problem je u tome što je, da bi se uštedelo, rečeno da su udžbenici knjige u kojima se ne piše. I ono što je najgora, krenulo se od prvog razreda. Uzmite kao primer udžbenik matematike. Cela aktivnost oko toga, prebrojavanje, grupisanje objekata podrazumeva učešće deteta. Dete ovde ima sliku, a negde drugde treba da je precрта. Kada pogledate te udžbenike, sve se svelo na to da u njima i dalje stoji "tri plus dva jednako je", ali sada umesto kućice u koju se napiše pet postoji upitnik. I sada detetu treba druga sveska da to prepíše. Ona koju će da kupi roditelj, ili pak radna sveska, opet iz roditeljskog budžeta. Umesto jednog udžbenika napraviš tri, otežavaš detetu školsku torbu, a pritom to pedagoški i metodički nije dobro.

Ali sam projekat jeste bio lepa vest za roditelje. I vi kažete da ga načelno pozdravljate. Na koji način bi, po vašem mišljenju, mogao da se unapredi?

Mi jesmo zagovornici toga, ali da se uradi evaluacija projekta, da možda do osmog razreda budu besplatni udžbenici za svu decu iz ugroženih kategorija, koja ne mogu da ih kupe, da se ne ide nauštrb kvaliteta udžbenika...

Jako me iznerviralo to što je grad Beograd onako na veliko dao besplatne udžbenike do osmog razreda. U Beogradu imate relativno povoljniju socijalnu situaciju. Kakvu vi poruku šaljete ljudima iz Babušnice, Crne Trave? Država mora da vodi računa o ravnomernom razvoju i merama koje lokalne zajednice donose. Posebno u sistemu kakvo je osnovno obrazovanje.

Jelena Jorgačević

“Bolonja” i profesori

(Na)opaka reforma

Ako bi se poštovao Zakon o visokom obrazovanju, od ove školske godine “bolonjci” bi morali da sakupe svih 60 bodova da bi upisali narednu godinu studija. Prema analizama Beogradskog univerziteta, otprilike petina studenata je u stanju da ispuni ovaj zahtev. Drugim rečima, ako se bude išlo po Zakonu, ponovo slede štrajkovi. O drugim posledicama i da ne govorimo. Ako se bude pratilo stanje na terenu, dolazi se do pitanja koje je pre nekoliko dana postavio rektor BU Branko Kovačević: šta je smisao reforme ako je sprovodimo polovično? I postoji li volja da se ona dovrši

“ li ćemo da završimo reformu ili ćemo da se vratimo na stari zakon, imamo ispite, uslovni upis godine”, izjavio je pre nekoliko dana rektor Beogradskog univerziteta Branko Kovačević. U duhu reformske tradicije, beogradski studenti su već najavili da će pokrenuti kampanju da i ove godine uslov za upis bude 48 ESP bodova, umesto bolonjski predviđenih 60 i “čišćenja” godine tj. polaganja svih ispita. Vladimir Smuđa, koordinator za visoko obrazovanje u Savezu studenata, dodao je da će se ovom predlogu pridružiti i akademci iz cele Srbije. On je objasnio da naših 48 bodova nije isto kao, recimo, francuskih ili austrijskih. Naime, prema evropskoj računici, za 60 bodova student treba da radi od 1500 do 1800 sati, ali pošto u Srbiji još nisu do kraja prilagođeni nastavni planovi i programi, onda to ide teže. Ako bi se poštovao Zakon o visokom obrazovanju, od ove školske godine “bolonjci” bi morali da sakupe svih 60 bodova da bi upisali narednu godinu studija. Prema analizama BU, otprilike petina studenata je u stanju da ispuni ovaj zahtev. Drugim rečima, ako

NASTAVNI PLANovi su PREOBIMNI: Branko Kovačević, rektor BU foto: A. Andić

se bude išlo po Zakonu, verovatno ponovo slede štrajkovi. O drugim posledicama i da ne govorimo. Ako se bude pratilo stanje na terenu, dolazi se do onog pitanja koje je nedavno postavio rektor, a koje se inače javlja u prethodnim tranzicionim godinama na mnogim poljima: šta je smisao reforme ako je sprovodimo polovično? I postoji li volja da se ona dovrši?

BOLONJSKA, A NAŠA: Bolonjska reforma trpi kritike iz mnogih krajeva Evrope. O njenim

dobrim i lošim stranama raspravlja se mnogo i često. Bilo kako bilo, ona je realnost i obuhvata skoro ceo evropski obrazovni prostor.

No, dodatni problem je što je ovdašnja reforma još dodatno (ne)prilagođena zatečenom stanju, akademskoj volji, ponekad pogrešno shvaćenom terminu *fleksibilnost*. Umesto prilagodljivosti, ona se ponekad izvrće u lični izbor profesora koji “na terenu” odlučuju da li će da slede “Bolonju” ili će ostati verni starom

načinu. I korak dalje, s obzirom na drugačije shvatanje reforme, dešava se i da je srećnije rešenje ostati na starom. Postoji problem nabavke literature, starog programa koji pokušava nespretno da se ubaci u jednosemestralne kurseve, "cepanje" predmeta zbog kog se gubi opšta slika, ma o kom predmetu da je reč, nepažljivo sastavljenog rasporeda.

"Nastavni planovi i programi su preobimni i preambiciozni, zbog čega studenti ne mogu da ih savladaju", kazao je Branko Kovačević, dodavši da nije zadovoljan ni materijalnim statusom, ni finansiranjem univerziteta, kao i da je sistem nedorečen pa nije čudo sto se svake godine "deca bune".

No, ipak nije sve tako crno. Studenti koji se školuju po "Bolonji" imaju bolji prosek, o čemu je "Vreme" već pisalo. Prosečna ocena je 8,74, dok je ranije bila 7,96. Takođe, smanjen je broj godina studiranja i poboljšana je prolaznost na ispitima. Prema podacima Rektorata BU, prosek studiranja je samo dve godine duži od redovnog trajanja. Ovde se javlja još jedan problem. Šta sve nameće imperativ ubrzanja studija?

Svakako da je to jedan od ciljeva Bolonjske reforme – kraće vreme za koje se završi fakultet. U Srbiji je to posebno bitno s obzirom na večite studente i staru praksu po kojoj su studije u proseku bile duplo duže od predviđenog trajanja. No, jednako problematično bi bilo i da se stvori atmosfera po kojoj studenti moraju da prođu dalje, odnosno po kojoj profesori treba da "puštaju" studente radi "opšteg dobra", željenih rezultata reforme. Između žmurjenja pred neznanjem i snižavanja kriterijuma i nekadašnjih profesora za koje je važno pravilo – položiš li ispit kod njih, jednako je kao da si završio fakultet – stoji čitav raspon umerenih zahteva za one koji imaju znanja i pedagoških veština.

KUKURUZNA POLJA: U Sava centru nedavno je bila premijera – rimejk filma *Šešir profesora Koste Vujića*, o maturantima Prve muške gimnazije u Beogradu 1886. godine i profesoru koji je duboko i dirljivo uticao na mnoge generacije. Ovih dana su se, uz neophodnu sentimentalnost, ljudi sećali onih profesora koji su na lep način uticali i usmeravali svoje đake. Međutim, tih dana studenti Geografskog fakulteta privukli su pažnju javnosti drugačijom pričom. I njihovo iskustvo je veoma poznato mnogim studentima. Naime, njih 900 nije diplomiralo samo zbog jednog ispita. Kako su objasnili, kod profesorke Mile Pavlović koja predaje

IDEAL: Pavle Vuisić u ulozi profesora Kosta Vujića

geografiju Srbije na trećoj i geografiju regije i zaštitu prirode Srbije na četvrtoj godini, doskora je u ispitnom roku prolazio po jedan student. Studentski parlament se obratio Senatu Univerziteta zbog ovog slučaja, tražeći neko (raz)rešenje. Pošto je Senat samo savetodavno telo, on je preporučio dekanima da sami reše problem (pomalo zabrinjava činjenica da neko dekan visokoškolskih ustanova treba da savetuje da reše vidljiv problem koji imaju, a da se oni sami ne hvataju u koštac sa istim, kao i da, ako dekan i nastavničko veće ostanu nemi, situacija (p)ostaje neraspletna. A zbog jednog ispita odustaje se sa celokupnih studija). Studenti su tražili da se na predmetima koji su se pokazali kao sporni uvedu bar po dva predavača.

"Da imam ingerencije, svi profesori kod kojih je prolaznost samo nekoliko procenata dobili bi otkaz ili suspenziju", rekao je rektor Branko Kovačević na sednici Senata Univerziteta. "Na bilo kom svetskom univerzitetu svako ko ima ovako malu prolaznost odmah bi dobio otkaz. Nastavnička veća svakog semestra imaju moć da usvoje nove profesore za pojedine predmete, neka je iskoriste."

No, problem studenata Geografskog fakulteta je bar donekle rešen uvođenjem pismenog ispita te se, pomalo cinično, ali ipak radosno zaključuje da je izlaznost u decembru bila povećana za 27 odsto. Tačnije, od 107 ispita je položilo 27 studenata što je, u odnosu na raniji prosek od jednog studenta, ogroman napredak. No već u januaru, ispit kod profesorke Mile Pavlović imao je, osim pismenog, ponovo i usmeni deo. Dnevni list "Blic" preneo je

šta sve treba da zapamte studenti koji polažu pomenute ispite. Budući geograf bi, po ovim navodima, morao da zna da je u toku Drugog svetskog rata uništeno 61,9 odsto konja, 55,5 odsto goveda, 63,3 odsto ovaca, 57,7 odsto svinja. Uništeno je i 2.250.000 bicikala; da je kukuruzom 1955. bilo zasejano 1.474.000 hektara, a u 1994. – 1.396.000 hektara; u Jugoslaviji ima 4.504.000 stabala breskve, 54.500.000 stabala šljive, 7.768.000 kruške, 1.885.000 stabala kajsijsa; kod nas postoji 205.000 košnica, 25.591.000 komada živine...

Iako je ovo zaista ekstremno primer, većina fakulteta ima svoje "mitsko biće", profesora koji traži memorisanje ogromne količine podataka koji se neće naći ni u kvizovima, a kamoli imati neku "upotrebnu vrednost", koji traže odgovore od reči do reči, napamet izrecitovane delove baš njihovih knjiga, kao i one čiji su kriterijumi toliko visoki da su neki studenti na četvrtoj godini odustajali od dobijanja diplome. Uvođenjem "Bolonje" ovakvih slučajeva je ipak nešto manje, takvim profesorima je donekle ograničen prostor za nemoguće zahteve.

KARTE NA STO: Ministar prosvete i sporta Žarko Obradović je najavio da će do 1. juna tražiti od fakulteta da se njihova nastavno-naučna veća izjasne da li su reformisali programe i da li je izvršena reevaluacija opterećenja studenata. On je komentarisao i pomenuti zahtev studenata da uslov za upis bude i dalje 48 bodova, pozvavši ih da još jednom razmisle o svojim zahtevima. Savet je dobar za sve. I za ministarstvo i dekane i profesore i studente.

Jelena Jorgačević

Kućno školovanje na uvid

foto: Vesna Anđić

VLADIN PREDLOG ZAKONA o osnovnom obrazovanju i vaspitanju prema kojem roditelj ima pravo da svom detetu organizuje nastavu kod kuće, objavljen je na sajtu Skupštine Srbije. Zakonom, koji bi pred poslanicima trebalo da se nađe po hitnom postupku, predviđeno je i školovanje na daljinu. "Roditelj, odnosno staratelj dužan je da do kraja nastavne godine pismeno obavesti školu u koju je dete upisano o nameri da za svoje dete od sledeće školske godine organizuje nastavu kod kuće. Škola je dužna da organizuje polaganje razrednih ispita iz svih predmeta u skladu sa nastavnim planom i programom", piše u Predlogu tog zakona. I za učenika sa smetnjama u razvoju moguće je obrazovanje kod kuće u skladu sa prilagođenim individualnim planom. O obrazovanju na daljinu škola odlučuje se, kako je navedeno, na osnovu raspoloživih sredstava za rad, a bliže uslove za način osiguranja kvaliteta i vrednovanja nastave kod kuće i nastave na daljinu propisuje ministar prosvete.

Prema Predlogu zakona, učenik sa smetnjama u razvoju stiče osnovno obrazovanje u školi zajedno sa ostalim učenicima, a kada je to u njegovom najboljem interesu u školi za učenike sa smetnjama u razvoju. Učenik sa smetnjama u razvoju, prema Predlogu zakona, ima pravo na individualni obrazovni plan. Učenik može da polaže ispit iz stranog jezika koji nije izučavao u školi. Ispit se polaže po propisanom nastavnom programu za određeni razred. Škola izdaje učeniku uverenje o položenom ispitu. U školi može da se osnuje učenička zadruga, kako bi deca stekla odgovornost i radne navike i lakše se profesionalno orijentisala. Rad učeničke zadruge uređuje se statutom škole i pravilima za rad zadruge, u skladu sa zakonom. Škola može pružati usluge i prodavati proizvode iz učeničke zadruge, kao i školski pribor i opremu. Sredstva stečena radom učeničke zadruge koriste se za unapređenje rada same zadruge, kao i za ekscurzije, ishranu učenika, nagrade članovima zadruge i unapređivanje obrazovno-vaspitanog rada.

Obrazovni zakoni

U SKUPŠTINSKOJ PROCEDURI trenutno se nalazi set zakona u oblasti obrazovanja, četiri propisa koja regulišu osnovno i srednje obrazovanje, izdavanje udžbenika, a prvi put pred poslanicima biće i predlog zakona o obrazovanju odraslih. Predlog zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju kao novinu uvodi mogućnost nastave kod kuće ili na daljinu, ali i besplatan prevoz učenika, ako je njegovo prebivalište udaljeno više od četiri kilometra od sedišta škole. Takođe, zakon predviđa i mogućnost besplatne ishrane đaka u okviru školskog objekta, u dogovoru sa jedinicom lokalne samouprave i donatorima.

Iste cene na Beogradskom univerzitetu

UNIVERZITET U BEOGRADU pokrenuće inicijativu za jedinstven cenovnik administrativnih usluga na fakultetima. U Rektoratu kažu da će biti napravljen jedinstven predlog cenovnika koji bi, ako bude usvojen na sednici Senata, morao da se poštuje na svim fakultetima. "Na isti način rešeno je pitanje izdavanja diploma, koje sada koštaju 5000 dinara na svim fakultetima", izjavila je za "Novosti" prof. dr Nevenka Žarkić-Joksimović, prorektor za finansije: "Uvođenje jedinstvenog cenovnika u interesu je svih studenata i zato njegovo donošenje mora da bude dobro analizirano i promišljeno pre usvajanja."

Plan za upis

NAREDNE AKADEMSKE GODINE na fakultetima Beogradskog univerziteta biće mesta za oko 13.000 bruceša. Senat Beogradskog univerziteta (BU) načelno je danas usvojio radni plan o upisu studenata u akademskoj 2012/2013. godini, a na osnovu predloga dekana fakulteta da se upiše 13.031, od kojih 4503 samofinansirajuća studenta. Određivanje broja akademaca za narednu školsku godinu po fakultetima još nije završeno, a završnu reč daće Komisija za akreditovanje, rečeno je Tanjugu u sekretarijatu Senata BU. Pravni fakultet planira da za akademsku 2012/2013. godinu upiše 1500 bruceša, od kojih će njih 900 sami plaćati studije, dok će na Filozofskom fakultetu studije plaćati 70 od 710 upisanih. Na Ekonomskom fakultetu planiran je upis 1350 studenata od kojih će 570 biti na budžetu, a na FON-u, od planiranih 670 mesta, na budžetu će biti njih 380. Iduće školske godine planiran je upis i 90 studenata na osnovne strukovne studije i to samo na Stomatološkom fakultetu.

Prema predloženom planu, na master studije biće upisano 6985 akademaca od kojih će 3524 biti na budžetu, a na specijalističkim akademskim studijama ima 814 mesta od kojih su samo 83 predviđena za budžetsko finansiranje. Na strukovnim specijalističkim studijama planirana su 274 mesta a studenti će morati sami da ih finansiraju. Za doktorske studije na BU predviđena su 1454 mesta, a država će pomoći finansijski njih 795.

► **lisica i ždral**

piše: *Ljubomir Živkov*

Operacija Kamčatka

Jesam li izneverio bližnjeg ili sam pak ispoljio zavidnu svest da je svet pun prevaranata i prevarancija te zadao udarac bežičnom kamčenju novca koje je tek u povuju

Dobijem sinoć SMS od nepoznatog pošiljaoca, možda i od poznatog, ali čije ime nemam u imeniku mog centralnog mobilnog (dobio sam još dva službena koje još nikako da pustim u sveč. optičaj): *Uplati mi dopunu od 500 dinara na ovaj broj, pa cu ti ja dati pare, nemam ovde gde da dopunim, a hitno mi treba...*

Ako ste raznosac reklamnog materijala, lopov, obijač, ako hoćete da se ugrejete u nekoj pristojnijoj zgradi, koja naravno ima interfon, pritisnite sedam-osam dugmića, odazvaće vam se troje ili četvoro stanara, iznenadićete se koliko je ukućana očekivano u svako doba dana, recite “ja sam” i neko će vam već otvoriti, tako i ovo stvorenje koje od mene ište 500 dinara...

More, da nije neko koga znam, a naprosto ga nemam u imeniku?! Pozvaću broj, da vidim ko je to spao na moju pomoć i na moju dobru volju, otvorim poruku, nanišanim broj pošiljaoca i pritisnem “jest”, avaj, u donjem desnom uglu pojavi se ne telefonski broj nego “500”! Ke mi odleti 500 dinara nekome koga u životu nisam video, a ko je tehnički toliko napredan da bespravno preusmerava novac u svoj telefon, kao oni što se povežu na nečije brojilo pa krađu struju, samo što je ovo bežično!

Da je tražio dvesta dinara pritisnuo bih “yes” u čisto spoznajne svrhe, baš da vidim hoće li mi moja kompanija poslati SMS “uspešno ste kreditirali broj taj i taj, vaš račun zadužen je za 200 dinara”; prepišem ja fino taj broj pa ga pešice pozovem, odmah me izbacuje, ne daje ni zauzeće, au, dobro je što sam bio predostrožan! Pošaljem onda SMS poruku, ne onako familijarnu, kao što sam primio, nego suzdržanu i samim tim neprikladnu: “Biste li se predstavili?”, a kako da se nevoljnik/ca legitimise ako je poslednje impulse potrošio/la na vapaj koji je izazvao moje podozrenje i učvrstio me u mojoj škrtosti?

Bude mi i to malo, danas pozovem kompaniju i pitam je li moguća takva i takva prevara, ili sam u paranoičnosti baš lepo uznapredovao. Ne, kažu, takva mahinacija nije moguća: doklen ja sam svojeručno ne napišem SMS – KRE, pa broj koji želim i svota koju šaljem – ne može nikako ništa da odleprša sa mog računa!

Oni naravno ne mogu (neće) da mi kažu ime pošiljaoca, naoborot, pitaju bih li ja njima izdiktirao broj pa će oni stvar naučno ispitati, hoću, rado, rečeno-učinjeno, i sad nisam načisto – jesam li nekoga u smetu i na minus dvadeset lišio prilike da pozove spasioce (i još sam ga prijavio kompaniji)? Ili sam nekome ko se oslanja na vlastito poznavanje psihologije i zakona velikih brojeva (gde na veći broj pokušaja treba da se upeca izvestan procenat lakovernika, rasejanaca i brzopletnika) pokazao da sa mnom to neće ići baš tako lako?

Mi mislimo da smo u imenicima mnogih ljudi, tako neko živi u predubedenju da ja svakako imam njegovo ime u adresaru mobil-

nog, a ja te aparate gubim, zaboravljam, jedan mi je upao u Dunav, jedan je pregažen na moje oči u B. Kidriča, ispao mi iz jakne dok sam pretrčavao ulicu kad je zeleno za pešake bilo već na izmaku, uglavnom, ljudi me pozovu ne predstavljajući se (što je u predmobilno doba bilo nepristojno!), i ja malo po glasu, malo po stupnju familijarnosti, malo sistemom eliminacije, pokušavam da dokučim sa kim razgovaram... Ali i kad imam nekog u imeniku ne znači da imam naočare, drugo, nisam ni stekao naviku da gledam ko me zove: ako zvonjavu čujem (što nije uvek slučaj) ja se uvek odazivam, kao u vreme kad nisi znao ko te zove.

Dobio sam za Božić desetak čestitki opšte prakse, templates o malenom Isusu obavili su planetu, istovetnu rimu nepoznatog autora vlasnici telefona šalju svima koji se zadese u njihovom telefonu a pravoslavne su vere, pri tome se pošiljaoci ne potpišu, ja ih u imeniku nemam, te dobijem samo broj i stihove! Pa i one prčestitke koje smo pisali i puštali u prepuno sanduče – čiji bi nam poklopac pao preko prsta i uplašio nas da ćemo čekati dok pošta ne pošalje nekog sa švajsaparatom – i one su bile templates, imale su nacrtanog Deda Mraza, sneg, upregnute irvase, pa čak i tekst “Srećna Nova godina!”, ali si ipak vlastitom rukom pisao adresu i potpisivao si se, a gledaj sad za Roždestvo Hristovo šta sam dobio: pozdrav od neznano koga, iz pera nekog još nepoznatijeg!

Ipak me je to mučilo manje od ovoga sad, sad sam odbio da pomognem nekome kome bi tih petsto dinara nešto značilo, pa bio to možda baš i neki prevarant: za pravog hrišćanina i to je prilika da pomogne, možda je u pitanju savremeni prosjak, koji ne traži gotovinu na ulici (kao ona prosjakinja, znate je, koja kad primeti da se kolebaš kaže: “Ajde, daj, mnogo si mi šaramantan!”), nego ide ukorak s vremenom, postaje sajber prosjak, i ko sam ja da ga obeshrabrim u njegovim početnim naporima!

Ovamo sam za to da se status prosjaka prizna svakome samo na osnovu toga što prosi, zaista, kakav bi dokaz bio jači od toga?! Kad je pre dosta godina u Terazijskom prolazu jedno te isto zabrđeno i presamićeno žensko stvorenje prosilo, kačio sam se sa prolaznicama koje su tvrdile da je to lažna prosjakinja, pogledajte joj ruke kako su bele i mlade, tim su rečima samozvane detektivke upozoravale prolaznike da ne nasedaju na glumu i prevaru, govorio sam da to nije važno, ako se kostimirala kao prosjakinja i ako ulaže vreme u prošnju, za mene je punovažna prosjakinja, pa bila i prelepa odlikašica, iz dobre kuće i zdrava kao dren, lepo sam u ono doba zborio, a sad, kad sam se susreo sa naprednijim oblicima prošnje – ostao sam ja srca kamenoga, kao gospoje u podzemnom prolazu. I čak sam prijavio prosjaka telefonskoj kompaniji. Čiji su mu detektivi možda uveliko za petama, i gde ima podeblji dosije zvani “kamčatka”, poradi toga što se posvetio kamčenju novca koji će budućim zakonom o bežič. telefoniji biti kriv. delo sa zapreć. kaznom zatvora do šest meseci.

“Neshvatljivo mi je da Srbija i Amerika ne mogu da nađu zajednički imenitelj, imajući u vidu da je Amerika najveća sila na svetu, a Srbija najveća država na Balkanu.”

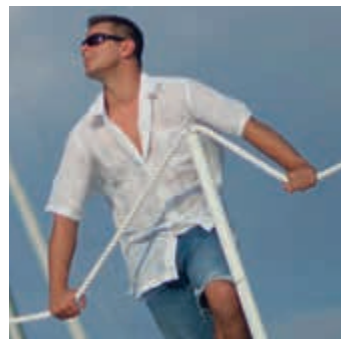

IVICA DAČIĆ,
potpredsednik Vlade,
posle molitvenog
doručka u Vašingtonu
(B92)

Vlado Georgiev,

pevač, svoj nastup najavljen za Dan zaljubljenih vidi drugačije: “Amerikanizacija je počela da kvari sve naše tradicije, čak i naše svece. Naravno da ću te večeri 14. februara čestitati i rimokatolicima Svetog Valentina, ali bazično ja pravim koncert za Svetog Trifuna. Na kraju krajeva, zaljubljen možeš biti svaki dan u godini, ali jedan dan imamo sveca, zaštitnika vina i vinogradara, i mislim da je potpuno u redu na taj dan, u njegovu čast, popiti malo dobrog vina i biti s nekim ko ti je drag.”

Kome je namenio koncert: “Osim za ljubitelje vina, koncert je i za one koji su pomalo zaljubljeni. To znači da si to ti, da sam to ja, da su to svi ljudi oko nas. Čak i oni koji su mnogo zaljubljeni u nekoga, možda su pomalo zaljubljeni u sebe. Ili su mnogo zaljubljeni u nekoga, a pomalo u nekoga drugog, i to može biti. Ja sam uvek pomalo zaljubljen u nekoga, a kada bih još bio zaljubljen u sebe, sebi bih mnogo pomogao.” (“Blic”)

Dragan Marković Palma,

gradonačelnik Jagodine, najavljuje dolazak najdražeg gosta u svoj grad na ceremoniju “svečanog postavljanja voštane figure sa njegovim likom” u jagodinskom muzeju voštanih figura: “Spremni smo

ko zapeta puška. Očekujemo da će našeg zlatnog tenisera iz Melburna dočekati više hiljada ljudi i da ćemo imati priliku da pozdravimo najboljeg sportistu koga je ova zemlja ikada imala. Uzbudeni smo svi mi ovde u Jagodini i jedva čekamo da nam Novak dođe u goste.”

Da li je poznat program dočeka: “Nole će prvo pozirati ispred svoje voštane figure u našem muzeju, a potom će prisustvovati i kik-boks meču za titulu šampiona sveta između Bobana Marinkovića iz ‘Palminih tigrova’ i brazilskog takmičara. Biće to spektakl, ubeđen sam.”

Ko je najznačajnija ličnost u muzeju: “Patrijarh Pavle, Nikola Tesla i Novak Đoković. Baš tim redosledom. Nole je svakako najveći sportista u istoriji Srbije svih vremena, ali je po važnosti, ipak, iza pokojnog patrijarha i slavnog naučnika.”

Da li spremaju i neko posluženje: “Naravno. Iako mislim da zbog obaveza Nole neće imati vremena da ostane na večeri, spremićemo mu sve naše specijalitete po kojima je ovaj kraj nadaleko poznat. Moći će da proba i našu domaću rakiju, samo ako hoće. Ne brinite, prilagodićemo mu kuhinju. Ipak, ne očekujem da će tražiti nešto posebno jer je Novak skroman dečko, nije zahtevan i baš zato je miljenik nacije.”

Zašto je Đoković važan za Jagodinu: “Bio sam bokser i znam da je i dva sata treninga previše, a kamoli šest sati jednog meča. Zadivljen sam načinom na koji je Novak nastupao u Melburnu, a verujem da je i ceo srpski narod, koji je ponosan na svog novog heroja. I drago mi je da se naša deca ugledaju na Đokovića, a ne na novopečene neradnike koji sa 24 godine i bez dana radnog staža voze skupocene automobile.” (“Alo”)

Saša Mirković,

estradni menadžer ali i političar, nekadašnji drugi čovek PŽK (Pokret “Živim za Krajinu”), a danas potpredsednik Pokreta radnika i seljaka (PRS), o bivšem partijskom kolegi iz Pokreta, o gradonačelniku Zaječara: “Ne razumem zašto je Ničić protiv otvaranja konzulata Rumunije u Zaječaru, posebno jer on godinama već nastoji da nas ubedi da je za ulazak Srbije u EU. A kada Rumunija, koja je članica EU, najavi otvaranje konzulata u Zaječaru, Ničić pokazuje nervozu. Siguran sam da građani neće podržati ovakve Ničićeve, u najmanju ruku debilne, stavove.”

Boško Ničić,

gradonačelnik Zaječara, predsednik Pokreta “Živim za Krajinu” (PŽK) i član predsedništva URS-a, odgovara bivšem kolegi Mirkoviću: “Preporođeni i prepodobni mučenik Mirković lupeta gluposti, u želji da prikupi neki promilčić glasova, kada komentariše nešto u šta se baš nimalo ne razume. Mirković, koji je do juče bio veliki Srbin, strahovao je da mu deca kod bake u Timočku Krajinu ne odlaze sa pasošem. Danas, kao veliki Evropejac, tapše otvaranju konzulata Rumunije u Zaječaru, one zemlje koja ucenama želi da Vlahe, kojima i moja supruga pripada, proglasi Rumunima.” (“Večernje novosti”)

Veselin Dželetović,

pisac romana Srpsko srce Johanovo, otkriva kako je došao do ove "istinite i emotivne priče koja je bila inspiracija za njegov roman":

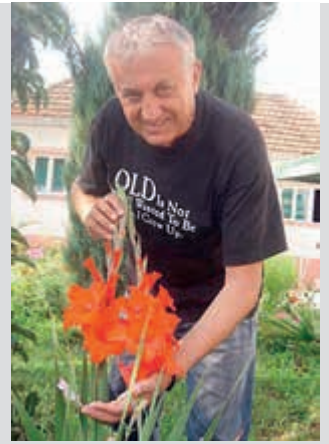
"Nosio sam neke knjige našem narodu tamo, kada sam čuo da je žena mog prijatelja, koji je kidnapovan još 1999, ne mogavši da nosi na duši sramotu što su je silovala petorica Šiptara, izvršila samoubistvo. Obesila se jer nije mogla da živi s tim. Na njenoj sahrani na razrušenom groblju pojavio se Nemač, koji je želeo da materijalno pomogne porodici, jer je doznao čije srce mu je presađeno i hteo je da nekako umiri savest. Hteo je da pokloni veliku sumu novca, ali kada je video da je mališan ostao sam i da nema ni majke ni braće i sestra, nikog svog, odlučio je da ga usvoji. Njemu je srce naredilo da usvoji to dete, ali kako stric nije želeo da ponemči dete, usvojitelj je postao pravoslavac. Nemač je tek tada našao svoj duševni mir."

Kako je izgledao susret na groblju: "Čovek je bio obučen u skupo odelo, koje ne odgovara tom vremenu i prostoru. On je sa nekom aristokratskom distancom posmatrao sahranu, a sve vreme ga je pratio agent BND, nemačke obaveštajne službe. Dete se odjednom hvata njemu oko nogu, grli ga rukama i zove ga: 'Tata!' To je ta istinita priča na osnovu koje sam napisao roman. Dete je prepoznalo očevo srce u drugom čoveku. Sve je tačno osim imena ljudi i naziva mesta, i dogodilo se". ("Pravda")

Era Ojdanić,

pevač, često se hvali da je počasni član stranke Vojislava Šešelja, međutim, kaže da mu ne pada na pamet da se uključi u kampanju: "Nećete me videti na tribinama, iako s ponosom kažem da sam veliki patriota i radikal. Znao sam da zapalim masu da svi viču da je Toma Nikolić najlepší i najpametniji, a on izdao i postao najveći srpski nazadnjak. Jednom su me j...li, više neće."

Hasan Dudić,

pevač, opredelio se da uveliča redove PUPS-a i najavljuje aktivno učešće u kampanji, pevanjem: "Svoje stihove Doviđenja, mladosti voljena; dobro veče, starosti suđena moraću malo da prepevam, Došlo vreme, izdaje me snaga u Penzioneri, došlo vreme, ne izdaje nas snaga. U kampanji mora da se peva nešto veselo, nikako tužno. Napraviću PUPS-u čudo. Imam nameru da animiram sve ljude od Ljubovije do Niša. Kao novopečeni penzioner, smatram da pripadam PUPS-u."

Jellena,

pevačica, iako nije još stasala za penziju, vrlo je aktivna "u jatu Krkobabića" i u Glavnom odboru i u PR službi: "Ako bude trebalo, naravno da ću i pevati u kampanji."

Dragica Radosavljević Cakana,

pevačica, upotpunjuje SNS-ov "estradni kadar" i entuzijazmom predvodi kolege Danijela Đurića, Miloša Bojanića, Miroljuba Arandelovića Kemiša i Zoricu Brunclik, a ne krije da pikira čak i odborničko mesto na Čukarici: "Spremna sam kao zapeta puška da počne kampanja SNS-a. Naravno da sam uključena, evo u

Sremčici upravo radim na prikupljanju sigurnih glasova za SNS, a želela bih da se kandidujem i za odbornika. U kampanji ću pevati svoj uobičajeni repertoar lepih izvornih pesama sa Kosova i iz Šumadije, a biće malo i crnogorskih." ("Alo")

Ana Nikolić,

pevačica, odmarala se "na toplom" u Maleziji i o tome obavestila javnost: "Zanimljivo je da smo se u svakom gradu zadržavali nekoliko dana, a zatim nastavljali putovanje u potrazi za novim avanturama i da bismo upoznali što više tamošnjih znamenitosti. Kuala Lumpur me je najviše fascinirao zbog predivnog mentaliteta ljudi, a i tamošnja klima i vlažnost vazduha mi savršeno odgovaraju, bukvalno do te mere da bih mogla da se preselim tamo." ("Kurir") Kako je dočekivala zoru: "Bioritam mi se sasvim promenio, svake noći bih bila u dubokom snu već oko ponoći, a budila sam se već u pet ujutru i na terasi uz knjigu posmatrala svitanje. Svakog jutra sam trčala, dosta plivala i zdravo se hranila, tako da je ovo putovanje bio pravi preporod za mene. Tek kada se nađemo na nekom tako mirnom i spokojnom mestu, spoznamo da živimo u ludom, brzom i stresnom vremenu. Tamo sam pronašla svoj mir." ("Press")

Pre kiše

Underground

Studije: Postjugoslovenski film

Život posle života

Lepa sela lepo gore

Ako se dobro sećam, dok je bilo Jugoslavije nije baš bilo mnogo slaganja oko toga postoji li uopšte nešto kao “jugoslovenski film” (ili jugoslovensko-bilo-šta-drugo, a kada se radi o kulturno-identitetskim pitanjima), ali ćemo se, kako izgleda, nakon raspada Jugoslavije, gotovo svi lako složiti da postoji nešto kao “postjugoslovenski film” (etc.). Dakle, ne znamo je li nešto uopšte ikada živelo, ali pouzdano znamo da ima *life after life*. Paradoks? Tek naizgled. Možda je to sudbina protivurečnih, složenih zajednica koje se, da stvar bude gora, raspadnu u krvi, muci i bruci: tek kada ih nestane, lišeni dnevnog pritiska da budemo “za” ili “protiv” njihovog postojanja i opstanka, u pun(ij)oj meri shvatamo koliko je mnogo teško raskidivog (a da “organizam” ne premine) vezivnog tkiva koje ih je prvo sleglo, onda održalo, a na koncu ih i nadživelo. Ali, kako onda uopšte preminu ako ih nešto tako čvrsto vezuje? Opet neki paradoks? Ma, ne zapravo. Državama mogu dohakti razne istorijsko-političke silnice, ali kulturalne srodnosti među ljudima su od mnogo trajnijeg materijala, pri tome dodatno učvršćenog periodom “zajedničkog života”, koji inkorporira ne samo sve što ih je povezivalo nego ništa manje – tek to nije stvarno paradoksalno! – i svu onu *energiju neprijateljstva* koju je takav život iznedrio... U tom smislu, i Austro-Ugarska je još prilično daleko od toga da bude mrtva, skoro pun

Ničija zemlja

Maršal

Grbavica

Studija Jurice Pavičića se iscrpno i pregledno bavi razvojem i(li) dekadencijom ovdašnjih kinematografija nakon raspada zajedničkog državnog konteksta

već nakon svog državnog nestanka, i Osmansko carstvo takođe, a kamoli Jugoslavija, ta kompozitna tvorevina sastavljena od rođaćkih zemalja, nastala tek prekjuče, nestala tek juče...

DIVLJE SVINJE: Obimna studija filmskog i književnog kritičara i kolumniste "Jutarnjeg lista", Splićanina Jurice Pavičića *Postjugoslavenski film – stil i ideologija* (Hrvatski filmski savez, Zagreb 2011), koja je ujedno i njegova doktorska disertacija, ozbiljan je pokušaj da se krene, istraživački i analitički, tragom te "nestale" velikičevske YU-tlantide, tj. njenog kinematografskog segmenta, i da se vidi "šta je bilo posle", kuda su to pošle divlje svinje, pardon, post-YU kinematografije. Pavičić razložno uzima 1991. kao "godinu nultu", onu u kojoj, nestankom dotadašnjeg državnog konteksta – a filmska industrija je, da se ne lažemo, gotovo svugde bitno zavisna od "države", tj. od javnog novca – počinje rađanje onoga što će, dve decenije kasnije, već biti sasvim jasno kanonizovano kao *postjugoslavenski film*. Štaviše, autor još preciznije locira dan(e) smrti YU filma i kinematografije: desilo se to tokom poslednjeg "saveznog" Pulskog festivala, koji se pak odigravao onih dramatičnih dana kada su tenkovi upravo umiruće savezne vojske bezglavo vitlali Slovenijom, sledeći zen-nauk onog čuvenog vojnika iz Bosne: "oni kao hoće da se otcijepu, a mi im kao ne damo".

Polazeći upravo od pretpostavke da filmska

industrija (industrija – kako to odviše gordo zvuči za "naše prilike") u mnogo čemu zavisi od političko-ekonomskog konteksta u kojem deluje, Pavičić dosta pažnje u ovoj knjizi posvećuje produkcijskim uslovima u postjugoslovenskim kinematografijama, te komparativno sličnostima i razlikama glede (ne)prilika u kojima su delovale tokom devedesetih i dvehiljaditih. Pod uslovima ne podrazumeva samo modele finansiranja, načine na koje scenariji (ne) postaju filmovi, tj. dobijaju ili ne dobijaju potporu na konkursima i tome slično, nego daje i "širu sliku", ne libeći se i direktnih podsećanja na konkretan ratni, postratni i tranzicijski kontekst u kojem su se odigravale pojedine etape razvoja – ili pak dekadencije, je li – pojedinih postjugoslovenskih filmskih produkcija.

Naravno, ono što je filmofilima svakako važnije jeste analiza same filmske produkcije, njenih stilskih značajki i ideoloških usmerenja, te pravaca u kojima se cela ova šarolika scena kretala, kreće se i čini se da će se kretati u doglednoj budućnosti.

SAMOBALKANIZACIJA: Koliko istorija i politika bitno utiču na produkciju vidi se i iz svojevrsnog "slovenačkog izuzetka" koji autor sasvim dobro dokumentuje i obrazlaže. Naime, slovenačka kinematografija, naročito u početnim post-YU godinama, ne deli gotovo

ni jednu predominantnu značajku svojih jugoistočnih posestrima, ali se zato sasvim prirodno ukla-

pa u istočnoevropski postkomunistički kontekst, kojem, uzgred rečeno, pisac ove studije s punim pravom posvećuje mnogo pažnje jer bi "naše" kinematografije ipak bilo i nemoguće i sasvim provincijalno sagledavati bez temeljitijeg osvrta na kinematografske tokove šireg "postkomunističkog sveta". Tome nije razlog nekakva esencijalistički mitologizovana "slovenačka kulturna posebnost" koliko činjenica da je Slovenija jedina izbegla i (trajni) rat i ostale najgore pošasti post-YU perioda. A šta je s "ostatkom Juge", zaglibljenom u kanibalske ratove, izolaciju, bedu, u rasap svih tobož stamenih moralnih vrednosti i civilizacijskih standarda? Tri su dominantna stilsko-ideološka modela koje Pavičić detektuje u njihovim filmskim produkcijama. Najpre, tu je *film samoviktimizacije*, najprisutniji u hrvatskoj produkciji ranih i srednjih devedesetih, kao i u začecima nove kosovske albanske kinematografije; u bosanskoj ga već ima daleko manje, u srpskoj, gotovo ništa – to naprosto nije model koji je mogao funkcionisati u Srbiji devedesetih, u kontekstu u kojem se rat i razaranja ▶

Obični ljudi

Crnci

Parada

ipak događaju Negde Drugde, bez obzira na svu predominantnost narativa o “srpskim žrtvama” kao u najmanju ruku jednako teškim i brojnim. *Film samoviktimizacije*, obojen manje ili više sirovom propagandističkom retorikom kojoj nisu strane ni najbanalnije šovinističke predrasude i stereotipizacije Drugog kao zlog, pretvornog, podlog, pokvarenog etc, svojevrsni je čorsokak koji je bitno odmagao konsolidaciju novo-starih kinematografija u promjenjenim uslovima.

Film samobalkanizacije, čiji je najznačajniji predstavnik zreliji Emir Kusturica (od *Podzemlja* na dalje), ali i Dragojević sa *Lepim selima*, Mančevski sa *Pre kiše*, kao i niz manje značajnih autora, najčešće srpskih i bosanskih, označava svojevrsnu karnevalizaciju nasilja, bede i nesreće, koja neretko liči na ono što onaj kolonijalni Drugi voli da zamišlja o “Balkanu”, bilo da ga drži odbojno “zaostalim i divljačkim” ili pak privlačno “egzotičnim i šarmantnim”. U filmu *samobalkanizacije* moguće je,

kako Pavičić kaže, prepoznati “težnju da se jugoslavenska društvena kriza depolitizira, ahistorizira i kulturalizira”, sve po onom sistemu: ma, mi smo vam takvi, divlji i spontani, opasni po život ali neodoljivi, malo se koljemo pa malo padamo na grudi, sve je to kod nas jedan vašar iracionalnosti, bilo bi besmisleno utvrđivati odgovornost za počinjeno, mi smo vam u osnovi deca, a deca su po prirodi stvari neodgovorna... Taj je olako prihvaćeni i uvredljivo površno uzdizani samobalkanizacijski trend

Dr Ristić

dom zdravlja +

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJARIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA I MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

01.-29. FEBRUAR

NEUROLOGIJA REUMATOLOGIJA FIZIKALNA MEDICINA

11070 Novi Beograd, Narodnih heroja 38, Tel. 011/2693-287, 2697-808 mob.tel. 063/205-764, Pregledi u ordinaciji od 08 do 21:30h
 Kućne posete od 00 do 24h, www.dr-ristic.com, e-mail: zcentar@dr-ristic.com

– kao deo šireg “balkanističkog diskursa” – ostavio nemalo (kobnog) traga i u svetskoj filmologiji, o čemu Pavičić piše nesmiljeno kritički, baš kao što i primereno ukazuje na sjajan izuzetak novog rumunskog filma koji je stekao svetsku slavu tvoreći jednu autentičnu filmsku scenu, ali istovremeno u potpunosti izmičući “samobalkanizaciji” kao tobože buntovničkoj, a zapravo ogavno konformizujućoj interiorizaciji “simpatičnih” predrasuda zapadnog Dru-
gog o “musavim ali nenadjebivim Balkancima”

OTOPLJAVANJE: Na koncu, tu je i *film normalizacije*, to jest danas već apsolutno dominantan odsek produkcije – bar u kvalitativnom “gornjem domu” svih ovdašnjih kinematografija – primeren uostalom vremenu pozne tranzicije, predominacije nenacionalističkih ili barem postnacionalističkih ideologijskih modela i vremena sveopšteg “otopljavanja” na južno-slovenskom prostoru. Radi se, dakako, o širokoj stilskoj, izražajnoj i svetonazornoj paleti, ali može se reći da ogromna većina onoga što vredi (dakako, i podosta onoga što estetski baš i ne vredi mnogo) u post-YU filmskim produkcijama pripada *filmu normalizacije*, u rasponu od *Grabovice* Jasmile Žbanić pa do “drugačijih” ratnih filmova poput *Crnaca* ili *Ordinary People*. Zanimalo me, pa sam priupitao Pavičića na prošlonedeljnoj zagrebačkoj promociji bi li i *Paradu* – prikazanu nakon završetka rada na knjizi – svrstao u *filmove normalizacije*? Da, naravno.

Neizbežno je kod ovakvih knjiga da bude i nepotpunosti, i faktografskih omaški (sasvim malo, rekao bih!), baš kao što je neminovno da se nećete složiti sa svim autorovim vrednosnim sudovima. No, Pavičićeva je knjiga iscrpno i pregledno delo čoveka koji kao da nije odgledao samo ono što još nije ni snimljeno, a pri tome ume da o viđenom piše na način koji suvislo spaja diskurs blizak novinskoj kritici sa onim “akademskeg”, te čoveka koji raspolaže znatnim filmološkim znanjem, a istovremeno mu je sasvim strana ona vrsta dosadno i jalo-
vo samoreferentnog “fahidiotizma”, jezičkog i misaonog, koji brutalno (samo)ubija ovdašnju kritiku, nipošto samo filmsku. Pre nekoliko godina (i) kod nas je objavljena studija Pavla Levija “Raspad Jugoslavije na filmu: poetika i ideologija u jugoslovenskom i postjugoslovenskom filmu” (Biblioteka XX vek). Pavičićeva knjiga novi je iscrpan prilog tom naporu ozbiljnog sagledavanja *šire slike*; više nego dovoljno za jedan doktorat, a sasvim dovoljno za radoznalog čitaoca. ◀

Teofil Pančić

In memoriam: Vislava Šimborska (1923–2012)

Tražim reč

Prvog februara u Krakovu umrla je Vislava Šimborska, jedna od najvećih pesnikinja sveta

Pre mnogo godina pročitala sam da je Šimborska u mladosti napisala pesmu naslovljenu sa “Tražim reč”. I kasnije, u retkim intervjuima s njom pominjana je ta pesma. Iz drugog teksta, iz intervjua s Adamom Vlodekom, pesnikom i urednikom poezije u krakovskoj Književnoj izdavačkoj kući koji je Vislavu 1945. ubedio da je pesnik, a ne prozni pisac, kako je tada mislila, saznala sam da ta pesma nikada nije objavljena, jer su je urednici tadašnjih “Poljskih novosti” do te mere

popravljali da od nje nije ostalo ništa. Međutim, kasnija je nobelovka nastavila sa “traženjem reči”. Do kraja života. Baveći se poezijom na svoj način. Gradeći i rušeći zamke od peska. Od peska ili materije zvane stvarnost. Osobito u domenu jezika. Kroz neobičnu povezanost takozvanog visokog i niskog stila. Ili, kako kaže Malgozata Baranovska, kritičar i teoretičar poezije, koja joj je posvetila knjigu *Bilo je tako lako o tome ne znati ništa*. Šimborska i svet, stvarajući mit o sebi, tačnije sebe kao pisca. ▶

EPITAF

Tu leži starovremenska, kao zapeta,
autorka nekoliko pesama. Večni pokoj
milostivo dala joj zemlja, mada truplo
ni u jednu književnu grupu nije spadalo.
Ali na grobu i nema ničeg boljeg
sem ovih rima, repuha i sove.
Prolazniče, izvadi iz tašne mozak električni
i nad sudbinom Šimborske za časak se zamisli.

(S poljskog preveo Petar Vujičić)

VERMER

Sve dok ona žena u Kraljevskom muzeju
u naslikanoj tišini i usredsređenosti
iz dana u dan sipa
mleko iz bokala u činiju,
svet ne zaslužuje
smak sveta.

KRAJ I POČETAK

Posle svakog rata
neko mora da pospremi.
Kakav-takav red
neće se uspostaviti sam.
Neko mora odgurnuti ruševine
na ivice puta,
da bi mogla proći
vozila puna leševa.

Neko mora utonuti
u žabokrečinu i pepeo,
federe kanabea,
krhotine stakla
i krvave krpe.

Neko mora dovući gredu
za podupiranje zida,

neko zastakliti prozor
i postaviti vrata na šarke.

To nije fotogenično
i zahteva godine i godine.

Sve kamere već su otišle
na druga ratišta.

Mostove i stanice
treba obnoviti.

Rukavi će biti u dronjcima
od zasukivanja.

Neko s metlom u ruci
još se seća kako je bilo.

Neko sluša
klimajući neotkinutom glavom.

Ali u njihovoj blizini već će
početi da se vrzmaju neki

kojima će to biti dosadno.
Neko će još vremenom
ispod žbuna iskopati
argumente nagrižene rđom
i preneti na gomilu otpadaka.

Oni što su znali
o čemu se ovde radilo,
moraju ustupiti mesto onima
što znaju malo.
I manje od malo.
Odnosno, isto što i ništa.

U travi, koja je nadrasla
uzroke i posledice,
neko mora ležati
s klasom u zubima
i zevati u oblake.

Šimborsku sam poznavala od 1963. godine, kada je sa delegacijom poljskih pisaca bila u Beogradu da sa Savezom pisaca Jugoslavije potpiše sporazum o kulturnoj razmeni. U delegaciji su bili i pesnici Timoteuš Karpovič i Leslav Bartelski. Svako od njih predstavnik svoje sekcije tadašnjeg Saveza poljskih pisaca. Sa naše strane ugovor je potpisao Slavko Mihalić. Bili su to prvi poljski pisci koje sam upoznala uživo. I prvi pisci XX veka koje sam ozbiljnije počela da čitam. Posebno Karpoviča, veoma teškog lingvističkog pesnika i teoretičara književnosti. Ni Šimborska nije bila laka, mada mi se tada to tako nije činilo. Posle nekoliko pročitanih pesama Bartelskim sam prestala da se bavim. Odlazeći u Poljsku od 1965. shvatila sam da postoje "državni pisci", čiji je zadatak predstavljanje poljske književnosti u zemlji i van nje, koji daju ton, odlučuju o čemu, u kom stilu će se pisati.

PESNIK U VREMENU: Tada nisam znala da je Šimborska već odigrala ulogu koja joj je zadata, dvema zbirkama, *Zato živimo* (1952) i *Pitanja postavljana sebi* (1954). Zbirkama koje kasnije nije unosila u svoje izabrane pesme. Na moje veliko iznenađenje, kasnije otvoreno

govoreći o svojim mladalačkim uverenjima koja je izražavala pišući o čoveku u množini, o društvu kao kolektivitetu, odnosno komunistički. I najvažnije, jezikom koji je do 1956. obavezivao. Naravno, ne sve isto. Ni njene dve pesme, jedna posvećena Lenjinu, a druga Staljinu, nisu bile ode predstavnicima lenjinizma i staljinizma, kakve su drugi pisali, čak tako veliki predratni pesnik kakav je bio Bronjevski. Već 1957. objavljuje *Dozivanje Jetija*, svoju prvu zbirku u kojoj je očigledan "prelom" u pogledu sadržaja i forme. Prolom koji u potpunosti negira "arhetip poljskog pesnika", čiji je rodonačelnik Mickjevič. Mada, kako kaže Baranovska, "ona u sebi ima nešto od proroka". Tokom XIX veka, Poljaci koji su izgubili otadžbinu i pokušavali da je povrate, nazivali su svoje pesnike u emigraciji, a pre svega Mickjeviča, prorocima ili onima koji treba da vode poljski narod ka oslobođenju i ujedinjenju. I vodili su ga. Sve do 1918, kada je do toga došlo. U drugoj polovini XX veka, bez obzira na nametnuti komunizam, to tako nije bilo potrebno. Što osobito pokazuje stvaralaštvo pesnika rođenih 20-ih godina, u koje je spadala i Šimborska.

Šimborska koju poznajem i pratim i posle pomenutog preloma, pre svega je veoma "privatna". Živela je skromno kao i većina

poljskih pisaca toga vremena. U vreme Solidarnosti čak se i "angažovala", mada nikada ne igrajući "glavne" uloge. Sećam je se s književne večeri u krakovskoj Dominikanskoj crkvi krajem 80-ih, kada se u znak protesta čitala poezija. Na moje veliko iznenađenje, čitala ju je tiho i bez ikakvih emocija. Rečju, neangažovano. Slušala sam je i kasnije i nimalo nije menjala stil čitanja. Uvek mi se činilo da joj to čitanje teško pada. Da jedva čeka da ga dovrši. Što je sasvim drugačije od čitanja Česlava Miloša koji je Nobelovu nagradu dobio 1980. i ponašao se kao pravi nobelovac. "Ponašanje" Šimborske nije se izmenilo ni sa dobijanjem Nobelove nagrade. Za razliku od Miloša, doživela ju je kao katastrofu, "oduzimanje privatnosti", do koje joj je u životu najviše stalo. Mesec dana nakon objavljivanja da je ona "srećni dobitnik" nije se znalo gde je. Napustila je Dom pisaca u Zakopanu i nestala. Nekolicina njenih bliskih prijatelja sumnjala je da je izvršila samoubistvo. To se ponovilo i dan uoči uručenja Nobelove nagrade kada se "zabarikadirala" u hotelskoj sobi, da su morali da do nje dođu spolja, vatrogasnim merdevinama i razbijanjem prozora, a tokom uručenja Nobelove nagrade i večere sa švedskim kraljem pokušajima da bude vesela i duhovita. Novac koji dotle

ULJUDNOST SLEPIH

Pesnik čita stihove slepima.

Nije pretpostavio da će to biti tako teško.

Drhti mu glas.

Drhte mu ruke.

Oseća da je svaka rečenica

ovom prilikom stavljena na probu tame.

Da će morati sama da se snalazi,

bez svetlosti i boja.

Opasna avantura

za zvezde u njegovim stihovima,

za zore, duge, oblake, neone, Mesec,

za ribe ispod vode, do tog vremena srebrne,

i za jastreba koji tako tiho, tako visoko leti nebom.

Čita – jer je prekasno da ne čita –

o dečaku u žutoj jakni na zelenoj livadi,

o crvenim, prebrojivim krovovima u dolini,

o pokretnim brojevima na majicama igrača

i o neznanki među odškrnutim vratima.

Hteo bi da prećuti – iako je to nemoguće –

sve svece na stropu katedrale,

oproštajni gest s prozora vagona,

staklo mikroskopa i zračak u prstenu

i ekrane i ogledala i album s likovima.

Međutim, velika je uljudnost slepih,

velika je uviđavnost i velikodušnost.

Slušaju, smeškaju se i pljeskaju.

Neko od njih čak prilazi

s knjigom otvorenom naopačke

moleći za autogram koji neće videti.

(S poljskog prevela
Biserka Rajčić)

nikada nije imala u većim količinama predstavljao joj je neopisiv teret. Čim se vratila u zemlju, osnovala je fondaciju i razdelila ga “onima kojima je više potreban”. Kako pročitah u razgovoru s njenim sekretarom Mihaelom Rušinekom, njen testament nalaže da se sve što poseduje preko nove fondacije “iskoristi na odgovarajući način”.

I svoju sahranu je isplanirala. Iako je počasni

Srpska izdanja

Šimborskoj kao kulturnom pesniku u Srbiji objavljene su sve pesničke zbirke i prilično obiman izbor “feljtona”, uglavnom o istoriografskim knjigama koje je čitala, štampala u četiri toma pod naslovom *Neobavezna lektira*:

Antologija savremene poljske poezije (izbor i prevod Petar Vujičić, 1964)

Svaki slučaj (izbor iz poezije, prevod Petar Vujičić, 1983)

Antologija savremene poljske poezije (izbor i prevod Petar Vujičić, 1985)

Ljudi na mostu (prevod Petar Vujičić, 1989)

Kraj i početak (prevod Biserka Rajčić, 1996)

Naivna pitanja (prevod Slađana Janković i Petar Bunjak, 1996)

Izabrane pesme (prevod Petar Vujičić i Biserka Rajčić, 1997)

Trenutak (prevod Biserka Rajčić, 2002)

Dve tačke (prevod Biserka Rajčić, 2006)

Neobavezna lektira (izbor i prevod Biserka Rajčić, 2006)

Ovde (prevod Biserka Rajčić, 2009)

građanin Krakova i grad brine o njenoj sahrani koja će se održati devetog februara, testamentom nalaže da bude jednostavna, bez bogoslužjenja, tj. da je umesto u Panteonu izuzetnih Poljaka sahrane u porodičnoj grobnici na Rakovickom groblju, u kojoj počivaju njeni roditelji i sestra. Da posle sahrane u starom trgovinskom centru iz XV veka Sukjenjice usledi “kratak skup s čašicom votke”, a uveče, u Muzeju savremene umetnosti, da se održi književno veče. I, to je sve.

KAMERNA MUZIKA: Bez obzira što je u mladosti bila komunista i “okrenuta masama”, u biti je volela sve kamerno. Lični život, druženja, književne večeri. Iako u njenoj poeziji dominira kolokvijalni jezik, u biti je “filozofski pesnik”. Pišući poeziju šezdeset pet godina bavila se “svetom”, podjednako ljudima i životinjskim i biljnim svetom. Bavila, odnosno promišljala ga je i interpretirala. Kroz detalje koji u konačnom ishodu čine kolažnu celinu. Pored pisanja poezije strasno se bavila kolažima koje je slala svojim prijateljima i prevodiocima u vidu novogodišnjih čestitki. Spadam u te srećnike. Čitav zid u mojoj radnoj sobi zauzimaju uramljeni kolaži Šimborske, koje sam 1997. izlagala u Grafičkom kolektivu i u knjižari Prometeja u Novom Sadu.

Osim kolaža volela je stare razglednice, jer su “na očigledniji način svedočile o njoj”, kao i “predmete koji ne služe ničemu” koje je sa svojim životnim saputnikom Kornelom Filipovićem kupovala po buvljacima. Njena nadrealistička mašta “oneobičavala” ih je kao i “svakodnevnu” tematiku kojom se bavila. Kako na samom početku rekoh, tražeći za nju reč ili formu. Ta reč je manje-više bila neki munjevito opažen detalj koji je prerastao u priču. Jer, iako je pisala naizgled lirsku poeziju, u biti je bila epičar.

Kako je bila majstor ironije, dosetke, apsurd, čak groteske, njene pesme su nalazile veoma širok krug čitalaca i u Srbiji. Iako, kako već rekoh, ne spada u lake pesnike u KOV-u, koji je od 1996. bio njen izdavač, njena poezija je izlazila u tiražu od 1000 primeraka.

Znala sam da ne voli da govori o svojoj poeziji, njenom prevodenju, ocenama kritike, međutim boraveći u Krakovu krajem devedesetih ispričala sam joj o svojoj saradnji sa Savezom slepih Beograda. Reagovala je tako što im je iz tada najnovije zbirke *Dve tačke* posvetila pesmu *Uljudnost slepih*, koja je ubrzo postala svojevrsna himna pomenutog Saveza, čiji članovi je recituju svakog petnaestog maja, na svoj Dan poezije.

Biserka Rajčić

Misliti bez čvrstog oslonca

“Pišem za sve ljude kojima smeta banalizovana i jednostrana misao. A budući da naš svet nudi bogatu paletu bizarnosti, šareno upakovanih u komercijalne ili demagoške svrhe, potreba za višeznačnošću, a time i za filozofijom je i te kako приметna”

NOVOSADSKI FILOZOF DRAGAN Prole dobitnik je ovogodišnje nagrade “Nikola Milošević” Drugog programa Radio Beograda za najbolju teorijsku knjigu 2011. godine. *Humanost stranog čoveka* (Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci – Novi Sad, 2011) četvrta je Proleova knjiga, a druga koju je ovaj autor objavio u poslednje dve godine (*Stranost bića*, 2010, bila je takođe u užoj konkurenciji).

“VREME”: Za dve godine objavio si 700 stranica gustog filozofskog teksta. Kome se obraćaš? Za koga pišeš?

DRAGAN PROLE: Filozofska misao ne iziskuje samo napor pisca nego možda još i više napor čitalaca. Mi nikada ne znamo ko su čitaoci, ali dosadašnje iskustvo mi govori da putevi knjiga nisu direktni, niti su usmereni ka precizno određenim društvenim grupama. Naprotiv, ti putevi su vijugavi, nepredvidivi i ruše naše predrasude o tome ko su zapravo čitaoci filozofskih knjiga. Njih svakako nema mnogo, ali potiču iz svih zamislivih intelektualnih i socijalnih miljea. A to je dobro za filozofiju. Pišem za sve ljude kojima smeta banalizovana i jednostrana misao. A budući da naš svet nudi bogatu paletu bizarnosti, šareno upakovanih u komercijalne ili demagoške svrhe, potreba za višeznačnošću, a time i za filozofijom je i te kako приметna. Ako filozofija više ne nudi ni apsolutno znanje, niti konačno utemeljenje svih prirodnih nauka, onda svakako nudi bedem protiv jednogumlja, protiv dirigovanog načina mišljenja. Izazov savremene filozofije je utoliko izazov hvatanja u koštac sa višeznačnošću sveta u kojem živimo.

“Stranost” je centralni pojam tvoga rada, a “stranac” noseća figura. Iako u tvojim knjigama nema eksplicitno političkih referenci, ipak se stiče utisak da je izbor tema i motiva svojevrsna reakcija na političku stvarnost i to pre svega ovde, u Srbiji?

Misao koja ne pulsira izvesnim egzistencijalnim motivima najčešće ostaje usamljena, prazna i neuverljiva. Moja generacija je

devetnaesti rođendan “proslavljala” u rovovima, u raznoraznim pitoreskim predelima zemlje u raspadu. Nakon tog iskustva, od kojeg mnogi još nisu “došli k sebi”, sledile su haotične devedesete. Iskustvo gubitka zemlje u kojoj i za koju smo vaspitavani i obrazovani, zatim sociokulturno iskorenjivanje iz kakve-takve stabilnosti, duge godine sankcija, izolacija i strogog viznog režima, sve su to traume moje generacije. Svi smo pomalo postali stranci u vlastitim životima. Tu se ne radi tek o izneverenim očekivanjima i o rušenju mladačkanh zanosa, nego o dubinskom potresu koji nas je ostavio bez uporišta u svakidašnjem životu. Verovatno moramo duboko u sebi nositi osećaj stranosti da bismo je filozofski promišljali jer, kada je reč o stranom, ono zapravo ne može biti puka “tema” među drugim temama. Ne može se pisati o stranom, nego se piše u stranom. Piše se unutar koordinata povučenih

iskustvom stranog. Više puta sam istakao da je Srbija “povlašćeno” mesto za uobličavanje diskursa o stranosti. S jedne strane, usled opšteg gubitka uporišta, jedni drugima smo postajali strani, a s druge smo postajali objekt “proizvodnje stranosti” spolja. Da biste nekoga bombardovali, morate ga najpre prikazati tako da se ispostavi kako je on s one strane svega do čega je vama stalo. Ako je neko sličan vama, ne možete opravdati svoju nameru da ga bombardujete. Morate ga prikazati kao izvoriste nečega opasnog i zlog, morate konstruisati radikalnu stranost, a sebe stilizovati kao plemenitog borca koji će u spasonosnoj misiji neutralisati to preteće strano. Pored relativno sve-

žih iskustava, ne smemo zanemariti ni viševjekovna iskustva sa dve velike imperije, koja su iza sebe ostavila mnoga kulturna ukrštanja na našim prostorima. Zbog toga smatram da promišljanje stranog kod nas može biti dublje i dalekosežnije nego negde drugde.

Govoriš o gubitku “svoje” zemlje. U poglavlju o Odiseju i Avramu, međutim, ti variraš jedan paradoksalan motiv, naime tvoje analize kažu da je, kada jednom odeš (ili te otjeraju) iz doma, đavolski teško vratiti se, i to ne zato što ne želiš, ili ne možeš da se vratiš (čak je i Odiseju, posle 20 godina ratovanja i lutanja, to pošlo za rukom), nego zato što zavičaj, ili dom, nikada nisu ni bili ono što si ti verovao da jesu...

Kao smrtnom biću, čoveku je svojstvena potreba za stabilnošću. Preciznije rečeno, svojstveno mu je odomaćivanje, kreiranje postojanog u prolaznom. Figura Avrama

je uzbudljiva pošto odbija da neguje to svojstvo. Zavetujući svoje potomke da se ne vrate na mesto porekla, Avram nam sugeriše da preuzimanje ljudskog položaja znači i neprekidno suočavanje sa dinamikom egzistiranja koja ne sme simulirati čvrste oslonce. Avramova "savremenost" čitljiva je na mnogim stranicama dvadesetovekovnih filozofa koje nam sugerišu da je neodomačenost izvorno čovekovo stanje. Isto su nam poručivali i različiti avangardni pokreti. Ukoliko je odomačenost nešto čemu tek treba težiti, onda do nje ne možemo doći tako što ćemo se osloniti isključivo na ono što nam je do sada važilo kao zavičajno i baštinjeno. Odomačenost iziskuje kreativni višak, postignuće koje se ne uzda u postojeće rutine.

Šta nam, onda, ostaje od autentičnosti, izvornosti, originalnosti?

U pozadini Avramove povesti odjekuje eho konstitucije čoveka kao duhovnog bića. Kod njega duhovnost nije moguća bez sukoba sa onim što nam je "prirodno". To znači da izvornost nije ništa već postojeće, što možemo dosegnuti ukoliko budemo spontani i dovoljno opušteni. Ni autentičnost niti izvornost nisu fiksirane jednom zaslavom. Otuda nam u naporu da ih dosegnemo ne pomaže nikakva mantra, a posebno ne ona koja evocira maglovite patologije izvornosti. Premda su ti termini u prošlosti kompromitovani, jer su se uz njihovu pomoć promovisale rasističke i arijevske fantazije, njihovo savremeno pravo na važenje podudara se s pitanjem o mogućnostima čoveka da iskorači iz postignutog. Ako posredstvom izvornog zapravo iskoračujemo sami iz sebe, onda se kao presudno pitanje postavlja da li je taj čin u potpunosti samostalan i autonoman? Šta ako dolazak do izvornog ne dugujemo sebi već drugima? Fenomenologija stranog ide upravo tim putem, pokušavajući da ispita mogućnosti izvornosti koja je uobličena odgovornim i stvaralačkim relacijama sa stranim.

Tvoji povlašćeni sagovornici su, pre svih, Edmund Huserl, Emanuel Levinas, Bernhard Waldenfels, dakle fenomenolozi. Smatraš li sebe fenomenologom?

Da. Ali, biti fenomenolog pre svega znači ne prepisivati postojeće recepte. Smatram da fenomenologija u sebi spaja direktnu komunikaciju s fenomenima savremenog životnog sveta sa najvišim dometima filozofske tradicije. Započela je kao filozofija svesti, ali je vrlo brzo egzistencijalizovana, uključila je u sebe i probleme povesti, telesnosti, jezičkog obrata.

To vešto objedinjavanje savremenog i tradicionalnog joj je omogućilo da sto godina nakon Huserlovih Logičkih istraživanja bude najvitalnija filozofska orijentacija.

Ako je fenomenologija "najvitalnija filozofska orijentacija", kako to da si, barem, kada je srpska scena u pitanju, apsolutno usamljen u tome što radiš? Da li su problem institucije (fakulteti i instituti), ili lenji i neinteresovani pojedinci?

U Beogradu je 1937. objavljen jedan od prvih uvoda u fenomenologiju van nemačkog govornog područja. Huserlova studentkinja Zagorka Mičić je pri tom ponudila tek beočug u lancu raznovrsnih tumačenja fenomenologije koja su se munjevito širila među slovenskim narodima. Pomenimo samo Čeha Jana Patočku, Poljaka Romana Ingardena, fascinantnu recepciju fenomenologije u Rusiji. Prvi prevod Logičkih istraživanja iz 1909. nije bio ni na engleski niti na francuski, nego na ruski jezik, praćen slavim predgovorom Semjona Franka. Nakon obećavajućih početnih koraka problem je nastao nakon Drugog svetskog rata, kada je fenomenologija odjednom postala politički nekorektna, buržoaska prevara. Otuda nije slučajno da su prvi posmatraci u njenom revitalizovanju kod nas bili vezani za domen estetike i teorije književnosti, pre svih za profesore Milana Damjanovića i Zorana Konstantinovića. Dok su središnjim filozofskim kološecima odjekivali ritmovi dijalektičkog materijalizma, fenomenologija se stidljivo pojavljivala na sporednim. Postepeno se pojavljivalo sve više tekstova, prevoda, zbornika posvećenih "fenomenološkom pokretu", pa se stoga čini da je situacija kod nas ipak bolja nego u većini zemalja bivšeg istočnog bloka.

Da li je govor o strancu i stranom stvar trenutne intelektualne mode, ili je konstitutivan za filozofski govor?

Tokom devedesetih godina приметна je erupcija studija o stranom. Pomenimo samo najpoznatije: Grinblat, Kol, Štihve, Valdenfels, Kristeva. U poređenju s prethodnim decenijama приметан je drastičan porast interesovanja za temu stranog. Ne sumnjam da se on dodiruje sa imigrantskom agendom najrazvijenijih zemalja. Sve razvijenija svest o problemima integracije u njima je dovela do veće društvene potražnje za merodavnim studijama o stranom. Međutim, to je samo jedna strana medalje. Problem stranog je blisko vezan uz najstarije filozofske pojmove. Pritom mislim da Platonovo heteron (drugo) i srednjovekovno aliquid nemaju nikakve veze sa motivima koji su iznedrili egzotizam sedamdesetih tokom godina (Indija, Nepal), niti sa promovisanjem stranošti vanzemaljaca tokom Hladnog rata (E.T. go home). Rečju, odnos prema stranom počiva u srcu transcendencije, a nju ne može da ignoriše ni umetnost, niti religija, da ne govorimo o filozofiji.

Ivan Milenković

ЈАХОРИНА С ЉУБАВЉУ

МЕЂУНАРОДНИ СКИ КЛУБ НОВИНАРА СРБИЈЕ

Ski Club International des Journalist
Section SERBIA

ОРГАНИЗУЈЕ

Сустрет новинара смучара Србије

НАЈПОВОЉНИЈИ
ГРУПНИ АРАНЖМАН

ЈАХОРИНА 2012

3. 03. – 10. 03. 2012. ХОТЕЛ „БИСТРИЦА“

ПРЕВОЗ: аутобусом Београд – Јахорина – Београд. **Полазак:** 3. 03. 2012. у 08^h код паркинга „Сава центра“ (иза). Пауза у хотелу, Лагуна у Зворнику. **Повратак:** 10. 03. 2012. у 14^h - „Бистрица“ (иде се преко Зворника). **Напомена:** Почасни чланови који плате чланарину за 2012. (1000 дин) плаћају аранжман 270 евра. Уплата чланарине на ж.р. клуба: СКИЖ Србија 205-116498-85 Комерцијална банка.

Колеге из Новог Сада сами организују превоз у одласку и повратку. Вођа пута је Мирко Најман.

САМО ЗА
НОВИНАРЕ

270
евра

Плаћања:

I рата одмах по пријави
100 евра

II рата у аутобусу до хотела
Пријаве и уплате
аконтација најдаље до 20.
фебруара

064/08 58 770

063/85 24 051

Umetnik između Hrista i klovna

Dve izložbe u Nemačkoj još jednom su skrenule pažnju na Maksa Bekmana, velikog nemačkog slikara i jednog od najvećih umetnika XX veka. Postavka u Frankfurtu tematizovala je poslednje godine slikarevog života u Americi, a u Lajpcigu je predstavljeno njegovo portretno slikarstvo

INTERESOVANJE ZA SLIKARSTVO i vanserijsku ličnost Maksa Bekmana (Max Beckmann, 1884–1950) ne prestaje. U Amsterdamu i Minhen u priređena je 2007/2008. godine velika izložba slikarevih kapitalnih dela nastalih tokom deset godina egzila u Amsterdamu, a povod je bio sedamdeset godina od zloglasne minhenske izložbe *Izopačena umetnost*, te Bekmanovog odlaska u egzil na dan njegovog otvaranja. Nacisti su spaljivali knjige, ali i uništavali slike najboljih nemačkih umetnika, što znači da je Bekman odmah nakon Hitlerovog dolaska na vlast 1933. otpušten s profesorskog mesta u Frankfurtu, a 1937. na pomenutoj izložbi “izopačenih” dela bio zastupljen s brojnim slikama. Sadašnja postavka u muzeju Štedel u Frankfurtu (gde je Bekman predavao slikarstvo) nadovezuje se vremenski na piščevo delo nastalo u Amsterdamu, budući da je slikar 1947. iz Amsterdama emigrirao u Ameriku. Iako je u to vreme u Americi bio u zamahu apstraktni ekspresionizam, ova izložba pokazuje da u Bekmanovom delu, uprkos pojavi novih, američki inspirisanih motiva, nije došlo do suštinske promene. I dok se izložba u Frankfurtu koncentriše na tri poslednje godine slikarevog stvaralaštva, izložba u Muzeju primenjenih umetnosti u Lajpcigu (mestu slikarevog rođenja) ima retrospektivni zamah – ona pokazuje Bekmanovo portretno slikarstvo u periodu od četrdeset godina. Za biografske sladokusce je svakako interesantno što izložba identifikuje portretisane ličnosti i opširno predstavlja njihovu ulogu u slikarevom životu.

MISTERIJA POSTOJANJA: Prvo što svako ko se nađe suočen s Bekmanovim slikama mora da oseti je njihovo intenzivno energetsko zračenje, kao i njihov zagonetni karakter, koji počiva na gustoj mreži metafora: durbin,

violončelo ili sveća na nekoj slici upravo su to što vidimo, ali u isti mah ukazuju na nešto izvan njih, pa deluju kao amblemi čija nas neobjašnjiva sadržina uzbuđuje i fascinira. Fascinantna je i stvaralačka potentnost ovog slikara, koji je iza sebe ostavio oko 850 uljanih slika, obimno grafičko delo, ilustracije, crteže, i više skulptura. Intenzitet Bekmanove ličnosti, praćen telesno snažnom pojavom, ostavljao je na savremenike dubok utisak, a ništa manje intenzivan bio je i njegov odnos

prema umetnosti. Za njega je umetnost bila pronicanje u suštinu “misterije bivanja”, dakle spoznaja.

Umetnost kao spoznaja sveta je za Bekmana identična sa usmerenošću na spoznavanje samoga sebe, pa 49 Bekmanovih autoportreta nisu proizvod narcisoidne samodopadljivosti, već predstavljaju višeslojnu sliku duha doba, koja nam predočava kako slikarev odnos prema svetu, te sebi kao umetniku, tako i turbulencije koje su Evropu potresale u prvoj polovini XX

Triptih Karneval, 1943.

The Town/City Night, 1950.

žena je i muzika sveta (vidimo je često s muzičkim instrumentima) koja svojom smirenom, melanholičnom lepotom približava dušu izvorima “misterije bivanja”.

Jedna od centralnih tema u Bekmanovom slikarstvu je odnos između muškarca i žene, njihova trajna i nerazrešiva međusobna upućenost, koja je izvoriste neprekidnog kruga žudnje, slasti i nasilja. Pored aktova, veliki broj slika zasićen je lajtmotivima čija simbolika upućuje na falus i žensko krilo – otvor saksofona, mačevi, ribe, koplja. Bekman je višestruko varirao motiv muškarca i žene koji su zavezani jedno za drugo, što sugerise psihičku i fizičku zavisnost muškarca i žene, ali u isti mah predstavlja i metaforu čovekove “egzistencijalne neslobode”.

KRUGOVI POŽUDE: Bekman je filozof među slikarima

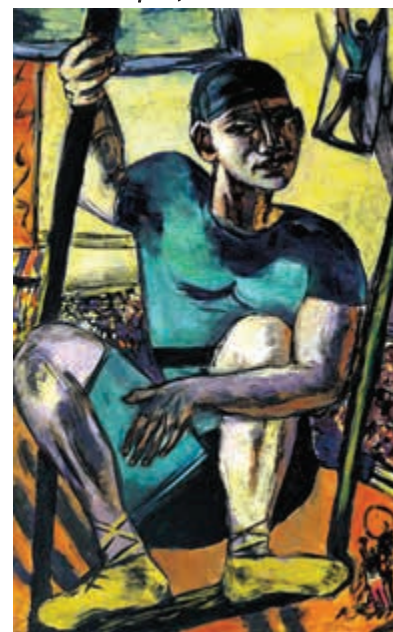
koji je odbacivao teoriju umetnosti i odbijao da tumači svoje slike. Čitao je Dostojevskog i Šopenhauera, takođe hrišćansku mistiku, gnostiku i kabalnu, i transformisao njihove simbole u slike mitskih dimenzija. Njegovi dnevnik, u kojima je komentarisao nastajanje svojih slika, ali i beležio gde je izlazio i kakav je šampanjac

veka. Jedan Bekmanov biograf primećuje da je “bezobzirnost” s kojom je ovaj umetnik slikao sebe viđena “još samo kod dva-tri umetnika”. Na autoportretima nalazimo slikara sa atributima klovna, akrobate, glumca, muzičara, Hrista, kralja, ali i u društvenom “kostimu” poput fraka ili smokinga. Bekman kao akrobata na trapezu predstavlja metaforu za umetničku egzistenciju, ali i za čovekovu paradoksalnu poziciju između neba i zemlje: čoveka rastrže tenzija između privezanosti za materiju i stremljenja ka božanskom, između opasnosti pada i mogućnosti uzleta.

MUZIKA SVETA: Bekman je bio dva puta oženjen i oba puta su to bile lepe i zanimljive žene. Mina Tube je bila slikarka i operna pevačica, a Matilda fon Kaulbah, na platnima ovekovečena pod nadimkom Kvapi (Quappi), bila je kćerka slikara i violinistkinje, koja je i sama svirala violinu i studirala pevanje. Bekman je od svojih žena zahtevao da se odreknu svoje umetnosti da bi se u potpunosti posvetile njegovoj, što je Mina samo delimično učinila, pa je Bekman u dvadeset godina mlađoj Kvapi našao безусловnu podršku. Žena je u Bekmanovom slikarstvu predstavni-
ca putenosti i plodnosti sveta, biće koje mami i omamljuje, prouzrokujući požudu i nasilje; ali

Akrobata na trapezu, 1940.

pio, smatraju se jedinstvenim svedočanstvom o egzistenciji slikara.

Za razliku od Pikasa, s kojim se često porеди, Bekman nikada nije napustio figuralnu formu. Nije potpadao pod slikarske mode, i odbijao je da se oseća članom neke grupe (iako je kratko bio član berlinske Secesije). O apstraktnosti se kod Bekmana može govoriti, smatraju teoretičari umetnosti, samo u smislu “predmetne apstrakcije”, koja izvire iz kompozicije. Ovaj slikar razbija realističke proporcije i perspektivu: u tesnim sobama figure kao da leže jedna na drugoj, međusobno se istiskuju, i sadrže detalje koji su istovremeno i delovi veće celine koja se samo naslućuje.

Složeni metaforički odnos između kompozicije i značenja dostiže vrhunac u deset triptiha, na kojima figure deluju kao šifre univerzalnog sadržaja koji lebdi nad njihovim predmetnim značenjem. Na triptisima se Bekman pokazuje kao slikar ružnog i strašnog, koji čoveka prikazuje kao nisko i podlo biće, ali i kao slikar “svetskog pozorišta” u kojem ljudi putem umetnosti pokušavaju da dostignu slobodu, ali ne mogu da izađu iz svoje društvene uloge. Pozorište i cirkus su i ovde metafore za prirodu života, a točak i kugle simboli čovekove osuđenosti na večno ponavljanje istog. Vidimo ljude s vezanim rukama i očima, odsečenim udovima, privezane za koplja. Bekman je naš savremenik jer pokazuje da čoveka ne pokreće razum već pre svega volja, čiji nezastavljivi hod vodi međusobnom onemogućavanju i satiranju, a tako i čovekovoj zarobljenosti u većitom krugu žudnje i nasilja.

Tokom tri godine boravka u Americi Bekman je doživeo nagrade, profesure, počasne titule. Nakon deset godina izolacije u Amsterdamu, Amerika mu prija, iako američki optimizam ne uspeva da ga zarazi. Kolorado i Pacifik fascinirali su ga ništa manje od nebodera. O Njujorku Bekman zapisuje da je u poređenju s njim Vavilon “obdanište”, te da je Vavilonska kula tu “postala masovna erekcija jedne strahovite (besmislene?) volje”, što mu je “simpatično”. Između tih njujorških nebodera Bekman je u 66. godini završio život. Umro je od srčanog udara ispred hotela *Mayflower*. U ovome je nemoguće prevideti ironiju, budući da je hotel lajtmotiv Bekmanovog slikarstva, i da je ovaj umetnik jednom prilikom rekao da “sudbina” ponekad dolazi u liku hotelskog liftboja. ◀

Katarina Rohringer Vešović

Dva veka Dikensa

Naš zajednički prijatelj

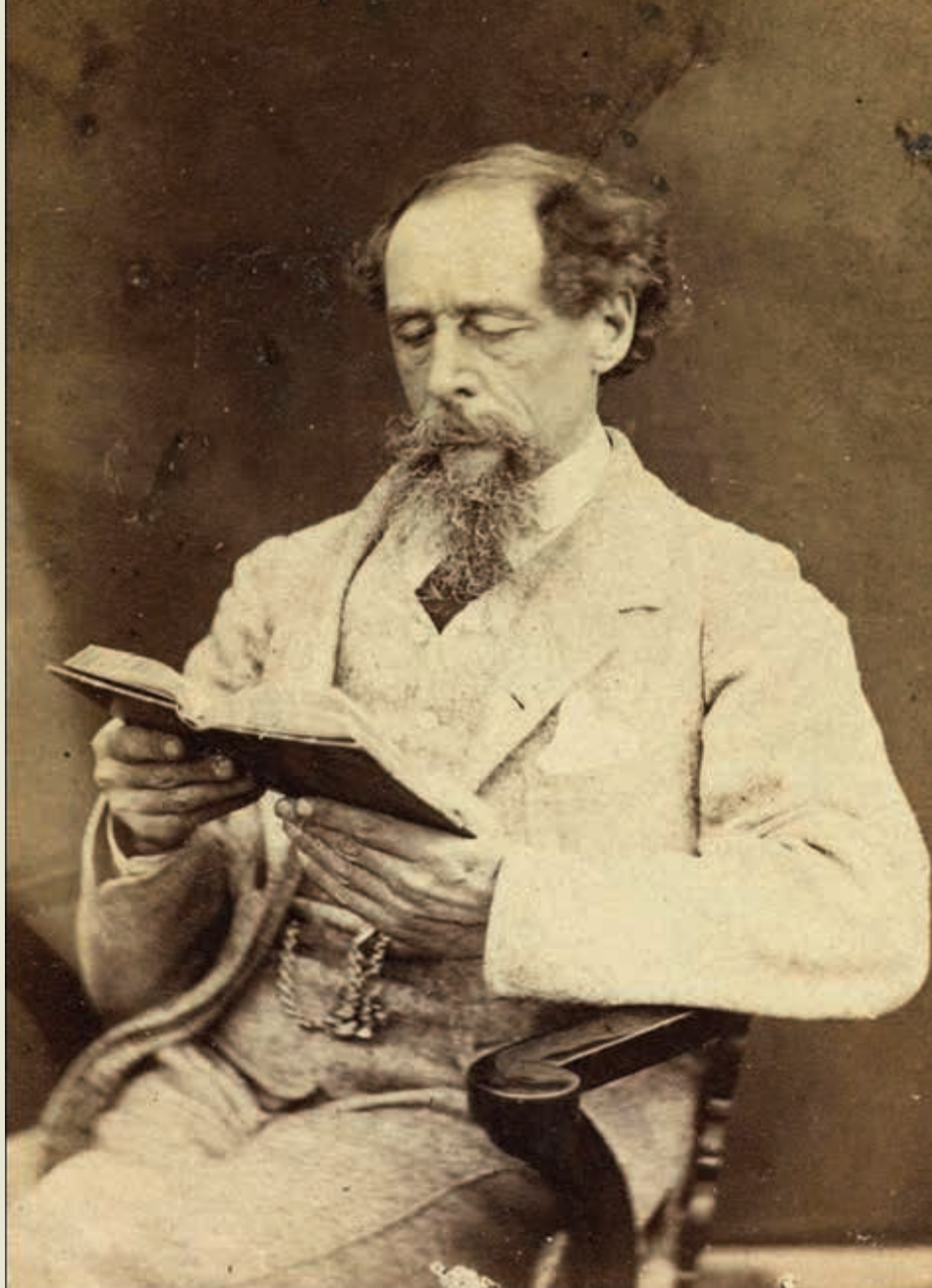
Najbolja Dikensova knjiga, ona koju bi trebalo da pročita neko ko odluči da će od Dikensa pročitati samo jednu knjigu, jeste *Velika očekivanja*, ona čiji se kraj tako savršeno *rimuje* s krajem *Poniženih i uvređenih*. Pipa i Estelu nikad ništa više neće ponovo razdvojiti, a Vanja i Nataša će zauvek biti srećni zajedno

IZREČENA JE TA misao na milion načina, a pošto ju je Kavafi izrekao najljepše, može se reći da je kavafijevska, misao da je važnije putovati nego stići, da je smisao u samom putovanju, a ne u pristizanju na destinaciju. Ima i još jedna misao, ponešto slična, formulisana malo manje od milion puta, a najljepše možda kod Konstantina Simonova, ona da je važnije čekati nego dočekati, da je smisao u vremenu čekanja, a ne u trenutku kad se čekano – dočeka. O tome nekako razmišljam u kontekstu dvjestote godišnjice rođenja Čarlsa Dikensa. (Dikens je rođen 7. februara 1812. godine, a umro je 9. juna 1870.) Razmišljati danas o Dikensu, o njegovoj popularnosti za vrijeme njegova života, o njegovoj baštini, i unutar engleskog jezika i na jugoslovenskom kulturnom prostoru, i u okviru književnosti kao takve, i u nekom širem smislu, nemoguće je, čini mi se, izvan tih koordinata.

ENGLESKI DOSTOJEVSKI: Rođen devet godina prije Dostojevskog (Fjodor Mihajlovič je rođen 1821, tako da su im i godine rođenja anagramski slične, na način na koji su slični naslov najslavnije Orvelove knjige i godina u kojoj je pisana), Dikens je unutar engleske književnosti devetnaestog vijeka pisac najbližiji Dostojevskom. Ne mislim ovdje samo na golemu popularnost, na histeriju koju su kod publike izazivale časopisne serijalizacije njihovih romana, na neponovljivu vještinu šeherezadinski zavodljivog pripovijedanja, na sretan spoj ežensijevski adiktivnih feljtonističkih zapleta sa vlastitim (metafizičkim) opsesijama, na činjenicu da obojica unaprijed dokazuju istinitost one Sioranove ocjene po kojoj *nema istinske umjetnosti bez jače doze banalnosti jer onaj ko se stalno služi neobičnim, brzo ugnjavi, budući da ništa nije nesnosnije nego jednoličnost izuzetnog*. Mislim i na njihovu sličnost unutar matičnih im jezika i kultura, na amblematičnu engleskost Dikensa i analognu joj ruskost Dostojevskog. U jednom od svojih najboljih eseja, Krleža upoređuje Dostojevskog i Prusta, a na fonu

njihovog odnosa (zapravo, odnosa protagonista njihovih romana) prema ženama. Vrijedilo bi napraviti sličnu komparaciju Dostojevski – Dikens, ali da se romantično-erotski kompleks zamijeni socijalnim (u najširem smislu). I Dikens i Dostojevski su osjetljivi na nepravdu; također, obojica su sentimentalni, ali na različit način. Ima u Kafkinim dnevnicima jedna fraza o Dikensu, jedna lapidaran komentar o kojem je Kundera lijepo esejizirao. Kafka, naime, kod Dikensa detektuje “hladnoću srca prikrivenu pretjeranim izljevom osjećanja”. U svijetu Dostojevskog, *pretjerani izljevi osjećanja* su toliko uobičajeni da se njima ništa ne može prikriti. Konstrukcija Dikensovih romana je urednija, u usporedbi s romanima Dostojevskog; manje je baroka, manje filozofije, više klasike i više smijeha, koincidencija i sinhroniciteta je podjednako. Dikens je lakoća, Dostojevski težina. Svoje posljednje romane obojica nisu završili. I tu su i sličnosti i razlike jako znakovite. I *Braća Karamazovi* i *Tajna Edvina Druda* koketiraju sa krimićem. Ipak, *Braću Karamazove* priča o Velikom inkvizitoru i o Ivanovom odbijanju karte za raj vodi na vrhunce visoke kulture. U odnosu na Karamazove, *Tajna Edvina Druda* ostaje u popkulturnoj niši, skoro žanrovskoj. (I za kraj još jedna sitnica, Kuci je napisao roman o Dostojevskom, *Majstor iz Petrograda*; nije napisao roman o Dikensu, ali u *Sramoti* glavna junakinja Lusi, prije nego bude napadnuta i silovana na farmi, čita *Tajnu Edvina Druda*.)

SVA IMENA: Jedna epizoda stripa o Martiju Misteriji bavi se Čarlsom Dikensom, njegovom biografijom i ponajviše *Tajnom Edvina Druda*. Čitao sam je kao klinac, s jedanaest-dvanaest godina, kad je za mene Dikens bio tek autor *Olivera Twist*a. Bila je u travničkoj biblioteci cijela jedna polica s Dikensovim knjigama. Sjećam se, mislio sam jedno vrijeme da sve njegove knjige imaju ime i prezime u naslovu. I sad ih vidim na tim policama, u tim svakojakim izdanjima. Stari, stari, prastari *Martin Čazlvit* sav u jednoj

Čarls Dikens

knjizi s tamnoplavim tvrdim koricama, *Nikolas Niklbi* u nekom šarenom izdanju, u puno tomo-va, valjda i četiri, *Dombi i sin* opet u dva toma, u nekakvom malom formatu, bjelkastom, *Dej-vid Koperfild* žut – u dvije knjige. Čitao sam ih 1992. i 1993. godine, brzo i opčinjeno, na onaj način na koji čitaju petnaestogodišnjaci i še-snaestogodišnjaci, na način koji u sebi skriva smisao književnosti: zaboravljajući sebe i vlastite muke, a istovremeno, identifikujući se sa junacima, misleći samo na sebe. Počeo sam vremenom prepoznavati tipske likove i manirizme, ali nije mi to smetalo. Tako je to kad nekog pisca voliš na način na koji voliš prijatelja, drage su ti i njegove mane, često čak i draže nego vrline. Mogao sam sasvim lako zamisliti zašto su Dikensa za života čitaoci toliko voljeli. Nisam poslije ponovo čitao te Dikensove knjige, ali bih ga se često sjetio, kad bih recimo krajem

devedesetih, ili početkom dvijehiljaditih, pratio neku televizijsku seriju, prije vremena kad su se sa interneta počele unaprijed skidati cijele sezone. Dikensovsko je to iščekivanje tačno određenog iracionalnog termina u kojem će se fiktivna priča nastaviti. Ljepše je pratiti priču kad se u nju indirektno uključe i okolnosti u kojima ju se prati, slađe je pratiti priču kad je okružuju *velika očekivanja* (eto, da napokon iskoristimo i tu frazu).

VELIKA OČEKIVANJA: Najbolja Dikensova knjiga, ona koju bi trebao pročitati neko ko odluči da će od Dikensa pročitati samo jednu knjigu, jeste *Velika očekivanja*. Već sam bio dickensovac kad sam je čitao, već sam pročitao možda i sve one imenskoprezimenske njegove romane, i već sam poslije pedesetak stranica, čini mi se, shvatio da je to ono što od Dikensa i očekujem, samo bolje. Bio je rat i bilo je to

staro ćirilčno izdanje, mislim Prosvetino, u prevodu Živojina Simića. Nekad poslije, na fakultetu, čitao sam original, *Great Expectations*, ali kad zažmirim čujem da Pip i Estela govore *naški*. I vidim onaj kraj koji se tako savršeno *rimuje* s krajem *Poniženih i uvređenih*. Pipa i Estelu nikad ništa više neće ponovo razdvojiti, a Vanja i Nataša će zauvijek biti sretni zajedno. I makar su uglavnom sve Dikensove knjige i danas žive, i kao predlošci za pozorišne drame, filmske adaptacije i BBC-jeve ekranizacije, i kao inspiracija savremenim piscima, pa i kao *lektira*, nijedna nije življa od *Velikih očekivanja*. Dva mi primjera prva padaju na pamet kad je riječ o *Velikim očekivanjima* kao literarnom nadahnuću: izvanredni roman novozelandskog pisca Lojda Džonsa *Mister Pip* te briljantna kratka priča Rut Rendel pod naslovom *Očekivanja* objavljena u njenoj knjizi *Blood Lines*. Na jedva tri-četiri strane stalo je malo remek-djelo iz žanra omaža, strukturirano po onom principu koji je zajednički dobroj kratkoj priči i dobrom trileru, sa *težinom* i *otkrovenjem* koncentrisanim na samom kraju. Kad se to napravi kako treba, onda naknadno masa naoko trivijalnih detalja dobiva smisao, pa bile to sitnice iz istražnog postupka ili simbolika naslova. E, u ovoj priči Rut Rendel sve napravi kako treba.

Za englesku kulturu Dikensova dvjestogodišnjica je velika stvar, pa i u državno-diplomatsko-protokolarnom smislu. Od Velike Britanije do njenih prekomorskih teritorijalnih *džepova* (zvanihi ambasade) cijela je 2012. godina, kad je o kulturi riječ, u znaku Dikensa, a naročito ovi februarški dani oko njegovog rođendana. I Google se sedmog februara *grafički* poklonio velikom pripovjedaču. Sve je to, međutim, forma. Dikens *živi* kad ga se čita. Njegove knjige su debele knjige, pomalo starovremenske, i mnogi će reći da ih upravo to u ovoj epohi brzine odbija. Lijepo je čitati Dikensa dok je vani snijeg, a radijator povremeno zapucketa ne toliko različito od drveta na ognjištu. I knjiga i pucketanje vraćaju nas kroz vrijeme, knjiga ka Dikensu, pucketanje ka njegovim savremenicima koje kao da znamo jer je Čarls Dikens, je li, *naš zajednički prijatelj*.

Muharem Bazdulj

Radoznali kafedžija

Pošto se nismo potrudili da upoznamo elementarne činjenice iz vlastite prošlosti, i nije čudno da smo se tako neurotično ponašali u istorijskim pretumbacijama. Tako su nam promakle čak i one lepe stvari, kojima bismo mogli da se ponosimo, kao što je izvanredna narodna arhitektura, o kojoj je, srećom, dragoceno svedočanstvo ostavio jedan kafedžija iz Čajetine

NACRTATI, ZAPAMTITI: Crkva brvnara na Zlatiboru

Kasapčića most u Užicu podignut u XVII veku, srušen 1944.

ŠETAJUĆI ULICAMA BANATSKOG grada, u kojem živim, u poslednje vreme počinjem da primećujem da se, na vrlo perfidan način, gradski ambijent kakvog se sećam iz mog detinjstva polako menja i transformiše. Ono što je u osnovi bio devetnaestovekovni centar, tu i tamo naružen socrealističkim zdanjima, tokom godina prerasta u još zamršeniji arhitektonski amalgam. To je promena koja se dešava sporo (s obzirom na ovdašnje siromaštvo, svakako sporije nego na nekim drugim mestima), ali čak i pre nego što ste uspeali da to shvatite, čitav ambijent je već izmenjen. Mnogi detalji jednostavno su iščezli, a na obodima grada nestaju arhitektonski ukrasi, nakon što je kućama pridodata spoljašnja izolacija. Sledeće što vam padne na pamet jeste da su ti ambijenti, pre nego što su nestali, vrlo slabo ili nikako dokumentovani. Možda to jeste neumitnost vremena koje nezaustavljivo prolazi, ali promene nisu uvek nabolje, čak i ako stavimo na stranu našu potrebu da razumemo prošlost...

ZLATIBORSKE SLIKE: Potreba za sakupljanjem podataka na tu temu može da bude i pitanje bavljenja kulturnim nasleđem, kao u

slučaju arhitekture koja (između ostalog) poseduje etnografski značaj – kuće brvnare iz Zapadne Srbije su dobar primer, s obzirom da predstavljaju važan trag o narodnoj arhitekturi, staroj vekovima, a koja je u naše vreme jednostavno prestala da postoji. Nedavno je objavljena knjiga koja predstavlja upravo dragocenu belešku o arhitekturi i životu u Zapadnoj Srbiji – *Crteži i zapisi* Ljubiše R. Đenića Rujanskog ("Službeni glasnik", 2011). Knjiga je zanimljiva već i zbog toga što je nastala prema rukopisnim beleškama čiji je autor zapravo amater i entuzijasta – sin vlasnika kafe iz Čajetine. Rujanski (1914–1992) je tokom decenija crtao i pisao beleške o zlatiborskom kraju, "onako kako zna, ume i

može" – kako je sam voleo da kaže. U intervjuu koji je objavila "Politika" 1939. godine, on kaže: "Knjiga me interesovala... i život ovaj oko mene, život Zlatibora u prošlosti i danas. Osvojilo me to nekako, te ovako uzgred, pored posla, čitam, pišem, crtam i pribiram raznovrsnu građu za proučavanje Zlatibora u prošlosti i danas... Inače, točim poliće i kuvam kafu, to je moje glavno zanimanje." U predratnom periodu Rujanski je pisao o novostima iz svog

kraja za dnevnik "Pravda" i osnovao je lokalnu knjižnicu, a među njegovim zaslugama ubraja se i činjenica da je 1941. godine uspeo da zaustavi ustanike u nameri da spale arhivu bivšeg načelnstva u Čajetini. Tako je, samo zahvaljujući "glasu razuma" ovog jednostavnog čoveka iz naroda, Istorijski arhiv u Užicu uspeo da do danas sačuva važna svedočanstva o prošlosti tog kraja. Njegov rad na prikupljanju etnografske građe i skiciranju zanimljivih kuća na koje je nailazio (iako je u svemu bio samouk) trajalo je do smrti, početkom devedesetih. Ovo posthumno objavljeno izdanje je pogled u tek manji izbor njegovih radova.

OTETO OD ZABORAVA: Razume se da su dragocene beleške o danas teško zamislivim aspektima života u prošlosti: zapisi o dobro naoružanim poštunošama koji su se laćali teškog zadatka da održavaju svoje maršrute po balkanskim gudurama i tako bili praktično jedini posrednici u komunikaciji među zajednicama koje nisu bile povezane bilo kakvim društvom (o čemu je Rujanski pisao prema svedočanstvima starih ljudi, koji su se u to vreme još sećali prilika u devetnaestom veku), ili pak zapisi o kiridžluku (karavanu) kao osnovnom vidu saobraćaja. Međutim, njegovi nacrti zlatiborskih brvnara govore ne samo o zanimljivim starim drvenim kućama (što one razume

Zlatiborska vetrenjača

se jesu), već o jednom drevnijem, drukčijem načinu stanovanja i življenja, koji je obeležio živote ljudi sa ovih prostora tokom brojnih generacija, a o čemu zapravo tako malo znamo, uprkos patriotskom busanju koje se toliko puta klelo u "srpskog seljaka" i tome slično. Jedan od razloga je što su, nakon upoznavanja sa modernim načinom gradnje i življenja, ljudi brzo zaboravljali stare prilike i običaje, a kako se nedovoljno toga učinilo na izgradnji institucija koje bi sistematski prikupljale etnografske (čitaj: životne) podatke, bilo je pre malo onih koji su to beležili pre nego što potpuno potone u zaborav. Zato možda i nije čudno da smo se tako neurotično ponašali u istorijskim pretumbacijama – nismo se potrudili da upoznamo činjenice iz vlastite prošlosti, tako da su nam promakle čak i one lepe stvari, kojima bismo mogli da se ponosimo, kao što je ta izvanredna narodna arhitektura. Umesto stvarnosti, lepe ili ružne (kakva već sve stvarnost zna da bude), bilo je lagodnije da se bavimo legendama. U tom smislu, knjiga posvećena Ljubiši R. Đeniću Rujanskom, makar objavljena sa zakašnjenjem, dobar je primer da u svem tom haosu ipak može da bude neki radoznali kafedžija, koji će nastojati da nešto već pribeleži na hartiji. ◀

Saša Rakezić

► tv manijak

Piše: Dragan Ilić

Stojina kuhinja

Zaista dugo nisam gledao **Grand šou**. Čovek može godinama da živi i radi, čak i da gleda TV program bez te blagodeti da čuje i vidi nove zvezde. Pre nekoliko dana sam video **Grand obračun**, gde su muzička kopljia ukrstile, kako reče voditeljka Dragana Katić – **Legende protiv Legende!** Dobro, te Legende možete da vidite i kod Žike u "Šarenici" i u jutarnjem, izgleda da će uskoro koncert pa se ljudi reklamiraju. **Neda**, opet, neprestano iskače iz dnevne štampe jer je nedavno postala baka. Dok su se oni tako natpevali, publika u delirijumu, a one labudice u pozadini **vrc-vrc!**

Dok je taj pevački boks meč trajao, mlatili su i Legende i Neda, onako muški, bez poštode – **nabod/čorba**. Dok je borba trajala, primetio sam novu rubriku sa pitanjima vezanim za takmičare. U prošlom duelu, posle kojeg sam se oporavljao danima, pobije se **Mile Kitić** i **Stoja**. Superteška! Od tada sam u neverovatnoj dilemi koja još traje, i drži me bez odgovora. Pošto sam, naravno, bio nokautiran posle prve runde, izgubio sam svest i nisam čuo tačan odgovor na postavljeno pitanje o Stoji. Rezultata nema na internetu, a građani su slali SMS poruke. Stoja nije nimalo pomogla oko tačnog odgovora, a pitanje je bilo **epikurejski jednostavno**.

Stoja najviše voli da jede:

Piletinu

Svinjetinu

Divljač

Žablje batak

Ovaj izbor je toliko apstraktan da u izvesnom smislu može biti paradigma većine naših "izbora" u Srbiji. Upišemo li među ponuđene odgovore imena stranaka (ili mogućih koalicija) umesto Stojinih nutricionističkih proteinskih izvora, dobićemo istu vrstu **kognitivne dileme**. Logika je istovetna. Stoja, kao živi organizam (a naša država se veoma često poredi sa organizmom), u svakom slučaju će biti sita i najedena. Naša pretpostavka, ili konačni Stojin izbor, ne isključuje nijedan od elemenata – a to je moguće samo kada su **svi na vlasti**. Nema tu netačnih odgovora. Bilo da se dohvati tradicionalizma (čitaj svinjetine), ili zdravog pilećeg belog koje simbolizuje stranke centra, jer idu uz sve, nema gladi. Međutim, kada u izboru imate divljač, što možemo percipirati kao ekstremnu desnicu i ultranacionalizam te žablje batak – kao **ekskluzivnu mondijalističku opciju**, čovek zaista ne zna gde će Stoja pre da zagrije. Pošto je izbor i glasanje pratio muzički obračun sa Miletom Kitićem (ponovo je ime sudbina), atmosfera je bila zaista predizborna. Ja nisam čuo rezultate glasanja, ali davo mi ne da mira pa i dalje razmišljam **šta će Stoja pojesti**.

Uzmemo li kao tačnu premisu da neku vrstu mesa ona najviše voli, to u Srbiji ne mora da isključuje mogućnost postizbornih koalicija. Dakle, ukoliko građani ogromnom većinom glasaju da su Stojina omiljena klop – recimo hipotetički, baš ti žablji bataci, hoće li ona posle glasanja metnuti prst na čelo i omiljeno prasence zameniti žabicama? **Da li je promena uopšte moguća**, ili će ona po starom, pile u supu, a prase na roštilj ili ražanj?

Pitam se da li je pre glasanja odluka negde blanko kovertirana, jer ljudi ipak troše pare na SMS poruke i glasanje. Ko garantuje za regularnost izbora, jer znate kako se kaže – danas Stoja, sutra Nedini unuci (glasacete koliko ih je i kog su pola), prekosutra hobi Marka Bulata i tako unedogled.

Tako stižemo do **Grand kviza**, gde se takmičari nadmeću za 50.000 evra. Ako znate odgovore na sve ove misterije kosmosa (od kojih sam samo neke naveo), možete da zaradite lepe pare. Ja sam pokušao da učestvujem, onako od kuće, al' nisam imao pojma kako je pravo ime i prezime popularnog "Pepija", ko peva **"što sam steko' potrošice neko"**, odakle je Bojana Šarović (štaviše, nisam znao ni ko je Bojana Šarović) – toliko sam ispao glup i neinformisan da više neću ni da se takmičim ni da glasam. Nemojte pogrešno da me shvatite, nema ovde belih listića, postoje samo paralelni svetovi o kojima jednako **nemam pojma**. Za mene je poražavajuće šta uoči izbora u Srbiji (jednako malo ili ništa) znam o programima, ponuđenim rešenjima i gastronomskim navikama gospođe Stoje. ◀

Krizna, bezbednost i putevi oružja: Hladni rat u Savetu bezbednosti

Ko ima dozvolu

Ko koga ubija? Ko koga naoružava? Zašto se koplja lome na Siriji, sukob šiita i sunita i šta će biti posle režima Bašara el Asada

Situacija u Savetu bezbednosti Ujedinjenih nacija je 4. februara podsećala na početak oktobra prošle godine. Naime, Rusija i Kina su tog dana, baš kao i pre četiri meseca, stavile dvostruki veto na nacrt rezolucije o Siriji. U oktobru su četiri članice SB bile uzdržane, dok je ovog puta za rezoluciju glasalo 13 zemalja, ali mnogo bitnija razlika bila je usijana atmosfera u kojoj se glasanje ovog puta odvijalo.

Mada su i u oktobru čelnici zapadnih zemalja bili “užasnuti” zbog veta, ovog puta su optužbe na račun Rusije i Kine bile mnogo žešće. Šefica američke diplomatije Hilari Clinton rekla je da ove dve zemlje “snose punu odgovornost zbog zaštite brutalnog režima u Damasku”. “Rusija i Kina su podmetnule nogu naporima da se problemi u Siriji i tragedija sirijskog naroda završe miroljubivim metodama”, izjavila je američka ambasadorica pri UN Suzan Rajs i dodala da bi “Kina i Rusija mogle da dožive sličnu vrstu međunarodne izolacije kao sirijski predsednik Bašar el Asad zbog stavljanja veta”. Sirijska opozicija optužila je Moskvu i Peking da su Asadu dali “dozvolu za ubijanje”, generalni sekretar UN Ban Ki Mun rekao je da rusko-kineski veto “podriva” svetsku organizaciju.

Moskva je prilično hladnokrvno reagovala na optužbe. Još u oktobru je Rusija tvrdila da tadašnja rezolucija vodi intervenciji poput one u Libiji. Ovoga puta, Moskva je dodala da su američki i evropski zvaničnici odbacili niz ruskih amandmana na rezoluciju kojima bi za nasilje bila okrivljena i sirijska opozicija, a ne samo vlada. “Detaljna uputstva za okončanje nasilja pisana su samo za jednu stranu u sukobu – sirijsku vladu. Rusija je predložila mnoštvo amandmana u kojima se navodi šta bi i opozicija trebalo da uradi da bi nasilje prestalo”, rekao je ministar inostranih poslova Rusije Sergej Lavrov, pominjući istovremeno

povlačenje bezbednosnih snaga i naoružanih opozicionih grupa iz gradova. Lavrov je rekao da je Moskva bila iznenađena time što je SB odbacio “sasvim logične” amandmane, te da suština “histeričnih izjava” povodom veta jeste da se sakrije ono što se zaista događa u Siriji. On je ocenio da “spoljni igrači” pokušavaju da svrgnu sirijski režim, što dovodi do sve većeg broja poginulih u sukobu, i naveo da ekstremistima u sirijskoj opoziciji “neko sa strane” dostavlja oružje i sugeriše da ne prihvati bilo kakve kompromise sa režimom.

DEMOKRATE I KASAPI: Jedan od razloga povišene temperature u SB su i vesti koje su poslednjih dana stizale iz Sirije. Naime, prema tvrdnjama “sirijskih aktivista za zaštitu ljudskih prava”, sirijska vojska je u gradu Homsu ubila više od 260 ljudi, uglavnom civila, a granatama još uvek zasipa taj grad. Vesti o brojnim civilnim žrtvama Asadovih snaga iz istih izvora stižu i iz drugih delova zemlje. Sirijske vlasti su negirale da su bombardovale Homs i saopštile da iza najnovijeg nasilja stoje naoružane “terorističke bande” koje napadaju građane i bezbednosne snage. Na vesti iz Homsa, Vašington je u znak protesta zatvorio ambasadu u Damasku, predsednik SAD Barak Obama je optužio sirijskog predsednika za ubijanje civila u “užasnom napadu”, zahtevajući da Asad napusti vlast.

Osnovni problem svih izveštaja o žrtvama koje stižu iz Sirije jeste što je podatke nemoguće proveriti iz nezavisnih izvora, a takva situacija vlada od početka pobune protiv vlasti 15. marta. Podatke o civilnim žrtvama ubijenim od strane bezbednosnih snaga daju organizacije za ljudska prava čija se sedišta nalaze izvan zemlje, poput Sirijske organizacije za ljudska prava sa sedištem u Londonu, koje se pozivaju na izveštaje “aktivista sa terena”. Dok vlast za kaos u zemlji krivi “naoružane terorističke elemente” koje pomaže Zapad, druga strana

za ubijanje

OD MIRNIH PROTESTA DO ORUŽANE POBUNE: Sirijski vojnici prebegli u opoziciju

Fotografije: REUTERS

za zločine okrivljuje samo Asadove snage. Zapadni mediji podatke opozicionih aktivista uzimaju kao potpuno verodostojne: u uprošćenoj slici su na jednoj strani “borci za demokratiju i slobodu”, a na drugoj “kasapin” Bašar el Asad.

Malo toga je izvesno u sirijskom ratu, osim da sukob snaga bezbednosti i pobunjenika traje već skoro godinu dana. Vojna formacija pobunjenika koja se najčešće pominje je Slobodna sirijska armija, za koju se tvrdi da je uglavnom čine dezertteri iz policije i vojske. Evidentno je da su ustanici solidno naoružani, na to ukazuje dužina sukoba i činjenica da su već osvajali i velike gradove, čak i delove Damaska, iz koga su posle nekoliko dana teških borbi potisnuti tek početkom februara.

BITKA ZA HOMS: Situacija u Homsu pokazuje da se u Siriji već vodi ozbiljan rat. Ovaj grad nalazi se na putu između najvećih gradova – Damaska na jugu i Alepa na severu, na važnoj raskrsnici koja omogućava kontrolu glavnih puteva u Siriji. Veći deo zemlje čine pustinja i polupustinja, dok je najveći broj stanovnika i značajnih gradova u “plodnom polumeseću”, relativno uskom pojasu na zapadu zemlje koji se proteže od Alepa do Damaska, dužinom od oko 700 kilometara. Novinari Rojtersa tvrde da snage pobunjenika već mesecima kontrolišu delove Homsa. Ofanziva Asadovih snaga očigledno je usmerana na to da povrati kontrolu nad ovim strateški važnim gradom u kome se nalazi i velika rafinerija nafte. U poslednje vreme je već dva puta bilo eksplozija na naftovodu koji snabdeva rafineriju, mada nije jasno da li su eksplozije posledica sabotaza ili borbi koje se vode u gradu.

Izveštači Rojtersa kažu da je Homs opustošen u borbama između Asadovih snaga i pobunjenika, kao i sukoba između većinskih sunita i pripadnika alavita. Broj izbeglica iz Sirije u susednim zemljama se povećava. Turska je saopštila da ih je u toj zemlji više od 12.000. ▶

SPORNA MIROVNA MISIJA: Ministar spoljnih poslova Rusije Sergej Lavrov i sirijski predsednik Bašar el Asad (gore) i sahrana sirijskog vojnika ubijenog u borbi sa pobunjenicima

Stižu vesti o ekonomskoj katastrofi, cene hrane i ogreva su se udvostručile, nema prihoda od turizma od koga je ova zemlja u prošlosti zarađivala više od milijardu dolara godišnje.

SA REČI NA DELA: Paralelno sa sukobom na zemlji zahuktava se i diplomatski rat zbog Sirije. Za sada niko javno ne pominje vojnu intervenciju kakva je viđena u Libiji, ali raste i medijski i svaki drugi pritisak na Siriju, što je znak da se nešto veliko sprema. Da podrška sirijskoj opoziciji ne ostaje samo na rečima, stižu i zvanične potvrde. Džozef Liberman, američki senator i predsednik senatskog komiteta za unutrašnju bezbednost i vladine poslove, rekao je da postoji raspon mera koje međunarodna zajednica može preduzeti, što uključuje snabdevanje opozicione Slobodne sirijske armije medicinskim materijalom,

obaveštajnim podacima, možda čak i oružjem, i da se neke od tih stvari već rade. Na ono što se dešavalo sa Libijom podsećaju i druge stvari. Na primer, deo odbijene rezolucije u kome se pozivaju Asadove snage da se povuku iz gradova i prepuste ih pobunjenicima, što deluje apsurdno, jer bi Asad time sam sebi potpisao smrtnu kaznu. Slični zahtevi bili su upućeni i Gadafigu, čime je bivši libijski lider gurnut u situaciju da se bori do kraja, bez mogućnosti kompromisa.

U utorak su u Damasku bili Sergej Lavrov i šef ruske tajne službe za inostranstvo Mihail Fradkov. Posle sastanka u Damasku Lavrov je istakao da "odgovor na legitimne težnje naroda za boljim životom treba tražiti u postizanju neophodnih reformi". Obrćajući se Asadu, Lavrov je rekao: "Svaki lider u svakoj zemlji treba

da bude svestan sopstvene odgovornosti. Vi ste svesni vaše odgovornosti", šta god to značilo. Rusku delegaciju na ulicama su, kako su prenele agencije, dočekale stotine hiljada građana uzvikujući: "Hvala Rusiji", a sirijska televizija je izrazila zahvalnost Rusiji i Kini za zaštitu suvereniteta zemlje.

IRANSKA KOMPONENTA: Mada sve strane spolja umešane u sirijski problem pozivaju na mir, stabilnost, tranziciju ka demokratiji, zaštitu civila, jasno je da je u pitanju borba za sopstvene interese. Uz prodaju oružja, tu su i geostrateški interesi, a jedan od najbitnijih faktora u sirijskoj drami je zemlja koja u ovom sukobu direktno ne učestvuje, a to je Iran.

Arapska liga je krajem januara predložila plan kojim bi predsednik Bašar el Asad prepustio vlast potpredsedniku, posle čega bi se formirala "vlada nacionalnog jedinstva" čiji bi sastav bio odobren u UN. Sirija je ocenila taj plan kao zaveru nekih članica Arapske lige, a jasno je bilo da sirijske vlasti pominjući zaveru misle na države iz Persijskog zaliva, Saudijsku Arabiju, Katar, Kuvajt, Ujedinjene Arapske Emirate, Bahrein.

Zajedničko ovim državama je da ih predvođe sunitske dinastije, da raspolazu velikim rezervama nafte i gasa, da su najverniji američki saveznici među arapskim zemljama i da zajednički strahuju od Irana, jedine šiitske države u muslimanskom svetu. A sve pomenute zemlje imaju šiitsku manjinu. U Saudijskoj Arabiji je šiita oko 15 odsto, u Kuvajtu 20 odsto, u Emiratu 15 odsto, u Kataru pet odsto. U Bahreinu su šiiti većina koja čini oko 70 odsto stanovništva, a vlast ovih država šiite uglavnom doživljavaju kao petu kolonu Irana.

Kada su prošle godine u Bahreinu počeli nasilni protesti kojima su šiiti tražili da budu ravnopravni građani, demonstracije su u krvi ugušene pomoću vojske Saudijske Arabije i UAE. Pritisak na Siriju, gde su na vlasti mahom pripadnici šiitske sekte alavita, očigledno je i za sunitske monarhije iz Zaliva i za njihove zapadne saveznike još jedan način pritiska na Iran, koji bi padom Bašara el Asada izgubio jedinog saveznika u okolnom arapskom svetu. U čudnom partnerstvu uperenom protiv Irana i Asadove Sirije, konzervativnim muslimanskim monarhijama nimalo ne smeta što su na istoj strani sa Izraelom, kao što ni Izraelu i SAD ne

HLADNI RAT NA POMOLU: Protest Sirijaca ispred zgrade UN u Njujorku

smeta što im je saveznik Saudijska Arabija, zemlja koja, što javno, što tajno, finansira i pomaže mnoge centre radikalnog islama po svetu. Pomenute zalivske zemlje aktivno su bile uključene i u rušenje Gadafija u Libiji, a u prvom redu podrške bio je isturen Katar.

EKSPLOZIVNA MEŠAVINA: Nezadovoljstvo Asadovom vladavinom deluje samo kao širok okvir za krvavu dramu kroz koju prolazi Sirija. Mada je od 17 miliona stanovnika 90 odsto muslimana, pored većinskih sunita tu je i

veliki broj šiitskih sekti poput alavita, druza, ismailita, koji čine 16 odsto stanovništva; hrišćana različitih konfesija je oko deset odsto. Kada se na to doda činjenica da je u Siriji oko milion Kurda, dobija se mešavina koja je u miru fascinantna, a u građanskom ratu, kada počne namirivanje konfesionalnih, nacionalnih i svih drugih računa, eksplozivna i smrtonosna.

Kakva će Sirija iznići iz ovog rata, nemoguće je predvideti, ali dosadašnji rezultati "arapskog proleća" ne ostavljaju mesta za optimizam.

Najmanje verovatna izgleda mogućnost da će, na duži rok, Asad ostati na vlasti. Ukoliko i kada Asad padne, nastaće borba za vlast u kojoj će se naći mnoge strane, sada ujedinjene u borbi protiv režima. Najjača grupa među njima je verovatno Muslimansko bratstvo, organizacija čije članove je otac sadašnjeg predsednika Hafez el Asad masakrirao u Hami 1982. godine, kada su ubijene na desetine hiljada ljudi. Sirijsko Muslimansko bratstvo je i tada, a i sada, bilo pod jakim uticajem Saudijske Arabije i radikalnog vahabitskog učenja, a kažu da se već sada u Siriji ponegde čuju pozivi: "Hrišćane u Liban, alavite u grob". Mnoge manje radikalne grupe nalaze se takođe u opozicionom Sirijskom nacionalnom veću, koje sastanke održava uglavnom u Turskoj, ali pitanje je kolika je realna snaga tih grupa koje se najčešće oglašavaju saopštenjima.

Ono što izaziva jezu, osim brojnih žrtava koje su već pale, jesu dva samoubilačka napada na vladine snage koji su se desili u Damasku. Recept je očigledno prepisan iz susednog Iraka, koji u košmaru samoubilačkih napada grca već čitavu deceniju. O mogućnosti takvog razvoja događaja trebalo bi da misli svako kome je dobro ove zemlje na umu, ako takvih uopšte ima među onima koji odlučuju o sudbini Sirije. ◀

Momir Turudić

Minhenska bezbednosna konferencija

U senci ruskog veta

Kako se konferencija "Obezbeđivanje mira u godini velikih geopolitičkih pomeranja i neizvesnosti" pretvorila u hladnoratovsko prepucavanje. Koja je poruka poslata "majkama u Siriji čiji sinovi će danas biti ubijeni" i zašto je Rusija poručila Zapadu da je "histeričan i nepristojan"

Za "Vreme" iz Minhena

Nedelju dana posle Svetskog ekonomskog foruma u Davosu i Samita Evropske unije posvećenog finansijskoj i dužničkoj krizi, i u Minhenu se prošlog vikenda na 48. po redu Bezbednosnoj konferenciji okupilo sedamdesetak državnih delegacija. Šefovi država i vlada, ministri odbrane i spoljnih poslova, ambasadori, vojna lica, vojni eksperti i civilni predstavnici su pod motom konferencije "Obezbeđivanje mira u godini velikih geopolitičkih pomeranja i neizvesnosti" ponovo raspravljali o tome

kako da spasu svet. Na Minhenskoj konferenciji nisu predviđeni nikakvi obavezujući zajednički zaključci, što doprinosi otvorenoj razmeni mišljenja.

Još pre nego što je konferencija počela, bilo je jasno da će predviđeni plan i program pasti u vodu zbog spora Zapada sa Rusijom i Kinom oko rezolucije o Siriji Saveta bezbednosti UN. Nagoveštaj novog "hladnog rata" zbog Sirije, transformacija "arapskog proleća" u neizvesnu i eksplozivnu "zimu" demokratske tranzicije, zauzimanje geostrateških i privrednih pozicija razvijenih zapadnih zemalja na Bliskom istoku,

posve su u drugi plan bacili panele kao što su "Nemačka Evropa ili evropska Nemačka", "Finansijska kriza kao rizik za međunarodnu bezbednost", "NATO u uslovima novih bezbednosnih i finansijskih izazova" ili "Evropa, Amerika i uspon Azije". Predstavnici zapadnih zemalja i Arapske lige okomili su se javnim apelima i u bilateralnim razgovorima na Rusiju, da svojim vetom u SB "podstiče masakriranje civilnog stanovništva u Siriji". Ton je bio da Moskva sprečava rešenje krize u Siriji, a da bez rešenja u Siriji propada čitava izgradnja demokratije na Bliskom istoku. Predstavnici Rusije i ▶

Kine demonstrativno nisu učestvovali na panelima poslednjeg dana konferencije, dok su svi ostali njihov veto na ovaj ili onaj način nazivali "sramotnim".

BLISKI ISTOK I OSUDA RUSIJE: Panel o izgradnji Bliskog istoka nakon "arapskog proleća" otvorila je dobitnica Nobelove nagrade za mir Tavaikul Karman. "U ovom trenutku Asadov režim ubija hiljade ljudi. Rusija i Kina su uložile veto i time poništile ulogu SB da služi očuvanju mira i zaštiti slabijih. Obe zemlje snose odgovornost za smrt ljudi i masakr u Siriji koji se nastavlja. U ime arapske omladine od Persijskog zaliva do Okeana, želela bih da izrazim oštru i apsolutnu osudu Rusije i Kine koje su podržale kriminalni režim u Siriji. Pozivam Zapad da osudi ovaj rat i da iskoristi sva raspoloživa sredstva i preuzme sve moguće mere kako bi prekinuli masakr", rekla je ona i zardila gromoglasan i dug aplauz svih prisutnih.

I Kenet Rot je u ime Hjuman rajts voča izrazio duboko razočarenje odlukom Rusije i Kine: "Ako Savet bezbednosti ne može da reši ovu situaciju, treba ga proglasiti irelevantnim i tražiti nove vidove međunarodnog udruživanja koji će biti efikasniji."

Turski ministar spoljnih poslova Ahmet Davutoglu je rekao da hladni rat zapravo nikada nije ni prestao, da je on završen samo na prostoru Istočne Evrope, dok očigledno i dalje traje u regionu Bliskog istoka. "Nakon završetka hladnog rata arapsko-islamski konflikt nije završen, pa tako ni hladni rat nije okončan. Sada je vreme za promene", poručio je Davutoglu i dodao da "ne želi regionalni hladni rat i postojanje dva fronta u našem regionu i njihovoj polarizaciju". Turski ministar rekao je da je rezultat glasanja u SB potvrdio da se hladnoratovska logika nastavlja. Po njemu, Rusija i Kina nisu glasale u skladu sa realnošću, već u skladu sa refleksijom svog odnosa prema Zapadu. Davutoglu, iako optimističan što se tiče budućnosti Severne Afrike, upozorava na rizike u Persijskom zalivu i na potencijalni rizik od sukoba sa Iranom i Libanom, kao i na opasnost od nuklearnih konfrontacija.

Premijer Tunisa Hamada Džebali je istakao da se izbegavanje intervencionizma pod izgovorom nemešanja u nacionalni suverenitet mora proglasiti neosnovanim. Međunarodna zajednica nije imala takav stav u slučaju Tunisa i ne sme ga imati ni u slučaju Sirije. On je

pozvao sve učesnike konferencije da umesto što drže duge govore preuzmu brze i oštre mere povodom rešavanja problema u Siriji. "Veto je zloupotrebjen. Međunarodna zajednica mora razviti nove mehanizme donošenja odluka. Sirijski problem je jezgro ovog panela."

Nemački ministar inostranih poslova Guido Vestervele najoštrije je osudio Rusiju i Kinu i naglasio da Zapad neće prestati da vrši politički i diplomatski pritisak, a Hilari Klinton da je pitanje trenutka kada će Asad biti skinut sa vlasti, ali da je nedopustivo da se dozvoljava prolivanje krvi dok se to ne desi i da će SAD učiniti sve što je u njihovoj moći da to spreče.

RUSKO NJET: Ministar inostranih poslova Rusije Sergej Lavrov je na konferenciji govorio poslednji put u subotu, nekoliko sati pre nego što će Rusija uložiti veto u SB i neposredno pred bilateralni razgovor sa Hilari Klinton. Tada je rekao da Rusija ne misli da je rezolucija u potpunosti neosnovana. "Juče sam razgovarao sa Hilari Klinton i utvrdili smo amandmane koji bi popravili dva glavna problema koja Rusija vidi u ovoj rezoluciji. Kao prvo, potrebno je promeniti uslove dijaloga, a kao drugo oštre mere treba primeniti ne samo na režim, nego i na naoružane pobunjeničke grupe. Ako to ne uradimo, onda bi to značilo da ćemo zauzeti stranu u građanskom ratu."

Lavrov je istakao da mirni protesti u Siriji imaju punu podršku Rusije, ali da Rusija nika-ko ne podržava naoružane grupe koje stvaraju veštačku krizu u zemlji i napadaju državne institucije. Između redova se jasno dalo naslutiti da Rusija zapravo ne želi da se ponovi slučaj

Libije. Lavrov je reakciju Zapada na veto ocenio "histeričnom i nepristojnom", pogotovo što nisu hteli nekoliko dana da sačekaju sa raspravom u SB do njegovog već zakazanog sastanka sa predsednikom Sirije Asadom, a u tom razgovoru će navodno razmatrati mogućnost brzih implementacija demokratskih reformi.

Nakon završetka panela posvećenog Bliskom istoku potpredsednica Evropske komisije Neli Kroes uzela je mikrofon i učesnicima postavila pitanje: "Koja je poruka koju želite da odavde pošaljete majkama u Siriji čiji sinovi će danas biti ubijeni?" Pitanje je dramatično ponovila tri puta obraćajući se svima u sali. U tišini koja je usledila završen je najvažniji panel na min-henskoj Bezbednosnoj konferenciji.

NATO, BEZBEDNOST I FINANSIJSKA KRIZA: Panel o izgradnji evroatlantske bezbednosne zajednice održan je u subotu, u atmosferi iščekivanja sednice Saveta bezbednosti posvećene Siriji. Posebna pažnja posvećena je odnosima Rusije i NATO-a. Na konferenciji je između panela predstavljen završni izveštaj Evroatlantske bezbednosne inicijative (EASI). U njemu ključnu ulogu igra tesna saradnja NATO-a i Rusije, strategija za demilitarizaciju i transformisanje njihovih odnosa. Iako je ova inicijativa zvanično podržana od strane svih učesnika, nezvanično niko nije bio optimističan i povodom ostvarivanja tih ciljeva. Realnost je mnogo bliža obnavljanju hladnoratovskih odnosa.

Na ovom panelu prvi put su zajedno govorili američka državna sekretarka Hilari Klinton i ministar odbrane Leon Paneta. Time su, kažu, hteli da ukažu na važnost konferencije kao i

trenutka u kome se ona održava. Iskoristili su priliku da predstave novu strategiju SAD. Hilari Klinton je podvukla da Evropa ostaje prvi i najvažniji partner Amerike u NATO-u. Zatim je taksativno navela pet područja u kojima je potrebna tešnja saradnja Evrope i Amerike, a koja se uglavnom odnose na zajedničku i efikasniju saradnju u borbi protiv finansijskih kriza. Govor Klintonove prekinut je aplauzom kada je rekla: "Nadamo se da će u 10 časova po istočnom vremenu u Njujorku, Savet bezbednosti izraziti političku volju međunarodne zajednice (o Siriji)." ."

Klintonova je tako još jednom (uzalud) pozvala Rusiju da ne stavlja veto na rezoluciju SB o Siriji. Nakon panela to je nastavila i u bilateralnim razgovorima. Paneta je pomenuo je da je koncept nove bezbednosne strategije suočavanje Amerike sa fiskalnom krizom i rezanje budžeta odbrane za oko 487 milijardi dolara. Paneta takvu situaciju vidi kao priliku da Amerika preoblikuje vojsku SAD koja bi bila manja, ali efikasnija. "Uveravam vas da vojska SAD ostaje najjača vojska na svetu i da je u mogućnosti da brani i interese SAD i njenih saveznika", rekao je Paneta. SAD će povećati svoje prisustvo na Pacifiku i Bliskom istoku, gde vidi najveće izazove i mogućnosti u XXI veku. Takođe, nova strategija obuhvata i dalje prisustvo američke vojske u Evropi, kao i mogućnost

njenog reagovanja bilo kada i bilo gde.

Smart Defence strategiju je ocenio kao vrlo racionalnu i neophodnu, ali je rekao da ona ne može služiti kao izgovor za neulaganje u bezbednost. Naglasio je da je potrebno završiti uspešnu misiju u Avganistanu do 2014. godine kada očekuje da će Avganistan biti u stanju da samostalno preuzme bezbednost države. I on je pomenuo važnost saradnje sa Rusijom, posebno što se tiče izgradnje raketnog štita u Evropi.

OPADANJE DOMINACIJE ZAPADA: Lavrov se prisutnima obratio na ruskom jeziku, koji je bio jedan od zvaničnih jezika konferencije. Govorio je uglavnom o tome da je došlo do drastičnih promena u konstelaciji snaga u svetu. "Tu pre svega mislim na uspon Azije." Izjavio je da ta promena podrazumeva opadanje dominacije zapadnog sveta. "Nije da se Rusija tome raduje, budući da je EU naš važan partner, ali svakako ne možemo ni da poreknemo tu činjenicu." Upozorio je da dolazi do povećanja konkurencije među zemljama i do buđenja kulturnih i religijskih identiteta, a kao primer naveo je severnu Afriku i Aziju.

O suočavanju sa trenutnim izazovima i očekivanjima rezultata samita NATO-a u Čikagu u maju ove godine govorio je i generalni sekretar NATO-a Anders Fog Rasmussen. I on je istakao značaj čvrstog strateškog partnerstva NATO-a i Rusije. Ono što su uspeali da urade

na izgradnji ovog partnerstva Rusija i NATO u poslednje tri godine, Rasmussen je pohvalio, ali je ipak istakao da ova saradnja još nije dostigla pun potencijal. To se posebno odnosi na pitanje izgradnje raketne odbrane u Evropi. NATO je 2010. u Lisabonu pozvao Rusiju da mu bude partner u ovom projektu, a Rasmussen se nada da će 2012. u Čikagu preduzeti i drugi korak u toj saradnji.

Dok je ovaj panel bio uglavnom posvećen predviđanjima svetle budućnosti NATO-a i veri u saradnju sa Rusijom, kao i isticanju njene neophodnosti, izgleda kao da je takva atmosfera trajala samo koliko su trajali i govori učesnika. Van panela, realnost je bila potpuno drugačija. Iako se nije mogla primetiti lična tenzija između učesnika, jasno su se mogli čuti komentari o strahu i neizvesnosti od izbijanja novog hladnog rata. Godine 2007. Putin je na Minhenskoj konferenciji pomenuo tu mogućnost. Godine 2012. u agendi koju su dobili učesnici je ova izjava objavljena u svetlu najcrnje prognoze za svetsku bezbednost koja mora biti izbegnuta po svaku cenu.

Marina Komad

Izvoz oružja i demokratija

Dileri mirotvorci

PIJACA ORUŽJA: Najnoviji američki robot za ubijanje Fotografije: REUTERS

"Možemo li da budemo i vodeći šampion mira i svetski vodeći snabdevač oružjem?", upitao je jednom prilikom bivši predsednik SAD Džimi Karter

MEĐUNARODNA INDUSTRIJA ORUŽJA nije u krizi, kriza je njen biznis, sarkastično primećuje nemački nedeljnik "Špiegel" u članku "Demokratija ili dolari". Po podacima stokholmskog instituta za istraživanje mira SIPRI izdaci za oružje u svetu u poslednjoj deceniji su porasli za 56 odsto, na 1,63 hiljada milijardi dolara.

Tu činjenicu reflektuje i burna debata o budućim bezbednosnim izazovima koja je od 3. do 6. februara održana u minhenskom hotelu Bajrišer hof. Taj hotel je u aprilu 1944. bio ►

srušen do temelja, ali je ispod ruševina nekim čudom ostala gotovo neoštećena sala s ogle-
dalima. Vlasnik hotela Falk Folkart obećao je
da će u potpunosti obnoviti taj ponos njegove
porodice, podignut 1841, u vreme Ludviga I.

U tom starom hotelu sa 345 soba, koji je 1897.
godine vredeo 2.850.000 zlatnih maraka, već
48. put se održava "Davos bezbednjaka", vi-
sokoprofilisana Minhenska konferenciji o bez-
bednosti, koju je 1962. inicirao izdavač Evald-
Hejnrih fon Klajst-Šmencin, inače nekadaš-
nji pripadnik Vermahta, jedini preživeli uče-
snik zavere protiv Hitlera 20. jula 1944, zato-
čen do kraja rata u koncentracionom logoru
Rafensbrik.

Kako su učesnici te savetodavne debate upi-
rali jedan drugom prst u lice uz izraze "rame
uz rame protiv tiranina", "zajednička odgovor-
nost" "zajedničke vrednosti", "demokratija",
slobodni ljudi", "razočaranje" i "zabrinutost",
čitalac će videti u izveštaju s lica mesta, a izgle-
da da se sve svodi na to da se oružje prodaje
despotima, a da dojučerašnji pouzdani kupci
postaju današnji neprijatelji – dok se traži "ba-
lans između profita na oružje i ljudskih prava".

SAD: Zbog gvođenog pravila dramaturgije,
da puška iz prvog čina mora opaliti u posled-
njem činu, ne treba toliko slušati šta pričaju,
nego gledati šta rade ti posetioci "sale s ogle-
dalima" u čuvenom minhenskom hotelu čiji
komunikacioni sistem ima preko 380 među-
narodnih multimedijalnih kanala.

S vojnim budžetom velikim kao vojni budžeti
40 odsto sveta, Sjedinjene Američke Države su
posle raspada SSSR devedesetih XX veka kon-
trolisale 50 odsto svetskog tržišta oružja. To se
do 2010. smanjilo na 34 procenta. Prošle godi-
ne Vašington je, međutim, objavio najveći ugo-
vor o izvozu oružja u istoriji – onaj sa autori-
tarnom Saudijskom Arabijom (neki kažu zbog
pritiska na Iran) o prodaji aviona za 60 mili-
jardi dolara u narednih deset godina. Sudeći
po podacima koje objavljuje "Volstrit žurnal",
narudžbina garantuje 77.000 radnih mesta u
kompaniji *Boeing*. U 2010. Ujedinjeni Arapski
Emirati od SAD naručuju 40 milijardi vredno
oružje za obaranje iranskih raketa...

Amerikanci zapravo na stari način pokušav-
aju da reše zagonetku koju je postavio njihov
bivši predsednik Džimi Karter: "Možemo li da
budemo i vodeći šampion mira i svetski vodeći
snabdevač oružjem?" Dve godine posle te izja-
ve, prema magazinu "Forčun", Karter je pro-
dao 200 borbenih lovaca na Bliskom istoku.

SAD najavljuju smanjenje broja svojih

TRAŽE SE KUPCI: A F-35 *Lightning II Joint Strike Fighter*

Ko kome izvozi oružje

SAD najviše oružja izvoze Južnoj Koreji (14 odsto ukupnog izoja), Australiji (9), Ujedi-
njenim Arapskim Emiratima (8), Izraelu (7), Japanu (6)...

Rusija – Indiji (33), Kini (23), Alžiru (13), Venecueli (8), Maleziji (5)...

Britanija – SAD (23), Saudijskoj Arabiji (19), Čileu (9), Južnoj Africi (5)...

Nemačka – Grčkoj (15), Južnoj Africi (11), Turskoj (10), Južnoj Koreji (9), Maleziji (7)...

Francuska – Singapuru (23), UAE (16), Grčkoj (12), Južnoj Koreji (8), Kini (5)...

vojnika na raznim tačkama zemljinog šara, a
nastoje da povećaju prodaju oružja, dok kon-
kurencija ustaje iz nokdauna.

RUSIJA: Ruski izvoz oružja, koji je u vreme
SSSR tokom osamdesetih prošlog veka obuhva-
tao 40 odsto svetskog tržišta oružja, pao je na
oko deset procenata 1994, a krajem ove dece-
nije se vratio na nivo od 24 odsto.

Već decenijama u kovitlacu raznih ratnih
zbivanja, Bliski istok je bio veliki kupac so-
vjetskog oružja da bi u poznim devedesetim
pouzdati kupci ostali Iran i Sirija (uz otpis 73
odsto starog duga u zamenu za korišćenje luka
Tartus i Latakija) i Hamas. U poslednjoj dece-
niji je na Bliski istok odlazilo 16 procenata ru-
skog izvoza oružja, a značajan je bio i sever
Afrike. Rusija je u 2006. u Alžir izvezla oružja
za sedam milijardi dolara, a takođe i u Gada-
fijevu Libiju (uz otpis duga 1,8 milijardi dola-
ra). Na pitanje u Minhenu zašto Rusija u jeku
građanskog rata i dalje prodaje oružje režimu
u Siriji, ministar inostranih poslova Rusije Ser-
gej Lavrov odgovorio je hladno: "Zato što je to
u skladu sa međunarodnim pravom."

NEMAČKA: Prema stokholmskom među-
narodnom institutu za istraživanje mira SI-
PRI, mada prilično zaostaje iza SAD i Rusije,

Nemačka je postala treći izvoznik oružja u sve-
tu – njeno prisustvo na svetskom tržištu je u
protekloj deceniji duplirano.

Od 2000. do 2010. Nemačka je prodala oruž-
je Grčkoj u vreme njenog brzog zaduživanja za
2,5 milijardi dolara; Turskoj za 2,2; Južnoj Afri-
ci za 1,7; Južnoj Koreji za 1,7; Australiji za 1,5;
Španiji za 1,2 milijarde dolara.

Odbrambeni budžeti evropskih zemalja sta-
gniraju, ali nemački proizvođači oružja, gigan-
ti *Siemens*, *SAP*, *Cassidian*, *Krauss-Maffei We-
gmann GmbH & Co*, *Kärcher Futuretech*, *Rhe-
inmetall*, pa i firma srednje veličine kao *Kärch-
ner*, nalaze nove mogućnosti na Bliskim istoku,
u Indiji i Brazilu.

Na osnovu ugovora prethodne levo-zelene,
nemačka vlada s Rijadom o bezbednosnoj sa-
radnji, Nemačka je prodala Saudijskoj Arabi-
ji radare, senzore, kamere i drugu elektroniku
radi zaštite 9000 kilometara granice, kao i vaz-
dušnog prostora i luka; fabriku za proizvodnju
pušaka, sisteme za kontrolu granica, 270 ten-
kova "leopard 2", koji su izgleda korišćeni pri
saudijskom slamanju "arapskog proleća" u Ba-
hreinu. Ugovor težak preko dve milijarde evra.

Kada je SB UN-a usvajao rezoluciju o zoni za-
brane leta u Libiji, Nemačka je bila uzdržana

Najveći izvoznici oružja

SAD	34,6
Rusija	24,2
Nemačka	9,4
Kina	5,7
Velika Britanija	4,2
Francuska	3,3

procenti u odnosu na svetski izvoz oružja

*Među ostalima (18,6 odsto) su izrazitiji Španija, Italija, Švedska

Izvor: "Špigel", International Peace Research Institute SIPRI, 2010.

Uvoznici oružja

Indija	9
Kina	6
Južna Koreja	6
Pakistan	5
Grčka	4
Ujedinjeni Arapski Emirati	4
Singapur	4
Alžir	3
Australija	3
SAD	3

procenti u odnosu na svetski uvoz oružja

Među "ostalima" (53 odsto) su najizrazitiji: Malezija, Čile, Izrael, Turska, Venecuela, Egipat, Velika Britanija, Norveška, Japan, Poljska

da nemački vojnici ne bi učestvovali u ratu. Oružje "Made in Germany" je, međutim, neuzdržano korišćeno na obe strane – vojni transporteri Gadafijevih tenkova su proizvedeni u firmi *Mercedes-Benz*. Njegovi vojnici su ispaljivali francusko-nemačke protivoklopne rakete "milan 3". Posle su tim raketama "milan 3" bili snabdeveni i pobunjenici, navodno od strane Katara.

BRITANIJA: Britanskog premijera Dejvida Kamerona "arapsko proleće" je uхватило u raskoraku. Bio je ugovoren njegov susret s vođama nekoliko arapskih zemalja, ali tamo su izbile revolucije. Kamerona je ipak krenuo na put. Zadržao se šest časova u Kairu. "Sresti mlade ljude i predstavnike grupa sa trga Tahrir je bilo zaista inspirativno", rekao je Kamerona – i otišao u Kuvajt da prodaje oružje arapskim autokratama. Britanija je, inače, Gadafi-ju izvezla oružja za preko 142 miliona dolara.

Direktori nemačkih proizvođača oružja se žale da političari u Francuskoj, Velikoj Britaniji i u SAD ne oklevaju kada treba da promovišu svoje vojne proizvođače u inostranstvu, a da se, mada se to menja, nemački političari uzdržavaju.

Angela Merkel je prošle godine poslala pismo Briselu u kome traži da nemački ekonomski interesi budu "adekvatno razmotreni" kad su u pitanju dozvole za izvoz oružja. U Nemačkoj 80.000 ljudi radi u vojnoj industriji. Kancelarka obećava da će bezbednosna politika njene vlade biti "rukovođena vrednostima".

Na pitanje zašto Moskva prodaje oružje Damasku, ruski šef diplomatije Lavrov u Minhenu odgovara hladno: "Zato što to nije protiv međunarodnog prava." Ljut kao puška zbog ruskog i kineskog veta u SB-u, Džozef Liberman, američki senator i predsednik senatskog komiteta za unutrašnju bezbednost i vladine poslove, najavljuje odgovor – kaže da postoji raspon mera koje "međunarodna zajednica" može da preduzme i da se nešto od toga već i radi – kao što su obezbeđivanje medicinske pomoći, obaveštajni rad, možda čak i slanje oružja Slobodnoj sirijskoj armiji – radi obaranja tiranina.

Milan Milošević

VOJNI PRSLUK PO
POSLEDNJOJ MODI:
Najveća izložba
vojne opreme u
Kaliforniji

Pohod lutka Kena na Belu kuću

Republikanska stranka odlučila se da metodom eliminacije bira pretendenta za predsednika SAD. Zašto se u Obaminom štabu unapred obližuju što će im Mit Romni izaći na crtu i zašto "kavijarski kandidat" ima slabe šanse protiv aktuelnog predsednika

REPUBLIKANCI SU IZGLEDA našli svog čoveka. Na američkim predsedničkim izborima u novembru ove godine, Baraku Obami će suprotstaviti Mita Romnija, veoma konzervativnog i nadasve uspešnog i imućnog 65-godišnjeg biznismena mormonske vere koji je 2003. pobedio na izborima za guvernera najliberalnije američke države Masačusetsa. Za tog mandata je uveo zdravstveno osiguranje za gotovo sve građane ove savezne države, veoma nalik zakonodavnoj reformi sistema zdravstvene zaštite koju je Bil Klinton bezuspešno pokušao da uvede, a po kojoj će Baraka Obamu pamtili istorija američkog predsednikovanja.

Nije nevažan detalj, jer se budući kandidat (trka unutar Republikanske stranke još ni izbliza nije gotova, ali je već sada teško zamislivo da Njut Gingrič, Rik Santorum ili Ron Pol u njoj pobeđe) sada zalaže za rušenje tog Obaminog centralnog zakonskog poduhvata na američkom Vrhovnom sudu. Naizgled paradoksalno, no da u startu nije zauzeo takav stav, Romni verovatno ne bi imao ni trunke šanse da postane Obamin takmac na predsedničkim izborima. Problem je što će Obama taj paradoks da okrene u svoju korist, kad za koji mesec počne odlučujuća predizborna kampanja.

SLABE TAČKE: Daleko od toga da je Romni tu najranjiviji. U poslednja je dva meseca napravio toliko gafova i otkrio toliko slabih tačaka, da novine javljaju kako Obaminim savetnicima već ide voda na usta.

U američkim je izbornim kampanjama uobičajeno da republikanski protivnici nasrću na kandidata Demokratske stranke po pitanjima nacionalne bezbednosti, na kojim su liberali obično u defanzivi. Ove će godine to ići malo teže, budući da je Obama lane drsko i brzopuzno likvidirao Osamu bin Ladena, streljao barem tuce vođa Al Kaide sa bezbedne razdaljine i pomoću bespilotnih letelica, i po Vašington savršeno bezbolno, jeftino i bezbedno srušio

Moamera Gadafija. Drugim rečima, nacionalna bezbednost nije Obamina slaba tačka i Romnijeva pretnja, izgovorena u startu predizborne trke republikanaca ("Ako ponovo izaberemo Baraka Obamu, Iran će imati nuklearno oružje. Ako mene izaberete za predsednika, Iran neće imati nuklearno oružje"), ne pleni dovoljno pažnju birača. Samo su polovično efektne i druge Romnijeve poruke iz tog repertoara, poput one, nimalo originalne i posuđene od Ronalda Regana, da za Ameriku najbolja vremena "tek dolaze", da će i sledeće stoleće biti "američko stoleće" i da su Sjedinjene Države po definiciji "iznimna zemlja" (*the exceptional country*).

Glavna bitka će se, prema tome, po svoj prilici voditi na ekonomskom terenu, a tu najnoviji pokazatelji o smanjenju nezaposlenosti i ubrzanom tempu stvaranja novih radnih mesta idu naruku sadašnjem predsedniku. Što je još gore, Romni je u žaru predizborne bitke sam sebe predstavio kao pripadnika jedne nove klase visoko privilegovanih američkih bogataša koji žive u izobilju i ne slute koliko su daleko od života i problema prosečnih Amerikanaca, miliona običnih ljudi koji u krajnjoj liniji odlučuju o tome ko će biti predsednik SAD.

PORODIČNE I DRUGE VREDNOSTI: Republikanci inače vole da misle da glavni problemi sa Amerikom dolaze otuda što zemljom upravljaju "otuđene elite" čije su vrednosti u potpunom raskoraku sa vrednostima većine, odnosno *mainstream* vrednostima porodice i vere (vrednosti su hit tema posebno konzervativnog ogranka republikanaca Čajanke – *Tea party*), brine ih što liberali nedovoljno vode računa o američkoj "izuzetnosti" i strah ih je da Amerika ne postane slična razvijenim evropskim društvima, koja opet vide kao neku vrstu socijalističkog košmara u kojim država o svemu odlučuje umesto građana, kojim vladaju trojne birokratije, nesposobne da se osavremenile ili reformišu.

Kako će Mit Romni, potomak moćne političke porodice u kojoj se i bogatstvo i privilegije i adrese univerziteta prenose sa kolena na koleno (Mitov otac Džordž Romni bio je uspešni guverner Mičigena i neuspeli takmac za republikanskog predsedničkog kandidata koji je, posle pobeđe Ričarda Niksona, prihvatio da bude član njegovog kabineta, odnosno sekretar za urbanizam), da ubedi Amerikance da je baš on, uglađeni i otmeni pripadnik američkog visokog društva kog u medijima već zovu "lutak Ken", pozvan da prevaziđe podelu koju on i njegova porodica oličavaju? Tim pre što mu se, upravo u vreme dok trinaest miliona Amerikanaca duže od godinu dana ne uspeva da nađe posao, otelo da "voli da otpušta" svoje zaposlene, kao i da ga "uopšte ne brine sudbina vrlo siromašnih i vrlo bogatih" u Americi.

BOGATAŠI I SIROMASI: Objasnio je da ga najsiromašniji ne brinu jer postoji sistem socijalne zaštite koji dobro funkcioniše, i da su predmet njegove najveće brige onih 95 posto Amerikanaca koji spadaju u "srednju klasu", ali to nije utišalo proteste, kako zastupnika siromašnih koji tvrde da se njihovi redovi svake godine povećavaju upravo zato što ih ne štite efikasne mere socijalne zaštite, tako i onih koji su ogorčeni, jer im se sugeriše da su "srednja klasa" samim tim što nisu pali ispod donje granice američkog siromaštva. Po Romniju, 95 posto građana su pripadnici srednje klase, što ekonomisti i sociolozi žestoko osporavaju. Pre svega, zvanična statistika ukazuje da se najmanje 15 posto Amerikanaca nalazi ispod granice na kojoj počinje siromaštvo, dok barem 27 posto svih američkih domaćinstava živi u nečemu što se zove "siromaštvo u dobrima" (*asset poverty*). To znači da te porodice nemaju dovoljno raspoloživih, odnosno ušteđenih sredstava da pokriju najosnovnije izdatke tokom tri meseca ako bi ostali bez zaposlenja (a pod najosnovnijim potrebama se računa samo ono što

je moguće kupiti ako zarađujete ispod granice siromaštva). U Americi se inače, statistički, u “bogate” računaju porodice koje prihode više od 150.000 dolara godišnje. Statistika kazuje da je u Americi 2010. godine takvih porodica bilo 8,4 posto.

Čak i uz Romnijev veoma elastičan način računanja bogatih i siromašnih, njegova je računica pogrešna. Prema statistici, najmanje četvrtina svih Amerikanaca spada ili u siromašne ili u bogate. Tri četvrtine su negde u sredini, dakle ne njih 95 posto, ali barem petina najsiromašnijih živi u uverenju da spadaju u srednju klasu, dok dve petine “bogatih” misle da su jedva srednja klasa. Čak i većina deklariranih republikanaca koji zarađuju manje od 30.000 dolara veruje da država ne čini dovoljno da pomogne siromašnima, što pojedine komentatore navodi na to da Romnija nazivaju “kavijarskim kandidatom” bez sposobnosti da se unese u probleme ljudi koji žive na pilećoj supi. Uz to, svi Romnijevi poreski predlozi vodili bi ka tome da bogati zadrže više novaca. On sam doskora je uživao blagodeti računa na Kajmanskim ostrvima, a novac je zarađivao metodama “lešinarskog kapitalizma”,

► **Kako će Mit Romni, potomak moćne političke porodice u kojoj se i bogatstvo i privilegije i adrese univerziteta prenose sa kolena na koleno, da ubedi Amerikanca da je baš on, uglađeni i otmeni pripadnik američkog visokog društva pozvan da prevaziđe podelu koju on i njegova porodica oličavaju?**

odnosno kontrolom nad investicionim fondovima koji su kupovali slabije firme, čerupali ih i ostavljali za sobom prazne industrijske hale i nezaposlene na teret lokalnim zajednicama koje su napuštali čim bi njihov preduzetnički “grabež” bio okončan (njegova sada već čuvena Bejn kapital firma, primera radi).

Ovaj opis Romnijevih poslovnih aktivnosti ne potiče iz Obaminog izbornog tima: tako su njegove poslovne poduhvate poslednjih nedelja opisivali njegovi glavni republikanski konkurenti, dok su se u demokratskom taboru unapred obliživali. Njut Gingrič, anfan teribl republikanaca koji sam takođe ne bi imao bogzna kakve šanse protiv Obame, najviše je u ranim fazama kampanje profitirao na brutalnoj kritici Romnijevog metoda privređivanja. Pritom se gradio da brani kapitalizam od Romnija: “Pravo pitanje je da li su kompanije (koje je Romnijev Bejn kapital preuzimao i ‘restrukturirao’) bile predmet manipulacije ljudi koji su iz njih izvlačili pare, ostavljajući za sobom nezaposlene. Pokažite mi onog ko stalno pravi pare dok ih radnici gube, i ja ću Vam pokazati onog ko podriva kapitalizam.”

Možda je sada malo jasnije zašto čitavoj maloj armiji Obaminih spin majstora, marketinških stručnjaka, pisaca govora i izbornih analitičara, ide voda na usta dok čekaju da Romni izađe kao Pirov pobednik iz bitke za republikansku nominaciju.

Ljiljana Smajlović

Portret savremenika: **Mark Zuckerberg, osnivač Fejsbuka**

Otac treće države

Osnivač Fejsbuka; 27 godina; do bogatstva došao samostalno; živi u Palo Altu, Kalifornija; državljanin SAD; ispisan sa Harvarda; neoženjen

Tokom zimskog raspusta 2004. godine, mlađani student Harvarda posetio je Silicijumsku dolinu. Doletio je avionom, a onda se taksijem provozao kroz bogati kraj u kom žive i rade kompjuteraši, zadivljeno posmatrajući privatne vile i kompanijske zgrade. Kada je stigao do sedišta Jahua, pomislio je kako bi možda jednog dana i on mogao da osnuje kompaniju.

U tom trenutku Mark Zuckerberg je imao 19 godina i nije bio ni blizu bogataša. Važio je za računarskog zaludenika, ali nije bio od onih koji u tome preteruju. Otprilike mesec dana kasnije sasvim slučajno i spontano napravio je Fejsbuk.

Od tada je prošlo još osam godina. Na Harvardu nije napredovao – ispisa se. Još nosi farmerke i istu izlizanu majicu sa natpisom “hacker”, samo što je u međuvremenu postao planetarni “celebriti” i jedan od svetskih bogataša. Časopis “Forbs” o njemu navodi sledeće podatke: osnivač Fejsbuka; 27 godina; do bogatstva došao samostalno; živi u Palo Altu, Kalifornija; državljanin SAD; ispisan sa Harvarda; neoženjen.

“Forbs” procenjuje da je “težak” 17,5 milijardi dolara i smatra ga devetom najmoćnijom osobom i 52. na listi svetskih milijardera.

Neki kažu da je kreten, zaludenik, lopov i lažov, drugi smatraju da je pametan, vredan, pošten i dive mu se do iznemoglosti. “Ono što CIA nije uspevala da uradi tokom 60 godina, Zak je uspeo za sedam: saznao je šta 800 miliona ljudi – više od 10 odsto svetske populacije – misli, čita i sluša, i plus, koga znaju, šta im se dopada i gde žive, putuju, glasaju, kupuju,

u šta veruju”, pojašnjava “Forbs” zašto je Zuckerberg tako moćan. “Američki korisnik provede više vremena na Fejsbuku – prosečno 6,3 sata mesečno – nego na bilo kom drugom sajtu. Nesvršeni student sa Harvarda sada stvara sopstveni monetarni sistem – Fejsbuk novac, kako bi olakšao transakcije i sticanje profita. Njegovo bogatstvo se procenjuje na 17,5 milijardi dolara i 14. je po bogatstvu u Americi”, dodaje “Forbs”.

JOŠ PARA: Osam godina nakon te vožnje taksijem po brdašcima oko San Franciska, Fejsbuk je objavio da izlazi na berzu. To je bio povod za mnoge razgovore i procene o vrednosti i budućnosti ove kompanije, ali i o njenoj svrsi i načinu rada i zarade. U preliminarnoj javnoj ponudi deonice, Fejsbuk želi da prikupi oko pet milijardi dolara, kako bi se taj novac uložio u razvoj kompanije. Zauzvrat, ulagači će postati vlasnici delića Fejsbuka, doduše – bez upravljačke moći.

O vrednosti deonice za sada se spekulije, pa ni vrednost kompanije ne može biti preciznije procenjena. Međutim, u javnosti se uglavnom barata sa brojkom od oko 100 milijardi dolara.

Obimna dokumentacija (formular S-1), koju je Fejsbuk podneo Komisiji za bezbednost i razmenu nakon odluke da izađe na berzu, otkrila je brojne detalje o kompaniji. Na primer, tamo stoji da, izuzev u Aziji, ovu društvenu mrežu koristi polovina svetskih internet korisnika – oko 845 miliona ljudi. To je, zapravo, broj ljudi koji se bar jednom mesečno ulogovao svojim nalogom na Fejsbuk. Onih koji to rade na dnevnom nivou ima oko 483 miliona. Preko mobilnog telefona pristupa mu 425 miliona ljudi, a

sve tri kategorije – broj redovnih, redih i mobilnih posetilaca – ostvaruju veliki rast. Ubedljivo najpopularniji je u Kanadi, gde ga koristi svaki treći stanovnik, dok je u Aziji vrlo slabo korišćen – u Kini gotovo nikako.

Kada bi korisnici Fejsbuka napravili državu, ona bi – posle Kine i Indije – bila treća najmnogoljudnija u svetu.

“Na svetu živi više od dve milijarde korisnika interneta i mi nameravamo sve da ih povežemo”, piše u ovom dokumentu i dodaje se da u nekim zemljama, kao što su Čile, Turska i Venecuela, Fejsbuk koristi više od 80 odsto korisnika interneta, u SAD i Velikoj Britaniji oko 60 odsto, u Brazilu, Indiji i Nemačkoj 20-30 odsto, dok ga u Japanu, Rusiji i Južnoj Koreji koristi manje od 15 odsto korisnika interneta.

Ovde treba uzeti u obzir da je, na primer, u Kanadi procenat korisnika interneta daleko veći nego, u opet na primer, Turskoj ili Indiji, tako da se ovde više govori o popularnosti, a manje o broju korisnika.

Srbija je negde u zlatnoj sredini – procenjuje se da Fejsbuk nalog ima oko tri miliona građana Srbije, mada znatno manji broj ljudi Fejsbuk posećuje redovno.

BUĐUĆI PLANOVI: Zašto je Fejsbuk odlučio da izađe na berzu? To je prirodna evolucija svake veće kompanije, ali osim toga, Fejsbuk ima velike planove za budućnost, za čije ostvarenje su potrebna ulaganja: oni žele da razvijaju nove usluge kako bi povećali relevantnost informacija koje se dele na Fejsbuku, da povećaju broj Fejsbuk aplikacija i da bolje integrišu Fejsbuk sa drugim sajtovima. Žele i da se više posvete razvoju Fejsbuka na mobilnim

platformama koje su – Fejsbuku je vrlo jasno – budućnost društvenih mreža.

Glavni problem koji ovde muči kompaniju jeste što ne zarađuju na korisnicima koji pristupaju preko mobilnih uređaja – pametnih telefona i tableta – jer tu nisu integrisani oglasi. Naime, Fejsbuk živi od reklama – onih kućica sa desne strane u kojima se reklamiraju stvari koje – kakva slučajnost! – vi baš volite. To su strogo targetirani i lokalizovani oglasi, posebno u razvijenijim zemljama gde postoji veliki broj oglašivača. Način na koji Fejsbuk zarađuje milijarde lepo je objasnio analitičar Brus Šnajer kada je rekao: “Grešite ako mislite da ste vi Fejsbukova mušterija – vi ste proizvod.”

Evo primera: prodavnica iz San Franciska koja trguje opremom za mlade – venčanicama, ukrasima za kosu, nakitom i slično, reklamiraće se samo kod korisnika Fejsbuka ženskog pola koje su navele u podacima da žive u San Francisku i okolini, a za svoj “status veze” odabrale su “verena”. Ovako precizno mikrotargetiranje retko koji sajt može da postigne – valjda je iz tog razloga kompanija u 2011. godini prihodovala 3,7 milijardi dolara.

UNUTAR FEJSBUKA: Sedište Fejsbuka, mada se nalazi u Palo Altu, Kalifornija, u srcu Silicijumske doline, nije nalik većini “fensi” kompjuteraških i internet kompanija iz komšiluka, kao na primer Gugl ili Epl. Nedavno se preselila u novi kampus površine 23 hektara, bivše sedište još jedne IT kompanije – San Mikrostems, koju je pre dve godine kupio Orakl.

Nalik prethodnom sedištu Fejsbuka, ni ovde nema kancelarija “sa pogledom”, skupog namštaja, niti – neki bi rekli da je reč o koincidenciji – mnogo privatnosti. Svi, uključujući i Zakerberga, rade u istoj prostoriji za stolovima i računarima poredanim jedan do drugog i pretrpanim papirima, igračkama, kablovima i kafama. Razmenjuju poglede iznad monitora i po potrebi se dovikuju. Takođe, nimalo nalik Guglu, Majkrosoftu ili Eplu koji propagiraju zdrav život, kvalitetnu hranu i obaveznu rekreaciju, ovde se po čoškovima pre mogu videti litre i litre alkohola, koka-kole i čipsa nego musli od celog zrna.

Van glavne radne zone je puno mesta za opuštanje: udaranje po bubnjevima, igranje kompjuterskih igrica, rizika i drugih društvenih igara, čitanje knjiga... Sve to zapakovano je u naizgled sasvim ▶

Foto: Reuters

40. МЕЂУНАРОДНИ ФИЛМСКИ ФЕСТИВАЛ 40th INTERNATIONAL FILM FESTIVAL

ОСНИВАЧ

Београд
www.beograd.rs

ПОКРОВИТЕЉ

Република Србија
Министарство културе, информисања
и информационог друштва

ПРОДАЈА УЛАЗНИЦА НА БЛАГАЈНАМА
ДВОРАНА САВА ЦЕНТРА, ДОМА ОМЛАДИНЕ,
КУЛТУРНОГ ЦЕНТРА, КИНТЕКЕ
И У БИЛЕТ ЦЕНТРУ КЦ.

КОМПЛЕТАН ПРОГРАМ У PDF ФОРМАТУ
МОЖЕТЕ ПРЕУЗЕТИ НА САЈТУ
www.fest.rs

У СВЕТУ ВЕЛИКИХ AMONG THE GREATS

24.II - 4.III 2012.

генерални спонзор

AIRFRANCE

SAMSUNG

TREND CAR

ПОЛИТИКА

NIS

GAZPROM NEFT

VREME

Danas

Press

Studio B

Kurir

БЕОГРАД
НОВОСТИ

STB

Story

Lisa

sensa

ELLE

Next
Radio
96.9fm

Radlo3

MP3

WHAT HI-FI?

message

DHL

CONTINENTAL

HOTEL BEOGRAD

Turistička organizacija Beograda
Tourist Organization of Belgrade

nadlanu.com

prosečnu okolinu: podovi su izgrebani, nameštaj je dobro iskorišćen, a prostor više izgleda kao da tu neko živi, što i nije daleko od istine... Ovde radi oko 2000 ljudi, pretežno dvadesetogodišnjaka. Oni su pametni, vredni, kreativni i poslovni – uspeli su ni iz ničega da naprave imperiju vrednu 100 milijardi dolara.

SREĆA PRATI HRABRE: Kada u retkim intervjuima govori o Fejsbuku, Zuckerberg obavezno ističe ulogu te društvene mreže u povezivanju ljudi, i napominje kako za njega to nije kompanija, već sredstvo kojim se gradi zajednica. Glavni posao poslednjih godina za ljude u Fejsbuku bio je kreiranje osećaja sigurnosti za korisnike i uvođenje mnoštva opcija koje nam obezbeđuju privatnost – ukoliko nam je do nje stalo. To je ujedno i najveća kontroverza koja prati Fejsbuk: to je organizacija sa ubedljivo najviše privatnih podataka. Da li ih možda deli sa nekim? Koliko su bezbedni? Hoće li ih možda jednom nekako prodati?

Zuckerberg često govori i o ulozi Fejsbuka u transformaciji medija: “Mnogo pre ću da pročitam članak ako neki od mojih prijatelja čije mišljenje poštujuem kaže da je dobar. Takođe, svako ko ima Fejsbuk sada ima i glas. Može da postavi status ili link ka nekom sadržaju za koji smatra da njegovi prijatelji treba da pročitaju...” Ovo o čemu Zuckerberg govori ima veze i sa konceptom koji ističe od početka: dobre stvari se brzo šire. Na njoj je zasnovan i Fejsbuk koji je i sam narastao zahvaljujući istom principu, ali važi i za dobre medije, članke, blogove, fotografije, kompanije, pesme, filmove... Sve što može da se podeli na internetu. To pomaže čoveku da napravi bolji izbor, kaže Mark.

Na njegovom Fejsbuk profilu, koji prati oko 1,4 miliona ljudi, mnogo toga je javno i vidljivo običnim Fejsbuk korisnicima, ali malo govori o tome ko je Mark Zuckerberg, čovek koji je osmislio i izgradio Fejsbuk. On govori mandarinski kineski, obožava svoje belo čupavo kuće, čije slike povremeno postavlja na Fejsbuk. Tu su i neke slike drugara i druženja, i par fotografija iz medija. Na Harvardu je studirao kompjuterske nauke i psihologiju. U njegovoj istoriji piše da je čitave 2009. godine nosio kravatu jer je time pokušavao da kaže kako je to ozbiljna, krizna godina. Tokom 2010. počeo je da uči kineski, a 2011. je postao vegetarijanac. Zajedno sa svojom devojkom Prisilom Čen, vlasnik je Zverke, mađarskog pulija koji ima sopstvenu Fejsbuk stranicu. Ovog psa i njegove dogodovštine sa “mamom” i “tatom” prati skoro pola miliona ljudi.

U polju “o Marku” stoji da on pokušava da “učini svet otvorenijim mestom”, a ima i tri omiljena citata: Vergilijeva rečenica “Sreća prati

hrabre”, Pikasova “Sva deca su umetnici. Problem je kako ostati umetnik kada odrasteš” i Ajnštajnova “Učini da stvari budu što jednostavnije mogu, ali ne jednostavnije od toga”.

PRE MESINDŽERA: Mark je rođen u godini kada je nastao Eplov mekintoš i kada su konstruisani prvi personalni i prvi prenosivi računari. Te 1984. godine napravljena je i igrice tetris, a Bil Gejts se našao na naslovnoj strani “Tajma”.

Rođen je u gradiću sa oko 50.000 stanovnika, Vajt Pleinsu, u državi Njujork. Majka Karen, psihijatar, i otac Edvard, stomatolog, imaju i tri ćerke. Mark je odgajan kao Jevrejin, mada kaže da je ateista. Otac ga je opisivao kao radoznalog dečaka kome odgovori “da” i “ne” nisu bili dovoljni. “Ako ćete da mu odgovorite ‘ne’, bolje unapred pripremite jake argumente podržane činjenicama, iskustvom, logikom, razlozima. Predviđali smo da će jednog dana postati advokat sa 100 odsto uspeha u ubeđivanju porote”, govorio je Markov otac.

U školi su mu dobro išle prirodne nauke i sport, ali je voleo i jezike i poeziju. U to vreme već je počeo da pravi programe i, čak, uzimao privatne časove iz programiranja. Godinu dana pre nego što je AOL izbacio Instant mesindžera, Mark je napravio nekakvu preteču tog programa: omogućio je komunikaciju između kućnih računara. “Imao sam gomilu drugara koji su bili nekakvi umetnici. Oni bi dolazili i crtali razne stvari, a ja bih na osnovu toga pravio igrice”, ispričao je jednom prilikom novinarima o tom periodu svog života.

proširila se priča i tokom vikenda sajt je imao solidnu posećenost. Već u ponedeljak “pao” je server zbog preopterećenosti. Uz to, da bi došao do fotografija kolega, morao je da upadne u kompjutersku mrežu Harvarda i pokrade podatke iz baze, zbog čega su se mnogi studenti žalili.

PRAVAC KALIFORNIJA: Izgledalo je kao debakl. U ponedeljak je Fejsmeš ugašen. Zuckerberg se javno izvinio zbog krađe ličnih podataka, a studentski list je ocenio kako je njegova namera bila potpuno nedolična. Ipak, nekima se i dopalo pa su tražili da se razvije mreža na kojoj bi takođe bile postavljene fotografije i lični podaci, samo dobrovoljno. Mark se posvetio poslu, batalio Harvard i zajedno sa još nekoliko drugara zapucao je u Palo Alto. Tamo su iznajmili kuću i započeli posao, s namerom da se jednog dana ipak vrate na Harvard. Međutim, redom su odbijali ponude da prodaju Fejsbuk.

U julu 2010. godine Fejsbuk je imao pola milijarde korisnika, a na kraju te godine “Tajm” je proglasio Zuckerberga za ličnost godine, kao i brojni drugi časopisi koji su mu redom dodeljivali titule najuticajnije osobe. Te zime, Zuckerberg se odrekao 100 miliona dolara u korist školskog sistema, ali je sliku velikodušnog i skromnog mladića ukaljšao film koji je opisao njegove harvardske godine i ono što je usledilo – *Društvena mreža*. Trostruki dobitnik Oskara, tvrdio je Zuckerberg, čitavu priču a i njega samog prikazao je na vrlo ružan i iskrivljen način.

Tih dana, pod utiskom filma, svi su govorili kako je Zuckerberg “seronja”, da je prevario kole-

► Zuckerberg se javno izvinio zbog krađe ličnih podataka, a studentski list je ocenio kako je njegova namera bila potpuno nedolična. Ipak, nekima se i dopalo pa su tražili da se razvije mreža na kojoj bi takođe bile postavljene fotografije i lični podaci, samo dobrovoljno

U srednjoj školi upoznao je svoju dugogodišnju devojku Prisilu i posvetio se pravljenju muzičkog plejera, koji je imao sposobnost da uči šta korisnik voli da sluša. Plejer je postao poznat i čak su Majkrosoft i AOL želeli da ga kupe i da zaposle Marka, ali on je odustao od takve karijere i 2002. se upisao na Harvard. Tamo se priključio jevrejskom bratstvu “Alfa epsilon pi” i nastavio da gradi reputaciju maga za programiranje. Napravio je program koji je nazvao Fejsmeš, pomoću koga su studenti mogli da listaju slike svojih kolega iz doma i odlučuju da li neko izgleda privlačno ili ne. Čim je “podignut” na internet,

ge sa fakulteta koje su s njim pokrenule Fejsbuk, da jeste genije ali da se ponaša potpuno neprilagođeno... Godinu dana kasnije filma se već retko ko seća, a i svima sad deluje zlonamerno. Sve je prošlo i ovaj dvadesetosmogodišnjak je ostao samo “običan” kontroverzni i pomalo čaknuti bogataš sa vizijom i mnogo energije. Niko ni ne sumnja da će i u doba teške krize koja pogađa redom IT i sve ostale kompanije, uz stalno ponavljanje devize “Samo širimo slobodu i otvorenost” – Fejsbuk ipak ostvariti ono što je zacrtano. Verovatno i mnogo više.

Marija Vidić

Odelo, ko saliveno

Prvo pitanje glasi: a koji će krasni meni odelo? Odelo treba japijevski nastrojenim bankarskim činovnicima (ono moderno odvratno sa sva tri zakopčana dugmeta); ministrima, diplomatskim papagajima, političarima i sličnim oblicima života

Odelo (dalmatinski: *veštit*; agramerski: *ajncug*), u principu je kombinacija pantalona, sakoa i – ako ste baš zapeli – prsluka, od istog materijala, dakle štofa, koji može biti raznih vrsta i boja. Nekada se odelo šilo kod krojača, a šije se i danas, ko ima para i misli za sebe da je veliki gospodin, uglavnom kod Engleza koji su zatucani. Nekada su krojači dobro živeli, a onda je došla konfekcija. Konfekcija pretpostavlja da su muškarci građeni uglavnom na tri kalupa: veliki, srednji i mali i tri zapremine – mršavi, srednji i punački. E, pa nisu: ima tu visokih i mršavih kao motka; visokih i razbacanih; visokih i debelih; srednjeg rasta, ali dugih ruku; malih sa širokim ramenima; malih i debelih; sve moguće kombinacije. Krojači su nekada sa tim razlikama izlazili na kraj po prirodi stvari: odmere mušteriju, izmere ga, diskretno ga upitaju s koje strane Ga nosi, shvate i naruče ga za prvu probu za nedelju dana. Posle prve probe i fircanja još nedelju dana i – molim. Pošto je konfekcija prevladala, krojačima ostaje da prilagođavaju kroj zlosretnom kupcu koji ne spada u konfekcijske gabarite – ako dotični ima volju, želju i pare. Ali, na to ćemo se uskoro vratiti.

Prvo pitanje glasi: a koji će krasni meni odelo? Odelo treba japijevski nastrojenim bankarskim činovnicima (ono moderno odvratno sa sva tri zakopčana dugmeta); ministrima, diplomatskim papagajima, političarima i sličnim oblicima života. Uniforma, dakle, kao u vojsci ili policiji: odudaraš li, sledi opomena, pa otkaz. Gotovo. Nekada davno bilo je drugo: kad sam bio klinac gimnazijalac, odelo je bilo važno. Nije se nosilo u školu (to bi bio vrhunski neukus), ali jeste za žurke i večernje provode, pod obavezno, molim. Konfekcija je tada u truloj Jugoslaviji (SFRJ) bila u povoju, pa se išlo po tradiciji kod krojača. Pre toga trebalo je kupiti štof (2,5 metara duple širine, molim), bez prsluka, ali i za dva para pantalona. To je nama, mangupčićima, pružalo izvor dopunskih prihoda: odeš u Robnu kuću “Beograd”, kupiš 2,5 m paraćinskog štofa koji ima po obrubu izvezenu britansku zastavu, odeš pred komision kod “Zone Zamfirove” i uvaljaš ga za duple pare kulovima koji još pritom i pale konce šibicom da vide je li vuna prava. Naravno da jeste: “Dok ima ovaca, biće i štofova od čiste runske vune”, glasila je izreka tadašnjih “valjatora”.

Beograd se tada (govorim o pedesetim i šezdesetim godinama) dičio esnafom odličnih krojača, uglavnom sa predratnim ugledom. Jedan od poznatijih, omiljeni majstor mog tate koji je bio gospodin, bio je Bilalović iz Narodnog fronta (tu, kod hotela “Prag”), koji je postao poznat kao otac svetskog strip-crtača Enkija (Enesa) Bilala. Tu nije bilo gnjavaže: prva mera, jedna proba i odelo ko saliveno. Stari gospodin Bilalović znao je tačno gde šta spada, koliko gde viri, da ne zateže, da otvara u struku i sve to. Alen Flaser, američki dizajner i autor jedne veo-

ma poučne knjige na tu temu, podsetio me je na tog našeg majstora: kad idete na probu, kaže on, ponesite i stavite u džepove polusašivenog odelo sve što inače nosite po džepovima; cigarete, novčanik, telefon, dokumenta, ključeve itd. Tek tada će krojač moći da podesi kroj, a ne da vam posle nabubre džepovi. Isto važi i za kupovinu konfekcijskog odelo: probate ga sa svim stvarima u džepovima. Kod te probe otvara se više pitanja: dužina rukava; dužina nogavica; kroj u struku; kako leži okovratnik. Zato se za probu oblače košulje koje se inače nose; rukav košulje ima da viri 2,5 do 3 cm ispod rukava sakoa. Zakopčani sako ne sme da zateže dugmeta, ako ga već zakopčavate. Rukavi ispod pazuha ima da budu ukrojeni malo višičije, da biste mogli da podignete ruku, a da ne povučete sve za sobom. Nogavice ima da pokriju cipele, ali samo odozgo. Falta na struku pantalona (tamo gde počinje onaj ispeglana oštrica, ivica, kakolisezvaše!) ima svoju svrhu za udobnije sedenje. Okovratnik ne sme da bude ni previsok (da pokrije košulju), ni prenizak, da štrči. Manžetne na nogavicama mogu i ne moraju. Džordž Orvel komentariše ukidanje ratne (Drugi svetski rat) zabrane pravljenja manžetni na pantalonama (zbog štednje štofa) valjanim argumentom: manžetne ne služe ničemu, osim da se u njima pronade novčić koji nam je ispaao. A skupljaju i prašinu.

Odelo je šezdesetih godina doživelo pad popularnosti po celom svetu (osim u FBI). Kasnije se oporavilo, da bi danas postalo sredstvo ugnjetavanja kao nekada. Elegantni ljudi od ukusa mogu da ga zaobiđu bez primedbe putem kombinacija sakoa i pantalona itd. (o čemu drugi put); ima situacija gde je neizbežno: pogreb, na primer, dodele odlikovanja i ostale neprijatne okolnosti. U tim žaljenja dostojnim situacijama crni sako i crne pantalone mogu da vas spasu; prsluke ionako nose samo bogati bankari, skorojevići i sličan polusvet. Ona vrsta fine starije gospode koja je prsluk ispod sakoa nosila uvek i iz principa samo što nije izumrla, ako već nije. Poslednji koga se sećam i kome je to stajalo kako treba bio je stari gospodin Savo Strugar, advokat, u savršenim sivim odelima s prslukom, odgovarajućim sivim kravatama, snežno belim košuljama, sivim rukavicama, sivim polucilindrom i štapom sa srebrnom drškom. Toga više nema. Zaboravite.

Moj omiljeni urednik i učitelj u školi života Sergije Lukač (neka se Bog smiluje njegovoj hiperaktivnoj duši!) pozvao me je juna 1975. na stranu i saopštio mi je da sada, kad sam postao novinar NIN-a, ima da se prilagodim i da počnem da nosim odelo, kako to već priliči novinaru jednog tako uglednog nedeljnika. Naravno, rekao sam; samo neka mi ugledni nedeljnik NIN obezbedi jedno hiljadu funti sterlinga u zlatu, pa da odem u *Saville Row* u Londonu i obučem se kako treba; kao da ja ne znam kako se to radi.

Andrićev venac ili Šekspirova?

Ako Tomislav Nikolić formira vladu... **VREME 1100**

U Miloševo doba sve je bilo jednostavnije. Nije postojala podela vlasti jer vlast nije za deljenje. To je Miloš vrlo dobro znao, a nisu ga razuverili ni ustavobranitelji. Poražen se povukao, ali je ostavio mit o nedeljivoj vlasti i tom mitu svaki političar u Srbiji od tada teži. Od Aleksandra Ujedinitelja, preko Josipa Broza i Slobodana Miloševića, do Dragana Đilasa danas (a kome nije jasno zašto Đilas, nek pregleda prepisku sa državnim revizorom), nedeljivost vlasti, koncentrisanje celokupne moći u jednom Konaku bilo je ono o čemu su oni na vlasti sanjali. Pravdali

su se najčešće efikasnošću. U Miloševo doba sve je bilo lakše i jednostavnije. Milošu svakako. Nije morao da se baka tamo nekim komisijama, propisima, paragrafima. Ni Miloš ni Kapetan Miša. Dovoljno je bilo da se Miloš i Miša dogovore pa da privreda procveta. Milošu i Miši svakako.

S druge strane mita o "efikasnoj vlasti centralizovanoj u Konaku (ili na Kanabeu)" jesu političari u opoziciji, koji dok ne zasednu u neki svoj konak vrlo lepo pričaju o podeli vlasti, kontroli, nezavisnosti nadzornih tela. Osvajanje vlasti je najčešće donosilo uviđanje da efikasnost i procedure retko kad idu baš ruku podruku.

Naravno da je u Miloševo vreme sve bilo jednostavnije. Ne samo Milošu već i Kapetan Miši. Knjaz je Mišu postavio za "dunavskog kapetana, sa nadzorno-arbitražnom ulogom", i time je, što se tiče Miloša i Miše, "logika poslovanja" bila sasvim uspostavljena. I nadzor i arbitraža su bili upravo tamo gde im je po Milošu i Miši i bilo mesto – kod "privrednika". Nikakvih komisija tu nije bilo. Efikasno i sve je cvetalo. Konaku i Kapetanu.

Ono što se u uredničkom tekstu "Vremena" od 2. februara naziva "današnjom nakaradnom logikom poslovanja" u suštini je deo procedure zaštite tržišta od zloupotreba, a poštovanje institucija u nastajanju je tek prvi korak u uspostavljanju te zaštite. Činjenica koja, izgleda, promiče današnjim

"kapetanima u pokušaju" jeste da je zadatak nekih institucija zaštita tržišta, a ne zaštita njih i njihove pozicije. Pozicije na tržištu se više ne mogu graditi dogovorom u Konaku, bar ne bi trebalo, koliko god da takvi dogovori nedostaju i kapetanima i Konaku.

S druge strane, iako urednik "Vremena" uočava problem "nakaradnog" postojanja neke Komisije koja se meša u poslovanje i munjevit razvoj srpske privrede i privrednika, pokušavajući da stane na put omiljenom stanju srpskog "privrednika" – monopolu, pa čak nudi i način rešavanja problema – "dvaes' po turu" ili vešanje ispred Konaka, taj uvodnik je ipak nepotpun. Ono što Žarković nije naveo jeste to gde je taj Konak ispred kog bi se danas vešala Komisija? Da li je Andrićev venac aktuelna adresa ili je u pitanju Šekspirova?

Vladimir Đorđević

>> prodaja&pretplata

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd (kurir)	Srbija (poštom)	kontinentalna Evropa (površinskom poštom)	ceo svet (avionom)
6 meseci	3500 din	3300 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	7000 din	6600 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.

VREME ELEKTRONSKA ARHIVA

	Srbija	svet
VREME DVD komplet 1997–2011 (br. 334–1065)	900 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	500 din	USD 15

Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do maja 2011. Diskovi se dostavljaju poštom u roku od 20 dana od kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.

OSTALA IZDANJA

Srbija	Svet
DRAGAN TODOROVIĆ: Trupni portret	600 din 19 USD

U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina. Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/ pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

► dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom ► telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ► e-mailom na prodaja@vreme.com

CASTELMONTE

ALEKSANDAR ZOGRAF.

PRIJATELJ, KOJI JE ODRASTAO U TOM KRAJU, SEĆA SE DA JE KAO DETE TU NEDELJOM DOLAZIO SA RODITELJIMA, I BIO IMPRESIONIRAN PREDSTAVOM ĐAVOLA UOBLIČENOM KAO DEO SKULPTURE ARHANĐELA MIHAJLA...

NA DESETAK KILOMETARA OD ČIVIDALEA (CIVIDALE), U ITALIJANSKOJ OBLASTI FRIULI, NALAZI SE MANASTIR CASTELMONTE. ZBOG ČESTIH INVAZIJA, IZGRADEN JE KOMPLEKS UTVRĐENJA, KOJI JE DANAŠNJI IZGLED DOBIO U XVII VEKU...

"U OČIMA DETETA, TAMNA FIGURA ĐAVOLA JE IZGLEDALA KRAJNJE ZAŠTRAŠUJUĆE. ALI, TO SE UVEK DOBRO ZAVRŠAVALO, ZATO ŠTO BI NAKON POSETE MANASTIRU KUPOVALI SLATKIŠE KOJI SU SE PRODAVALI ISPRED ULAZA!"

MENI JE NAJZANIMLJIVIJU BIL DEO SA ZAVETNIM DAROVIMA (EX VOTO), SLIKAMA KOJE SU NAČIŠKANE NA ZIDOVIMA, A KOJE PRIKAŽUJU UDESE IZ KOJII SU SE NEVOLJNICI NEKIM ČUDOM IZBAVILI - POČEV OD ČOVEKA KOJI JE 1945. GODINE PRILIKOM LOVA ZALUTAO NA JUGOSLOVENSKU TERITORIJU, DO SVAKOVRSNIH DRUGIH, DRAMATIČNO PREDSTAVLJENIH NEDAĆA, IZ KOJII SU USPELI DA IZVUKU ŽIVU GLAVU...

Grejanje

Ni Eskimi ne zamišljaju raj kao večnu hladnoću, sneg i led. U svojim stanovima od ledenih blokova dobro se greju. Slažu se sa ostatkom čovečanstva koje klimatsko blaženstvo zamišlja kao toplu ili bar umereno toplu klimu, nešto nalik na mešavinu proleća i leta. Možda su samo zbog svojih želja veliki moreplovci i istraživači stanovnike tropskih ostrva smatrali prirodno srećnim, jer im je toplo i bez grejanja.

Niko nema ništa protiv zime, mada bi se – mrzovoljno – moglo primetiti kako ponekad zna da pretera s hladnoćom, kako vidimo ovih dana. A zdravorazumski: malo ko bi uživao u zimskim radostima da posle celodnevnog skijanja, sankanja, grudvanja ili klizanja ne može da se zavuče u toplu sobu, presvuče, okači mokru odeću da se suši i popije nešto – toplo.

Mora da ima neki razlog što su prve ljudske civilizacije nastale u toplim podnebljima Afrike, Bliskog istoka i Azije. S ozbiljnim problemom grejanja suočili se tek oni narodi koji su, šireći se svetom, zabasali u hladne predele. Ili je hladnoća dospela do njih – kao što se to dogodilo u Ledeno doba. Vatra i njeno održavanje su i pre toga doslovno život značili. Pećinska staništa preistorijskih ljudi o tome ubedljivo svedoče: generacije i generacije znale su (tačnije: nisu znale) da žive na slojevima utabanog pepela, slojevima koje su, održavajući vatru, napravili njihovi i naši preci. Ti pećinski depoziti pepela na mestima nekadašnjih ognjišta danas predstavljaju prave riznice za arheologe. U njima se nalaze kosti onog čime su se hranili, odbačeni ulomci prvog posuđa i alatki... Iz čega se rekonstruiše način života naših pra-pa-predaka.

Ognjište – mesto na kom gori vatra – je, tako, oduvek bilo i ostalo mesto okupljanja, najvažniji deo kuće ili stana: em svetli, em greje, em se na njemu kuva, krčka ili peče neka hrana... Pogled na vatru oduvek fascinira ljudski rod, a njegovu mladunčad naročito.

Otvoreno, provizorno ograđeno ili poluzatvoreno ognjište je kroz veći deo ljudske istorije bio osnovni način grejanja

prostorija – a, imajući u vidu uslove u kojima i danas živi veći deo čovečanstva, to je i sada. Mana takvog načina grejanja je – rasipanje energije: otvoreni kamin u srednjovekovnim plemičkim kućama i zamkovima od kamena poprilično je, možda više no krčenje, zaslužan za nestanak evropskih šuma. Pokušaji da se toplotna energija racionalnije koristi relativno su stari, a za sada najstariji poznati pronađeni su u Kini.

Za neku vrstu podnog grejanja znali su i antički Grci, ali ga zbog tople klime u kojoj su živeli nisu koristili u nekoj značajnijoj meri. Rimljanima se zato pripisuje i izum a ne samo usavršavanje podnog grejanja – oni su ga zvali hipokaust – sa jednim, danas bismo rekli: centralnim ložištem. Vreo vazduh je prolazio kroz prostor ispod poda, zagrevajući ploče osnove i sam pod. Potom se kroz keramičke “radijatore” u zidovima dizao ka tavanici i izlazio kroz dimnjak. Hipokaust je nestao zajedno s Rimljanima i u Evropi bio zaboravljen sve do početka XIX veka, kada se, s industrijskom proizvodnjom peći od livenog gvožđa, omogućava korišćenje uglja umesto drveta za grejanje i uvodi se plin za osvetljavanje.

A napolju, na zimi? Šal, kapa, rukavice, bunda, čizme, vunenene čarape... Dvoje planinara je 1991. u delu Alpa između Italije i Austrije nabasalo na smrznuto telo čoveka za kog se naknadno ispostavilo da je umro pre – 5300 godina. O načinu njegove smrti još se vode polemike, kao i sudski spor oko “autorskih prava” pronalazača, a na licu mesta prodaje se i specijalno, geografski zaštićeno vino. Ali, to nema veze. Da vidimo kako je bio odeven i opremljen taj nesretni planinar iz bronzanog doba.

Nosio je mokasine koje su, zbog toplote, bile “tapacirane” suvom travom. Odeća i kapa su takođe bile načinjene od kože; gornji ogrtač od kože divokoze. Na leđima je nosio ranac napravljen od upletenih kožnih traka razapetih na drveni ram, o pojasu kesu, oko vrata ogrlicu od kamenih perli. Što se oružja tiče, bio je opremljen kao da ide u lov: nosio je sekiru sa sečivom od bakra, luk, duge strele sa kamenim vršcima, kožni tobolac, kameni nož, alatku od roga za dranje kože i pračku.

Možda je lovio divokoze ili jednu vrstu kozolike antilope, mada – utvrdili su naučnici – nije živio na velikoj visini. Poslednja dva obroka koje je uzeo sastojala su se od mesa divokoze i jelena, bobica, neke vrste žita i ječma. Između obroka pio je vodu u nekoj šumi na ne velikoj visini.

Najzad, nosio je i dve stvari koje mu nisu pomogle. Najpre lekove: dva grumena veličine oraha za koja se pokazalo da su brezova gljiva koja ima prirodno antibiotsko dejstvo. Drugo, dve “čaše” od brezove kore za nošenje žara – način na koji je vatra prenošena od prapočetaka. Uprkos tome, nesretni praistorijski alpinista se smrztio – ili nije imao prilike da vatru raspali.

Aleksandar Ćirić

Unique Place to Stay

Posebno mesto za
Vaš boravak

BEOGRAD

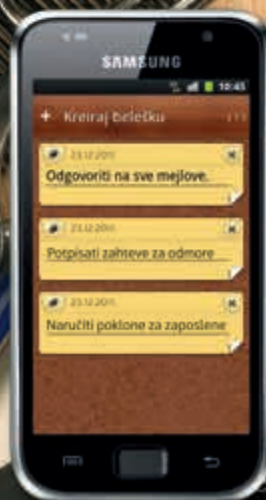
CONTINENTAL
HOTEL BEOGRAD
*****

NBGP Properties d.o.o.,
Continental Hotel Beograd,
Novi Beograd, Vladimira Popovića 10.
T: 011 311 30 36

web: www.continentalhotelbeograd.com,
e-mail: fb@continentalhotelbeograd.com

ALAT KOJI UNAPREĐUJE MOJ POSAO.

ODABERI NAJBOLJU KOMBINACIJU TELEFONA I BIZNIS PRENESI PAKETA
I RAZGOVARAJ BESPLATNO CELE GODINE

SAMSUNG
GALAXY S+
1 din
uz BIZNIS
PRENESI
I SURFUI
TIM 3GB

SAMSUNG
TREVI
1 din
uz BIZNIS
PRENESI
TIM 150

SAMSUNG GALAXY S+ I SAMSUNG TREVI TELEFONI ZA JOŠ BRŽI I LAKŠI PRISTUP POSLOVNIM INFORMACIJAMA

Sada možeš da izabereš Telenor BIZNIS PRENESI pakete koji odgovaraju baš tvom poslu.

- **Besplatni razgovori** u Telenor mreži tokom 2012. godine*.
- Besplatni razgovori u okviru tima.
- Telefoni za sve zaposlene **već od 1 dinar**.
- Uvek **isti račun** uz mogućnost dopune.
- Neograničen internet.
- Svi nepotrošeni minuti i poruke prenose se u naredna tri meseca.

* Dva člana tima dobijaju 3000 besplatnih minuta mesečno za razgovore u Telenor mreži do kraja 2012. godine. Minuti važe nakon potrošene osnovne pretplate.

Kontakt centar: 063 9000
www.telenor.rs

telenor

Dobre stvari pokreću svet.

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec